अभिसमयालङ्कारनामप्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रंवृत्ति।

abhisamaya-alaṅkāra-nāma-prajñāpāramitā-upadeśa-śāstraṃ-vṛtti

༄། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ།

般若波罗蜜多教授现观庄严论释

现观庄严论明义释译注贯珠

（第一品：一切相智品）

天竺 狮子贤菩萨 造释

沈阳北塔翻译组

2013 年 12 月

目 录

译　序 5

现观庄严论明义释汉译（一切相智品第一） **6**

ཁ༤ སྐབས་བརྒྱད་རྒྱས་པར་འགྲེལ་བ། 6
乙四、广释八品 6
ག༡ སྐབས་རྣམ་མཁྱེན། 6
丙一、种相智品 6
ང༡ མཚམས་སྦྱར་བ། 6
丁一、连接 6
ང༢ བརྗོད་བྱ་ཆོས་བཅུ་བཤད་པ། 7
丁二、释所诠十法 7
ཅ༡ སེམས་བསྐྱེད། 7
戊一、发心 7
ཆ༡ མཚན་ཉིད། 7
己一、性相 7
己二、所缘 9
己三、分类 11
戊二、教授 15
ཆ༢ གདམས་ངག་བཅུ་སྤྱིར་བསྟན་པ། 15
己一、总说十教授 15
ཆ༢ དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ། 22
己二、别说僧宝 22
戊三、四抉择分 24
ཆ༡ ངོ་བོ་མདོར་བསྟན་པ། 25
己一、总显体性 25
己二、广说差别法 28
ཇ༡ དམིགས་རྣམ་རྒྱུ་གསུམ་གྱི་ཁྱད་པར་རྒྱས་པར་བཤད་པ། 28
庚一、广说所缘、行相、因三差别 28
庚二、广说相应分别差别 36
ཇ༣ ཡོངས་འཛིན་དགེ་བཤེས་ཀྱི་ཁྱད་པར་རྒྱས་པར་བཤད་པ། 40
庚三、广说善知识摄持之差别 40
戊四、正行所依 40
ཆ༡རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ། 41
己一、种性分类 41
己二、断诤 43
ཅ༡ སྒྲུབ་པའི་དམིགས་པ། 46

戊五、正行所缘 46
ཅ༡ སྒྲུབ་པའི་ཆེད་དུ་བྱ་བ། 48
戊六、正行所为 48
戊七、披甲正行 49
ཆ༡ སྒྲུབ་པ་བཞི་པོའི་སྤྱིའི་མཚམས་པ། 49
己一、四正行总连接 49
ཆ༢ གོ་སྒྲུབ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ། 49
己二、别说披甲正行 49
ཅ༡ འཇུག་སྒྲུབ། 51
戊八、趣入正行 51
ཅ༡ ཚོགས་སྒྲུབ། 52
戊九、资粮正行 52
ཆ༡ ཚོགས་སྒྲུབ་བཅུ་བདུན་སྤྱིར་བསྟན་པ། 52
己一、总说十七资粮 52
ཆ༢ རྟོགས་དཀའ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ། 54
己二、别说难解 54
ཇ༡ ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས། 54
庚一、智资粮 54
ཇ༢ སའི་ཚོགས། 55
庚二、地资粮 55
ཇ༣ གཉེན་པོའི་ཚོགས། 68
庚三、对治资粮 68
ཅ༡༠ ངེས་པར་འབྱུང་བའི་སྒྲུབ་པ། 69
戊十、出生正行 69
丁三、摄品义 70
现观庄严论明义释贯珠（一切相智品第一） 72
乙四、广释八品 72
丙一、种相智品 72
丁一、连接 72
丁二、释所诠十法 72
戊一、发心 72
己一、性相 72
己二、所缘 73
己三、分类 74
戊二、教授 75
己一、总说十教授 75
庚一、连接 75
庚二、本颂 76
庚三、释说 76

辛一、修行自性......76
辛二、所缘四谛......76
辛三、所依三宝......76
辛四、不耽著精进......77
辛五、不疲倦精进......77
辛六、遍摄持精进......77
辛七、五眼......77
辛八、六通......77
辛九、见道......78
辛十、修道......78
庚四、摄义......78
己二、别说僧宝......78
戊三、四抉择分......79
己一、总显体性......79
己二、广说差别法......80
庚一、广说所缘、行相、因三差别......80
庚二、广说相应分别差别......83
庚三、广说善知识摄持之差别......84
戊四、正行所依......85
戊五、正行所缘......87
戊六、正行所为......87
戊七、披甲正行......88
己一、四正行总连接......88
己二、别说披甲正行......88
戊八、趣入正行......89
戊九、资粮正行......89
己一、总说十七资粮......89
己二、别说难解......90
庚一、智资粮......90
庚二、地资粮......90
庚三、对治资粮......95
戊十、出生正行......95
丁三、摄品义......95

译　序

原夫般若，诸佛之母，菩萨真因，佛性之本。我佛世尊数数敷演，母子诸经恰如慧日，洞彻生死无明暗；至尊慈氏造释现观，七十要义犹若朗月，尽显般若妙庄严。无著昆仲，亲得偈传，悲心方便首开显；圣军师徒，经论合释，中道圣慧演真诠。狮子贤尊，亲谒慈氏，显明全部论义尽断惑，配合一切现观释庄严；至尊宗喀，师润心海，妙释能诠所诠慧无比，广择雄辩铸造纯金鬘。

或有人问：何故重译此《明义释》？

答：《明义释》文约义丰，文仅五卷，义尽一切。《现观》印疏，译藏者有二十一部，此《明义释》是为根本，乃宗喀父子，及诸大德之所共许。然《明义释》，字字如金，至精极粹，乃至个中所有虚词，皆陈妙意，须善配合。

至尊恩师夏坝仁波切，自零七年，为汉地弟子广演般若，详述《心要疏》，译释《金鬘论》,悲心至切！其中《金鬘论》，集般若之大全，乃释《明义释》之典范，几乎字字详释，句句探玄，恰如庖公解牛，尽显此释密义。令人不由拍案惊叹：「真乃《现观庄严》之庄严！」然由此对阅几种旧译，总体虽无大碍，但细微处，或曲解其义，或错译漏译，不尽完美。思及此释尤为重要，故依《金鬘论》及恩师广述，重译此释，以宗大师深慧为所依，及师加持力故，此之新译，应趋完善也。

或有人问：汝有何慧作此贯珠？

答：末学障深慧浅，此之贯珠，皆仰宗大师《金鬘论》而作。所谓贯珠，即将释中隐含之连接，或省略之文字，依宗大师所释，以小字贯入，文句不断，一气读就，复领其意。此仅为自阅《明义释》之方便耳，或有初机，见之亦能生喜。

此中复参阅《金鬘论》及《心要疏》，而详立科判，以期得其径要！

《明义释》序品去岁已作译注贯注，今此为第一品<一切相智品>，译文乃梵藏汉对照，贯珠仅留汉文，后续几品当相继译出。敬请指正！

善慧光、莲花藏

2013 年 12 月于沈阳北塔翻译组

अभिसमयालङ्कारनामप्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रंवृत्ति।

abhisamaya-alaṅkāra-nāma-prajñāpāramitā-upadeśa-śāstraṃ-vṛtti

༄། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ།

般若波罗蜜多教授现观庄严论释

现观庄严论明义释

天竺 狮子贤菩萨造

善慧光、莲花藏 由藏译汉

सर्वाकारज्ञताधिकारः प्रथमः

སྐབས་དང་པོ་རྣམ་མཁྱེན།

一切相智品第一

ཁ༤ སྐབས་བརྒྱད་རྒྱས་པར་འགྲེལ་པ།

乙四、广释八品

分八：丙一、种相智品；丙二、道智品；丙三、基智品；丙四、一切相加行品；丙五、顶加行品；丙六、渐次加行品；丙七、刹那加行品；丙八、法身品

ག༡ སྐབས་རྣམ་མཁྱེན།

丙一、种相智品

分三：丁一、连接；丁二、释所诠十法；丁三、摄品义

ང༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

丁一、连接

इत्थं सकलपिण्डार्थं निर्दिश्य बोधिं प्राप्तुकामैर्बोधिसत्त्वैः फलभूतत्वात् सर्वाकारज्ञताधिगन्तव्येत्यादौ सर्वाकारज्ञतासंग्रहकारिकां व्याख्यातुकामः सालम्बनं

དེ་ལྟར་བསྡུས་པའི་དོན་[82a5]ཀུན་བསྟན་ནས། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བྱང་ཆུབ་རྗེས་སུ་འཐོབ་[1] པར་འདོད་པས་འབྲས་བུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་བྱ་དགོས་པས། དང་པོར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དེ་སྡུད་པའི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ་རྣམ་པར་བཤད་པའི་སྐོ་ནས་བཤད་པར་[82a6]བཞེད་དེ།

如是总显摄义已竟，菩萨为欲随证无上菩提，以是果故，当得一切相智。故于最初，当应广释摄一切相智之偈颂。

---

[1] 《སེ་》《སྣར་》ཐོབ།

ང༢ བརྗོད་བྱ་ཆོས་བཅུ་བཤད་པ།

丁二、释所诠十法

分十：戊一、发心；戊二、教授；戊三、四抉择分；戊四、所依；戊五、所缘；戊六、所为；戊七、甲铠正行；戊八、趣入正行；戊九、资粮正行；戊十、出生正行；

ཅ༡ སེམས་བསྐྱེད།

戊一、发心

分三：己一、性相；己二、所缘；己三、分类

ཆ༡ མཚན་ཉིད།

己一、性相

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

चित्तोत्पादस्वरूपमाह-

སེམས་བསྐྱེད་པ་རང་གི་ངོ་བོ་དམིགས་པ་དང་བཅས་པ།

发心自性及其所缘，

ཇ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

चित्तोत्पादः परार्थाय सम्यक्सम्बोधिकामता।

སེམས་བསྐྱེད་པ་ནི་གཞན་དོན་ཕྱིར། །ཡང་དག་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་འདོད། །ཅེས་གསུངས་ཏེ།

颂云：“发心为利他，求正等菩提。”

ཇ༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

分二：辛一、文义；辛二、断诤

ཉ༡ ཚིག་དོན།

辛一、文义

बुद्धो भूत्वा यथाभव्यतया परार्थं प्रति यत्नं कुर्यामिति परार्थाय सम्यक्सम्बोध्यधिकामतालक्षणः प्रणिधिप्रस्थानस्वभावो द्विविधश्चित्तोत्पादः।

སངས་རྒྱས་སུ་གྱུར་ནས་གཞན་གྱི་དོན་གྱི་ཕྱིར་སྐལ་བ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་འབད་པར་བྱའོ་ཞེས་[82a7]སེམས་བསྐྱེད་པ་གཞན་གྱི་དོན་དུ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་འདོད་པའི་མཚན་ཉིད་སྨོན་པ་དང་འཇུག་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་རྣམ་པ་གཉིས་སོ། །

如谓：“我成佛已，为利他故，随其善缘，当应励力。”为利他故，希求正等菩提，即是发心性相，此分愿、行二种体性。

ཉ༢ རྩོད་སྤང་།

辛二、断诤

分二：壬一、诤；壬二、答

ཏ༡ རྩོད་པ།

壬一、诤

सम्यक्सम्बोधिकामता च तत्प्रार्थना कुशलो धर्मच्छन्दश्चैतसिकः। विशिष्टविषयप्रतिभासमुत्पद्यमानं चित्तं "चित्तोत्पादः" इति कथं स (चैतसिकः) चित्तोत्पादो भवेत् ?

ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་འདོད་པ་ཉིད་ནི་དེ་དོན་དུ་གཉེར་བ་དགེ་བའི་ཆོས་ལ་འདུན་པ་སེམས་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ལ། སེམས་[82b1]བསྐྱེད་པ་ནི་སེམས་ཡུལ་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་སྣང་བ་ཅན་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་ནམ། ཇི་ལྟར་ན་དེ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ཡིན་པར་འགྱུར་ཞེ་ན་

问："求正等菩提"者，"希求"菩提，为善法欲，是心所，岂发心者，非是心显现殊胜境耶？云何彼成发心？

ཏ༢ ལན་པ།

壬二、答

分二：癸一、果立因名；癸二、主立伴名

ཐ༡ རྒྱུ་མིང་འབྲས་བུ་ལ་བཏགས་པ།

癸一、果立因名

सत्यमेतत्। किन्तु कुशलधर्मच्छन्दलक्षणायां प्रार्थनायां सत्यां बोधिचित्तमुत्पद्यत इति कारणेनात्र कार्यं निर्दिष्टमेवं प्रार्थयितुः बोधिसत्त्वस्य सर्वे कुशला धर्मा वृद्धिं यान्तीति ज्ञापनाय चोपचारः समाश्रित इत्यदोषः।

བདེན་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་འདིར་དགེ་བའི་ཆོས་ལ་འདུན་པའི་མཚན་ཉིད་དོན་དུ་གཉེར་བ་ཡོད་ན་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པས་རྒྱུས་འབྲས་['braS][82b2]བུ་བསྟན་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟར་དོན་དུ་གཉེར་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་དགེ་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་འཕེལ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཉེ་བར་བཏགས་པ་ལ་རྟེན[2]པ་ཡིན་པས་ཉེས་པ་མེད་དོ། །

答：虽则如是，然于此处，若有希求善法欲相，当能发起菩提之心，故是以因显果，乃为了知"如是希求菩萨，一切善法皆当增长"，假以安立，是故无过。

ཐ༢ གྲོགས་མིང་གྲོགས་ཅན་ལ་བཏགས་པ།

癸二、主立伴名

अन्यप्रकारेण प्रणिधानं प्रार्थना वा सम्यक्सम्बोधिकामता तत्सहचरितचित्तोत्पादः प्रार्थनयातिदिश्यते। एवञ्च प्रणिधानसहगतं तच्चित्तमुत्पद्यत इति ज्ञापनाय वा॥

---

2 《པེ·》《སྣར·》བརྟེན།

རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་ན་སྨོན་ལམ་ནི་དོན་དུ་གཉེར་བ་སྟེ། ཡང་དག་པར་རྫོགས་[82b3]པའི་བྱང་ཆུབ་འདོད་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། དེ་དང་ལྷན་ཅིག་སྤྱོད་པའི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དེའི་སྒྲར་བསྙན་པ་ནི་དེ་ལྟར་ན་[3] བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་སྨོན་ལམ་དང་ལྡན་པའི་སེམས་དེ་སྐྱེའོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཡིན་ནོ། །

另者，愿为希求，即求正等菩提。与彼俱行之发心，宣说彼名，乃为了知“菩萨发起具愿之心”故。

ཆ༢ དམིགས་ཡུལ།

己二、所缘

分四：庚一、问；庚二、答；庚三、问答所成义；庚四、不引余经之因

ཇ༡ དྲི་བ།

庚一、问

केयं सम्यक्-संबोधिः ? कश्च परार्थो यत्कामतात्मको यदर्थश्चित्तोत्पाद इति चेत् ? उच्यते -

ཡང་གང་[4] འདོད་པའི་བདག་ཉིད་དང་། གང་གི་དོན་དུ་[82b4]སེམས་བསྐྱེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་དེ་ནི་གང་ཡིན་གཞན་གྱི་དོན་ནི་གང་ཡིན་ཞེ་ན།

问：又，云何欲求体性？为何义故发心？云何正等菩提？云何利他？

ཇ༢ ལན་པ།

庚二、答

分二：辛一、本颂；辛二、释说

ཉ༡ ཚ་བ།

辛一、本颂

समासव्यासतः सा च यथासूत्रं स चोच्यते॥ १९॥

དེ་དང་དེ་ནི་མདོ་བཞིན་དུ། །བསྡུས་དང་རྒྱས་པའི་སྒོ་ནས་བརྗོད། །ཅེས་བྱ་བ༔གསུངས་ཏེ[5]།

答：颂云：“彼彼如经中，略广门宣说。”

ཉ༢ འགྲེལ་པ།

辛二、释说

分二：壬一、缘菩提；壬二、缘利他；

---

3 《པེ·》《སྣར·》 _ན།

4 《པེ·》《སྣར·》 དག

5 《པེ·》《སྣར·》 གསུང་སྟེ།

ཏ༡ བྱང་ཆུབ་ལ་དམིགས་པ།
壬一、缘菩提

तिसृष्वपि जिनजननीषु प्रज्ञापारमितायां दानादौ च देयदायकप्रतिग्राहकाद्यनुपलब्धिः प्रतिपत्तव्येति ज्ञापनार्थकेन;

རྒྱལ་བའི་ཡུམ་རྣམ་པ་གསུམ་ཅར་ལས་ཀྱང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་། སྦྱིན་[82b5]པ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ལ་སྦྱིན་པར་བྱ་བ་དང་། སྦྱིན་པ་པོ་དང་ལེན་པ་པོ་ལ་སོགས་པ་མི་དམིགས་པར་བསྒྲུབ[6]པར་བྱའོ་ཞེས་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཅན་དང་།

三佛母中亦云："于般若波罗蜜多，及布施等一切中，应修布施、施者、受者等，皆不可得。"

ཏ༢ གཞན་དོན་ལ་གཞིགས་པ།
壬二、缘利他

यथाभव्यसर्वसत्त्वान् निर्वाणे, मत्सरिणश्च दानादौ प्रतिष्ठापयितुकामेनास्यां प्रज्ञापारमितायां प्रतिपत्तव्यमितिप्रदर्शनपरेण वचनेन (वाक्येन) सूत्रार्थाविरुद्धेन समासव्यासतः परार्था सम्यक्सम्बोधिः निर्दिष्टा।

སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སྐལ་བ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་། སེར་སྣ་ཅན་ལ་སོགས་པ་རྣམས་[82b6]སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་དགོད་པར་འདོད་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཉིད་ལ་བསྒྲུབ་པར་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་རབ་ཏུ་སྟོན་པ་ལྷུར་བྱེད་པའི་ངག་གིས་མདོའི་དོན་དང་མི་འགལ་བར་བསྡུས་པ་དང་རྒྱས་པའི་སྒོ་ནས་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་དང་གཞན་གྱི་དོན་[82b7]བསྟན་ཏེ།

"欲令一切有情，随其善缘，安立于涅槃界；欲于悭贪等，安立于布施等，当应修学般若波罗蜜多。"如是等，以具能令了知义语，及殷重劝勉之语，不违经义，由略广门，宣说正等菩提与利他义。

ཆ༣ དྲིས་ལན་དེས་གྲུབ་པའི་དོན།
庚三、问答所成义

इत्थं 'चित्तोत्पादः परार्थाय सम्यक्सम्बोधिकामता' ज्ञातव्या।

དེ་ལྟར་ན་སེམས་བསྐྱེད་པ་ནི་གཞན་གྱི་དོན་གྱི་ཕྱིར་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་འདོད་པའི་བདག་ཉིད་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།།

如是当知，发心即是为利他故，而求正等菩提之体性。

---

6 《པེ·》《སྣར་》སྒྲུབ།

ཇ༤ མདོ་གཞན་མ་བཀོད་པའི་རྒྱུ་མཚན།

庚四、不引余经之因

सर्वाकरग्रन्थतात्पर्यार्थनिर्देशावसरे सर्वं कथितं तथापि बहुवक्तव्यमाशङ्क्य न (अत्र प्रधानतः) समुल्लिखितम्।

གཙུག་ལག་གི་གཞུང་སྐབས་ཀྱི་དོན་སྟོན་པ་ལྟར་ལེན་པ་ནི་ཐམས་ཅད་ལས་ཀྱང་གསུངས་མོད་ཀྱི་ཚིག[7]མངས་སུ་དོགས་ནས་[83a1]ཁུངས་ཉིད་དུ་མ་བྲིས་སོ། །

余诸经典虽亦广说此中之义，唯恐文繁，故不引述。

ཆ༣ རང་དབྱེ།

己三、分类

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

एवं सालम्बनं चित्तोत्पादस्वरूपमभिधायेदानीं तस्य द्वाविंशतिप्रभेदान् द्वाभ्यामन्तरश्लोकाभ्यामाह-

དེ་ལྟར་སེམས་བསྐྱེད་པ་དམིགས་པ་དང་རང་གི་ངོ་བོ་དང་བཅས་པ་བརྗོད་ནས། ད་ནི་དེའི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཉིས་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ།

如是已说发心所缘及其自性，今以文间颂说其二十二种分类。

ཇ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

भूहेमचन्द्रज्वलनैर्निधिरत्नाकरार्णवैः। वज्राचलौषधीमित्रैश्चिन्तामण्यर्कगीतिभिः॥२०॥

नृपगञ्जमहामार्गयानप्रस्रवणोदकैः। आनन्दोक्तिनदीमेघैर्द्वाविंशतिविधः स च॥२१॥

དེ་ཡང་ས་གསེར་ཟླ་བ་མེ། །གཏེར་དང་རིན་ཆེན་འབྱུང་[83a2]གནས་མཚོ། །རྡོ་རྗེ་རི་སྨན་བཤེས་གཉེན་དང་། །ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ཉི་མ་གླུ། །རྒྱལ་པོ་མཛོད་དང་ལམ་པོ་ཆེ། །བཞོན་[8]པ་བཀོད་མའི་ཆུ་དང་ནི། །སྒྲ་སྙན་ཆུ་བོ་སྤྲིན་རྣམས་ཀྱིས། །རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཉིས་སོ། །ཞེས་བྱ་བ་དག་གིས་བཤད་དེ།

颂云：“如地金月火，藏宝源大海，金刚山药友，如意宝日歌，王库及大路，车乘与泉水，雅声河流云，分二十二种。”

ཇ༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

分三：辛一、体性；辛二、摄义；辛三、界限

---

7 《སྡེ་》《སྣར་》ཚིགས།

8 《སྡེ་》《སྣར་》གཞོན།

༡༡ ངོ་བོ་བཤད་པ།

辛一、体性

分三：壬一、二十二体性；壬二、二十二喻；壬三、喻义相顺

༢༡ ངོ་བོ་ཉེར་གཉིས།

壬一、二十二体性

छन्द्-आशय-अध्याशय-प्रयोग-दान-शील-क्षान्ति-वीर्य-ध्यान-प्रज्ञा-उपाय-कौशल-प्रणिधान-बल-ज्ञान-अभिज्ञा-पुण्यज्ञान-बोधिपक्षानुकूलधर्म-करुणाविपश्यना-धारणीप्रतिभान-धर्मोत्सव-एकयान-धर्मकायैः

འདུན་པ་དང་། བསམ་པ་]83a3]དང་། ལྷག་པའི་བསམ་པ་དང་། སྦྱོར་བ་དང་། སྦྱིན་པ་དང་། ཚུལ་ཁྲིམས་དང་། བཟོད་པ་དང་། བརྩོན་འགྲུས་དང་། བསམ་གཏན་དང་། ཤེས་རབ་དང་། ཐབས་མཁས་པ་དང་། སྨོན་ལམ་དང་། སྟོབས་དང་། ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་། མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་།] 83a4]བསོད་ནམས་དང་། ཡེ་ཤེས་དང་། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་དང་མཐུན་པའི་ཆོས་དང་། སྙིང་རྗེ་དང་ལྷག་མཐོང་དང་། གཟུགས་དང་། སྤོབས་པ་དང་། ཆོས་ཀྱི་དགའ་སྟོན་དང་། བགྲོད་པ་གཅིག་པའི་ལམ་དང་། ཆོས་ཀྱི་སྐུ་དང་ལྡན་པ་ནི།

此谓具足：一、欲求；二、意乐；三、增上意乐；四、加行；五、布施波罗蜜多；六、净戒波罗蜜多；七、忍辱波罗蜜多；八、精进波罗蜜多、九、静虑波罗蜜多；十、般若波罗蜜多；十一、方便善巧波罗蜜多；十二、愿波罗蜜多；十三、力波罗蜜多；十四、智波罗蜜多；十五、神通；十六、福智；十七、菩提分法；十八、大悲与胜观；十九、总持辩才；二十、法嘘陀南；二十一、唯一通道；二十二、法身者，

༢༢ དཔེ་ཉེར་གཉིས།

壬二、二十二喻

सहगतः (चित्तोत्पादः) यथाक्रमं पृथिवी-कल्याणसुवर्ण-शुक्लपक्षवनचन्द्र-ज्वलन-महानिधान-रत्नाकर-महार्णव-वज्रपर्वतराज-भैषज्य-कल्याणमित्र-चिन्तामणि-आदित्य-धर्ममधुरसंगीति-महाराज-कोष्ठागार-महामार्ग-यान प्रस्रवणोदक-आनन्दोक्ति-नदीधारा-मेघैः-सदृशः

གོ་རིམས་བཞིན་དུ་ས་དང་། གསེར་[83a5]བཟང་པོ་དང་། ཟླ་བ་ཚེས་པ་དང་། མེ་དང་། གཏེར་ཆེན་པོ་དང་། རིན་པོ་ཆེའི་འབྱུང་ཁུངས་ཀྱི་[9]གནས་དང་། རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་དང་། རྡོ་རྗེ་དང་། རིའི་རྒྱལ་པོ་དང་། སྨན་དང་། དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་དང་། ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ་དང་། ཉི་མ་དང་། ཆོས་ཀྱི་སྒྲ་དབྱངས་སྙན་པ་[83a6]དང་། རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་དང་། བང་མཛོད་དང་། ལམ་པོ་ཆེ་དང་། བཞོན་[10]པ་དང་། བཀོད་མའི་ཆུ་དང་། སྒྲ་སྙན་པ་དང་། ཆུ་བོའི་རྒྱུན་དང་། སྤྲིན་ལྟ་བུ་སྟེ།

9 《པེ་》《སྣར་》 ཁུང་གི

10 《པེ་》《སྣར་》 གཞོན།

如其次第，如：一、地；二、纯金；三、初月；四、火；五、大藏；六、宝源生处；七、大海；八、金刚；九、山王；十、药；十一、善友；十二、如意宝；十三、日；十四、法音妙歌；十五、大王；十六、库藏；十七、大路；十八、车乘；十九、泉水；二十、雅声；二十一、河流；二十二、云。

ཏ༣ དཔེ་དོན་གྱི་ཆོས་མཐུན།
壬三、喻义相顺

सर्वशुक्लधर्मप्रतिष्ठाभूतत्वात्, बोधिपर्यान्ताविकारित्वात्, सकलशुक्लधर्मविवृद्धिगमनात्, त्रिसर्वज्ञतावरणेन्धनदाहकत्वात्, सर्वसत्त्वसंतर्पणात्, गुणरत्नानामाश्रयभावात्, सर्वानिष्टोपनिपातैरक्षोभ्यत्वात्, संप्रत्ययदार्ढ्येनाभेद्यत्वात्, आलम्बनविक्षेपेणानिष्कम्प्यत्वात्, क्लेशज्ञेयावरणव्याधिप्रशमनात्, सर्वावस्थासु सत्त्वार्थापरित्यागात्, यथाप्रणिधानं फलसमृद्धेः, विनेयजनस्य परिपाचनात्, विनेयावर्जन करधर्मदेशकत्वात्, अव्याहतप्रभावत्वेन परार्थानुष्ठानात्, बहुपुण्यज्ञानसंभारकोशस्थानत्वात्, सर्वार्ययातानुयातत्वात्, संसारनिर्वाणान्यतरापातेन सुखसंवाहनात्, श्रुताश्रुतधर्मधारणादक्षयत्वात्, मोक्षकामानां विनेयानां प्रियश्रावणात्, असंभिन्न-ः परकार्यक्रियात्वात्, तुषितभवनवासादिसन्दर्शनयोग्यत्वात् यथासंख्यं भवति।

ཆོས་དཀར་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གཞིའི་དངོས་པོ་དང་། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་བར་དུ་མི་འགྱུར་བ་དང་། དགེ་བའི་ཆོས་མཐའ་[83a7]དག་རྣམ་པར་འཕེལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་གྱི་སྒྲིབ་པའི་བུད་ཤིང་སྲེག་པ་དང་། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཚིམ་པར་བྱེད་པ་དང་། ཡོན་ཏན་རིན་པོ་ཆེའི་རྟེན་གྱི་དངོས་པོ་དང་། མི་འདོད་པ་ཐམས་ཅད་ཐོག་ཏུ་བབ་པས་མི་འཁྲུགས་པ་དང་། ཡིད་[11][83b1]ཆེས་པ་བརྟན་[12]པས་མི་ཕྱེད་པ་དང་། དམིགས་པའི་རྣམ་པར་གཡེང་བས་མི་བསྐྱོད་[13]པ་དང་། ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་ནད་རབ་ཏུ་ཞི་བ་དང་། གནས་སྐབས་ཐམས་ཅད་དུ་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་བ་དང་། ཇི་ལྟར་སྨོན་པའི་འབྲས་བུ་འགྲུབ་པ་དང་། [83b2]གདུལ་བྱ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་བྱེད་པ་དང་། གདུལ་བྱ་འདུན་པར་བྱེད་པའི་ཆོས་སྟོན་པ་དང་། མཐུ་ཐོགས་པ་མེད་པས་གཞན་གྱི་དོན་སྒྲུབ་པ་དང་། བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་མང་པོའི་མཛོད་ལྟ་བུ་དང་། འཕགས་པ་ཐམས་ཅད་གཤེགས་ཤིང་རྗེས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། [83b3]འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གང་དུ་ཡང་མི་ལྟུང་བས་བདེ་བླག་ཏུ་འགྲོ་བ་དང་། ཐོས་པ་དང་མ་ཐོས་པའི་ཆོས་འཛིན་པས་མི་ཟད་པ་དང་། ཐར་པ་འདོད་པའི་གདུལ་བྱ་ལ་སྙན་པར་སྒྲོགས་པ་དང་། གཞན་གྱི་དོན་བྱ་བ་ཐ་མི་དད་པ་དང་། དགའ་ལྡན་གྱི་གནས་ན་བཞུགས་པ་ལ་[83b4]སོགས་པ་ཀུན་དུ་སྟོན་པར་རུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་གྲངས་བཞིན་ནོ། །

---

11 《པེ·》《སྣར·》 ཡིས།

12 《པེ·》《སྣར·》 བསྟན།

13 《པེ·》 སྦྱོད། 《སྣར·》 སྐྱོད།

以是：一、一切白法所依处故；二、直至菩提永不变故；三、一切善法辗转增上故；四、能烧障碍三智柴薪故；五、满足一切众生，故；六、功德大宝所依处故；七、一切不欲加害于自不错乱故；八、信解坚固不能扰故；九、所缘散乱，不能动故；十、能息烦恼障及所知障之疾故；十一、一切时处永不舍弃有情利故；十二、圆满成办所愿果故；十三、圆满成熟所化有情故；十四、开示所化乐欲之法故；十五、威力无碍成办利他故；十六、福德智慧资粮聚如库藏故；十七、一切圣者所行随行故；十八、不堕轮涅二边易趣行故；十九、能持已闻未闻之法而无尽故；二十、于求解脱化机宣说雅音故；二十一、平等无别行利他故；二十二、示住兜率天等故。如数配合。

༡༢ དོན་བསྡུ།

辛二、摄义

इत्येवं 'भूहेमचन्द्रज्वलनैतिर' त्यादिभिः द्वाविंशतिश्चित्तोत्पादा व्याख्याताः।

དེ་ལྟར་ན། དེ་ཡང་ས་གསེར་ཟླ་བ་མེ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་སེམས་བསྐྱེད་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཉིས་བཤད་པ་ཡིན་ནོ། །

如是以“如地金月火”等，宣说二十二种发心。

༡༣ ས་མཚམས།

辛三、界限

तत्र प्रथमास्त्रयो मृदुमध्याधिमात्रतयादिकर्मिकभूमिसङ्गृहीताः। ततः एकः प्रथमभूमिप्रवेशमार्गसङ्गृहीतः। तदन्तरं दश प्रमुदितादिदशभूमिसङ्गृहीता दर्शनभावनामार्गगोचराः। ततः पञ्च विशेषमार्गसङ्गृहीताः। तदन्तरं त्रयं चित्तोत्पादाः प्रयोगमौलपृष्ठद्वारेण बुद्धभूमिसङ्गृहीताः। इति चित्तोत्पादभेदः आदिकर्मिकभूमिमारभ्य यावद् बुद्धभूमि सङ्गृहीतः।

དེ་ལ་དང་པོ་གསུམ་ནི་ཆུང་ངུ་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱིས་ལས་དང་པོ་པའི་སས་བསྡུས་སོ། །]83b5]དེའི་འོག་ཏུ་གཅིག་ནི་ས་དང་པོ་ལ་འཇུག་པའི་ལམ་གྱིས་བསྡུས་སོ། །དེའི་འོག་ཏུ་བཅུ་ནི་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ལ་སོགས་པ་ས་བཅུས་བསྡུས་ཏེ། མཐོང་བ་དང་བསྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན་ཡིན་ནོ།།དེའི་འོག་ཏུ་ལྔ་ནི་ཁྱད་པར་གྱི་ལམ་གྱིས་བསྡུས་སོ། །དེའི་འོག་ཏུ་སེམས་]83b6]བསྐྱེད་པ་གསུམ་ནི་སྦྱོར་བ་དང་དངོས་དང་མཇུག་[14]གི་སྒོ་ནས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སས་བསྡུས་ཏེ། དེ་ལྟར་ན་སེམས་བསྐྱེད་པའི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་ནི་ལས་དང་པོ་པའི་ས་ནས་བཟུང་སྟེ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སའི་བར་གྱིས་བསྡུས་པ་ཡིན་ནོ། །

此中初三，由上中下品，摄于初业地；其后一种，趣入初地之道所摄；其后

---

14 《པེ·》 འཇུག

十种，极喜地等十地所摄，是见修道之所行境；其后五种，是殊胜道所摄；末三发心，由加行、正行、结行，摄于佛地。如是发心分类，摄于初业地，乃至佛地。

ཅ༢ གདམས་ངག

戊二、教授

分二：己一、总说十教授；己二、别说僧宝

ཆ༡ གདམས་ངག་བཅུ་སྤྱིར་བསྟན་པ།

己一、总说十教授

分四：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说；庚四、摄义

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

प्रसङ्गागत (चित्तोत्पाद) - भेदमभिधाय उत्पादितप्रथमादिबोधिचित्ताय यथाकालं बोधिसत्त्वाय प्रार्थितार्थबोधिचित्तोत्पादाय तदाक्षिप्तधर्मसिद्धये प्राप्तगुणपरिरक्षणेनाभिवृद्धये चोपदेशोऽववाद इत्यत आह-

དབྱེ་བ་ཞར་ལ་བརྗོད་ནས་དེ་ལྟར་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་དང་པོ་ལ་སོགས་པ་[83b7]བསྐྱེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དུས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་དོན་དུ་གཉེར་བར་བྱེད་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་། དེས་འཕངས་པའི་ཆོས་འགྲུབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཡོན་ཏན་ཐོབ་པ་ཡོངས་སུ་བསྲུང་བའི་དོན་གྱིས་མངོན་པར་འཕེལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་འདོམས་པ་ནི་གདམས་[15]ངག་སྟེ།

兼说分类已，如是已发初等菩提心之菩萨，为令成就彼际如实希求之菩提心，及彼所引诸法故；为令已得功德，由善加守护，现前增长故，而行教诲，即是教授。

ཇ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

प्रतिपत्तौ च सत्येषु बुद्धरत्नादिषु त्रिषु। असक्तावपरिश्रान्तौ प्रतिपत्सम्परिग्रहे॥२२॥

चक्षुःषु पञ्चसु ज्ञेयः षड्स्वभिज्ञागुणेषु च। दृङ्मार्गे भावनाख्ये चेत्यववादो दशात्मकः॥२३॥

སྒྲུབ་[84a1]དང་བདེན་པ་རྣམས་དང་ནི། །སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་དཀོན་མཆོག་གསུམ། །མ་ཞེན་ཡོངས་སུ་མི་ངལ་དང་། །ལམ་ནི་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་། །སྤྱན་ལྔ་དང་ནི་མངོན་ཤེས་ཀྱི། །ཡོན་ཏན་དྲུག་དང་མཐོང་ལམ་དང་། །བསྒོམ་[16] ཞེས་བྱ་ལ་གདམས་[84a2]ངག་ནི། །བཅུ་ཡི་བདག་ཉིད་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ། །

颂云："修行及诸谛，佛陀等三宝，不耽著不疲，周遍摄持道，五眼六通德，见道并修道，应知此即是，十教授体性。"

---

15 《སྣར་》 གདམ།

16 《པེ་》《སྣར་》 སྒོམ།

ཇ༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

分十：辛一、修行自性；辛二、所缘四谛；辛三、所依三宝；辛四、不耽著精进；辛五、不疲倦精进；辛六、遍摄持精进；辛七、五眼；辛八、六通；辛九、见道；辛十、修道；

ཉ༡ སྒྲུབ་པ་རང་གི་ངོ་བོ།

辛一、修行自性

यथोक्तप्रभेदबोधिचित्तप्रतिपत्तौ संवृतिपरमार्थसत्यानतिक्रमेण श्रावकाद्यसाधारणतया-ऽनुपलम्भयोगेन वर्तनमिति शिक्षणं प्रतिपत्त्यववादः।

བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་ཇི་སྐད་བཤད་པ་བསྒྲུབ་[17]པ་ལ། ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་དམ་པའི་བདེན་པ་ལས་མི་འདའ་བས་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་དང་ཐུན་མོང་[18] མ་ཡིན་པ་མི་དམིགས་པའི་ཚུལ་གྱིས་འཇུག་[84a3]པར་བྱའོ་ཞེས་སློབ་པ་སྒྲུབ་པ་ལ་འདོམས་པ་དང་།

教授修行，教谓：“于修行所说菩提心分类，应不违越世俗、胜义谛，以不共声闻等不可得理而趣入。”

ཉ༢ དམིགས་ཡུལ་བདེན་པ་བཞི།

辛二、所缘四谛

分四：壬一、苦谛；壬二、集谛；壬三、灭谛；壬四、道谛

ཏ༡ སྡུག་བསྔལ་བདེན།

壬一、苦谛

दुःखे फलभूतरूपादिशून्यताप्रज्ञापारमितयोस्तथतारूपत्वादैकात्म्यमिति।

སྡུག་བསྔལ་ལ:གཟུགས་ལ་[19]སོགས་པ་འབྲས་བུར་གྱུར་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་དང་། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དག་དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་ངོ་བོར་རང་བཞིན་གཅིག་གོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་།

教授诸谛，于苦谛云：“色等果之空性，与般若波罗蜜多等，真如体上，自性是一。”

ཏ༢ ཀུན་འབྱུང་བདེན།

壬二、集谛

समुदये शून्यताहेतुभूतरूपाद्योरव्यतिरिक्तत्वेन रूपादिर्न समुदयनिरोधसंक्लेशव्यवदानधर्मी इति।

ཀུན་འབྱུང་བ་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་དང་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་[84a4]རྒྱུར་གྱུར་པ་དག་ཐ་མི་དད་པ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ནི་ཀུན་འབྱུང་བ་དང་འགོག་པ་དང་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་

---

17 《པེ·》《སྣར་》 སྒྲུབ།

18 《སྣར་》 མཐུན་མོངས།

19 《པེ·》《སྣར་》 _གཟུགས་ལ།

རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཆོས་ཅན་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་།

于集谛云："空性及色等诸因非异，故色等非集、非灭、非染、非净。"

ཏ༣ འགོག་བདེན།
壬三、灭谛

निरोधे शून्यतायामुत्पादनिरोधसंक्लेशव्यवदानहानिवृद्ध्यादिरहितायान्न रूपं यावन्नाविद्योत्पादो नाविद्यानिरोधो न बुद्धो बोधिरिति।

འགོག་པ་ལ་སྟོང་པ་ཉིད་སྐྱེ་བ་དང་། འགག་པ་དང་། ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་། རྣམ་པར་བྱང་བ་དང་། [84a5]ཉམས་པ་དང་འཕེལ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་བྲལ་བ་ལ་ནི་གཟུགས་མེད་པ་ནས་མ་རིག་པ་སྐྱེ་བ་ཡང་མེད། མ་རིག་པ་འགག་པ་ཡང་མེད། སངས་རྒྱས་ཀྱང་མེད། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་བར་དུ་ཡང་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་།

于灭谛云："空性远离生灭、染净、增减等，无色，亦无无明生，亦无无明灭，亦无有佛，乃至亦无菩提。"

ཏ༤ ལམ་བདེན།
壬四、道谛

मार्गे दानादिपारमिताभिरात्मनोऽध्यात्मशून्यतादीनां बहिर्धाशून्यतादिभिः पूर्वान्तापरान्तयोश्च परस्परं न युक्तायुक्तत्वेन प्रतिपत्तिरित्युपदेशः सत्याववादः।

ལམ་ལ་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་། བདག་ཉིད་[84a6]ནམ་ནང་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་ནི་ཕྱི་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་སོགས་ [20] སྔོན་གྱི་མཐའ་དང་ཕྱི་མའི་མཐའ་དག་ཕན་ཚུན་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་སྒྲུབ་པོ་ཞེས་སྟོན་པ་བདེན་པ་ལ་འདོམས་པ་དང་།

于道谛云："自与施等波罗蜜多，内空等与外空等，前际与后际等，非相应，非不相应。"

ཉ༣ རྟེན་དཀོན་མཆོག་གསུམ།
辛三、所依三宝

分三：壬一、佛宝；壬二、法宝；壬三、僧宝

ཏ༡ སངས་རྒྱས་དཀོན་མཆོག
壬一、佛宝

बुद्धे बुद्धबोध्योरेकत्वलक्षणत्वेन बुद्धकरधर्मलक्षणसर्वाकारज्ञताया अनुपलम्भे रूपाद्ययोजनेनालम्ब्यालम्बकसमताज्ञानमिति।

---

20 《པེ་》《སྣར་》 +པ་དང་།

སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་ [21] སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་དག་མཚན་ཉིད་ [22] ཀྱིས་སངས་རྒྱས་སུ་བྱེད་པའི་[84a7]ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་མི་དམིགས་པ་ལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་མི་སྦྱོར་བས་དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་དམིགས་པར་བྱེད་པ་ [23] ཉིད་དུ་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་།

教授三宝，于佛宝云："佛与菩提，相是一故，佛之法相一切相智了不可得，不与色等合，故知所缘能缘平等。"

ཏ༢ ཆོས་དཀོན་མཆོག
壬二、法宝

धर्मे त्रिसर्वज्ञतासंगृहीतसमस्तवस्तुप्रतिपक्षाकारसङ्ग्रहैः सर्वधर्माणां सङ्गृहीतानां निःस्वभावतेति।

ཆོས་ལ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་གྱིས་བསྡུས་པའི་གཞི་དང་། གཉེན་པོ་དང་། རྣམ་པ་[84b1]མཐའ་དག་བསྡུས་པ་དག་གིས་བསྡུས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་།

于法宝云："三智所摄事、对治、行相，总摄一切，故所摄诸法无自性。"

ཏ༣ དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག
壬三、僧宝

संघे बुद्धरत्नान्तर्गतत्वेनार्हद्वर्ज्यैषु फलस्थप्रतिपन्नकभेदेन सप्तसु महापुरुषेषु प्रत्येकबुद्धेन सहाष्टासु मृद्विन्द्रियादिभेदेन विंशतिसंख्यावच्छिन्नेष्यार्यावैवर्त्तिकबोधिसत्त्वशैक्षेष्वनुत्पादतया प्रवृत्तिरित्युपदेशो रत्नत्रयाववादः।

དགེ་འདུན་ལ་སངས་རྒྱས་དཀོན་མཆོག་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཉིད་ཀྱི་ [24] དགྲ་བཅོམ་པ་མ་གཏོགས་པ་འབྲས་བུ་ལ་གནས་པ་དང་ཞུགས་པའི་བྱེ་བྲག་གིས་སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོ་བདུན་པོ་རང་སངས་[84b2]རྒྱས་དང་ལྷན་ཅིག་བརྒྱད་པོ་དབང་པོ་རྟུལ་ [25] པོ་ལ་སོགས་པའི་བྱེ་བྲག་གིས་གྲངས་ཉི་ཤུར་ཆད་པ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འཕགས་པ་སློབ་པ་ཕྱི་མི་ལྡོག་པ་རྣམས་ལ་སྐྱེ་བ་མེད་པ་ཉིད་དུ་འཇུག་པར་བྱའོ་ཞེས་ལུང་འབོགས་ [26] པ་དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་འདོམས་པ་དང་།

于僧宝云："阿罗汉属佛宝，除此之外，余之向住成七大士，若加独觉，即成八士，复由钝根等别，共为二十，如是圣菩萨有学不退众，应入无生。"

---

21 《པེ་》《སྣར་》 _སོགས།

22 《པེ་》《སྣར་》 +གཅིག་པ་ཉིད།

23 《པེ་》《སྣར་》 +མཉམ་པ།

24 《པེ་》《སྣར་》 ཀྱིས།

25 《པེ་》《སྣར་》 བརྟུལ།

26 《པེ་》《སྣར་》 འབོག

༡༤ མ་ཞེན་པའི་བརྩོན་འགྲུས།

辛四、不耽著精进

आरब्धवीर्यतया यथोक्तार्थानुष्ठानं प्रति कायादिसुखल्लिकत्वेन कस्यचिदभिनिवेशः स्यादित्यसक्तौ कायादीनामस्वभावतया देशनाववादः।

བརྩོན་འགྲུས་བརྩམས་པ་[84b3]ཉིད་ཀྱིས་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་དོན་ལ་ནན་ཏན་བྱེད་པ་ལ། ལུས་ལ་སོགས་པའི་བསོད་ནམས་ཉིད་ཀྱིས་ལ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པར་འགྱུར་བས་མ་ཞེན་པ་ལ་ལུས་ལ་སོགས་པ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་བསྟན་པའི་འདོམས་པ་དང་།

教授不耽著精进：起精进者，励力于所说义。一类由身等福德而起耽著，故于不耽著，开示身等无有自性。

༡༥ མི་ངལ་བའི་བརྩོན་འགྲུས།

辛五、不疲倦精进

चिरतरकालाभ्यासेनापि समीहितार्थानिष्पत्तावुत्त्रसनजातीयस्य परिखेदः स्यादित्यपरिश्रान्तौ रूपादेर्यावत् सम्यक्सम्बोधेरमननतया देशनाववादः।

དུས་ཡུན་རིང་པོ་[27] ཞིག་ཏུ་གོམས་པར་བྱས་ཀྱང་འདོད་པའི་དོན་མ་[84b4]གྲུབ་ན་དངང་བའི་རང་བཞིན་ཅན་ཡོངས་སུ་སྐྱོ་བར་འགྱུར་བས་ཡོངས་སུ་ངལ་བ་མེད་པ་ལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ནས་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་བར་ལ་རློམ་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་གདམས་ངག་དང་།

教授不疲倦精进：长时修习，所求之义仍未成办，性畏惧者，生疲厌心，故于不疲倦，开示不著色等，乃至正等菩提。

༡༦ ཡོངས་སུ་འཛིན་པའི་བརྩོན་འགྲུས།

辛六、遍摄持精进

दशदिगवस्थितबुद्धादिभ्यः प्रत्यर्थं मार्गोपदेशे गृह्यमाणे चित्तावलीनता स्यादिति प्रतिपत्सम्परिग्रहे धर्माणां प्रकृत्यजातत्वेन शिक्षणमववादः।

ཕྱོགས་བཅུ་ན་བཞུགས་པའི་སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་པ་ལས་དོན་རེ་[84b5]རེའི་ཕྱིར་ལམ་གྱི་ལུང་ནོད་པར་བྱ་ན་སེམས་ཞུམ་པར་འགྱུར་བས་ལམ་ཡོངས་སུ་གཟུང་བ་ལ་ཆོས་རྣམས་རང་བཞིན་གྱིས་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་དུ་བསླབ་པའི་གདམས་ངག་དང་།

教授遍摄持精进：为一一义故，当于十方佛等，禀受道之修行教授，心生怯弱，故于遍摄持，教诫诸法自性无生。

---

27 《པེ་》རིང་པོ། 《སྣར་》རིན་པོ།

༡༧ སྤྱན་ལྔ།
辛七、五眼

मांसवैपाकिकदिव्यप्रज्ञाधर्मबुद्धचक्षुषां यथासंख्यं प्रतिनियतवस्तुसर्वसत्त्वच्युत्युपपत्ति-सर्वधर्माविकल्पानां सर्वार्यपुद्गलाधिगमसर्वाकारसर्वधर्माभिसम्बोधविषयाणां तथतयैकत्वेन प्रतिपत्तिरिति शिक्षणं पञ्चचक्षुरववादः।

ཤའི་དང་། རྣམ་པར་སྨིན་པ་ལས་བྱུང་བའི་ལྷའི་དང་། ཤེས་རབ་དང་ཆོས་དང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་གྲངས་ཇི་ལྟ་བ་[84b6]བཞིན་དུ་དངོས་པོ་སོ་སོར་ངེས་པ་དང་། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འཆི་འཕོ་བ་དང་། སྐྱེ་བ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ་དང་། འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་རྟོགས་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་ཡུལ་[84b7]ཅན་རྣམས་དེ་བཞིན་ཉིད་དུ་གཅིག་པ་ཉིད་དུ་བསྒྲུབ་པོ་ཞེས་སློབ་པ་སྤྱན་ལྔ་ལ་འདོམས་པ་དང་།

教授五眼，谓："一、内眼，能见一一决定之物；二、异熟所生天眼，能见一切有情死此生彼；三、慧眼，能了一切诸法悉无分别；四、法眼，能知一切圣补特伽罗；五、佛眼，现正等觉一切法一切相。如是有境，，应修真如性一。"

༡༨ མངོན་ཤེས་དྲུག
辛八、六通

ऋद्धिदिव्यश्रोत्रपरचित्तज्ञानपूर्वनिवासानुस्मृत्यभिसंस्कारिकदिव्यचक्षुरास्रवक्षयज्ञानाभिज्ञानां पृथिवीकम्पनादिसर्वलोकधातुस्थसूक्ष्मतरशब्दश्रवणसरागादिपरचित्तपरिज्ञानस्वपरपूर्वानेकजात्यनुस्मरण सर्वरूपदर्शनक्लेश-ज्ञेयावरणप्रहाणकारित्राणामादिशान्तत्वेनावबोध इति देशना षडभिज्ञाववादः।

རྫུ་འཕྲུལ་དང་། ལྷའི་རྣ་བ་དང་། གཞན་གྱི་སེམས་ཤེས་པ་དང་། སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ལས་བྱུང་བ་ལྷའི་མིག་དང་། ཟག་པ་ཟད་པ་ཤེས་[85a1]པའི་མངོན་པར་ཤེས་པ་ས་གཡོ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་ན་གནས་པའི་སྒྲ་ཆུང་དུ་དང་ཅིག་ཤོས་ཐོས་པ་དང་། གཞན་གྱི་སེམས་འདོད་ཆགས་དང་བཅས་པ་ལ་སོགས་པ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་དང་། རང་དང་གཞན་གྱི་ཚེ་[85a2]རབས་སྔ་མ་དུ་མ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། གཟུགས་ཐམས་ཅད་མཐོང་བ་དང་། ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་སྤོང་བར་བྱེད་པ་རྣམས་གཟོད་[28] མ་ནས་ཞི་བ་ཉིད་དུ་རྟོགས་[29] པར་བྱའོ་ཞེས་སྟོན་པ་མངོན་པར་ཤེས་པ་དྲུག་ལ་འདོམས་པ་དང་།

教授六神通，谓："一、神境通，能动大地等；二、天耳通，能闻一切世间界大小音声；三、他心通，能知他心有贪等；四、宿住随念通，随念自他多生前世；

---

[28] 《ཞེ·》《སྣར་》བཟོད།

[29] 《ཞེ·》《སྣར་》གཉོགས།

五、现行所生天眼通，能见一切色；六、漏尽通，能断烦恼障、所知障。当知此等本自寂灭。”

༡༩ མཐོང་ལམ།

辛九、见道

चतुःसत्यसङ्गृहीतषोडशक्षणस्वभावं दर्शनमार्गं धर्मान्वयज्ञानक्षान्तिज्ञानात्मकं सर्वधर्मनिः-स्वभावबोधेन मायाकार इव सर्वत्रानभिनिविष्टमूर्तिस्तत्प्रहातव्यवस्तुप्रतिपक्षत्वेन योगी विभावयतीति देशना दर्शनमार्गाववादः।

མཐོང་བའི་ལམ་བདེན་པ་བཞིས་[85a3]བསྡུས་པ་སྐད་ཅིག་མ་བཅུ་དྲུག་གི་ངོ་བོ་ཉིད་ཆོས་དང་རྗེས་སུ་ཤེས་པའི་བཟོད་པ་དང་། ཤེས་པའི་བདག་ཉིད་ལ། རྣལ་འབྱོར་པ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་རྟོགས་པས་སྒྱུ་མ་མཁན་བཞིན་དུ་ཐམས་ཅད་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པའི་ལུས་ཅན་དེས་སྤང་བར་བྱ་བའི་དངོས་པོའི་[85a4]གཉེན་པོ་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་སྒོམ་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་སྟོན་པ་མཐོང་བའི་ལམ་ལ་འདོམས་པ་དང་།

教授见道，谓：“见道，四谛所摄十六刹那自性，即法忍、法智、类忍、类智性，瑜伽行者，了知诸法无有自性，犹如幻师，于此一切，无有耽著，彼诸有情，能修应断正对治。”

༡༡༠ བསྒོམ་ལམ།

辛十、修道

संस्कृतासंस्कृतयोरेकरूपत्वेन परस्परमशक्यव्यतिरेकप्रज्ञप्तिवद् यथोक्तदर्शनमार्गसंमुखीकृत-वस्त्वव्यतिरेकालम्बनाद् दर्शनभावनयोरपृथग्भाव इति न लाक्षणिकं भावनामार्गव्यवस्थानम्, अथ च स तत्प्रहातव्यवस्तुप्रतिपक्षत्वेन विभाव्यते प्रतीत्यसमुत्पादधर्मतयेति देशना भावनामार्गाववाद इत्येवं बोधिचित्ततदाक्षिप्तधर्मस्वभावप्रज्ञापारमितायां या प्रतिपत्तिरनुपलम्भाकारा,

འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་དག་ངོ་བོ་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཕན་ཚུན་ཐ་དད་པར་གདགས་པར་མི་ནུས་པ་བཞིན་དུ། ཇི་སྐད་བཤད་པའི་མཐོང་བའི་ལམ་གྱིས་མངོན་སུམ་དུ་བྱས་པའི་[85a5]དངོས་པོ་ལས་ཐ་མི་དད་པ་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་མཐོང་བ་དང་བསྒོམ་པ་དག་ཐ་དད་དུ་ཕྱུར་པ་མེད་པས་བསྒོམ་པའི་ལམ་མཚན་ཉིད་པ་རྣམ་པར་བཞག[30]པ་ནི་མེད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་དེ་ནི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཆོས་ཉིད་ཀྱིས་དེས་སྤང་བར་བྱ་བའི་དངོས་པོའི་གཉེན་པོ་ཉིད་དུ་རྣམ་པར་སྒོམ་[85a6]པར་བྱེད་དོ་ཞེས་བསྒོམ་པའི་ལམ་ལ་འདོམས་པ་སྟེ།

教授修道，谓：“有为无为自性一故，不能立为互异。如是所说见道所证事，并无异彼之所缘，见道修道，实无别异，故无真实修道安立。然由缘起法性故，

30 《ཞེ·》 གཞག

能修彼应断正对治。”

ང༤ དོན་བསྡུ།
庚四、摄义

तस्या यदालम्बनं चत्वार्यसत्यानि, य आश्रयस्त्रीणि शरणानि, यो विशेषगमनहेतुरसक्तिः, योऽव्यावृत्तिगमनहेतुपरिश्रान्तिः, योऽनन्ययानगमनहेतुः प्रतिपत्संपरिग्रहः, योऽपरप्रत्यगामित्वहेतुः पञ्च चक्षूंषिः, यः सर्वाकारज्ञतापरिपूरिहेतुः षडभिज्ञाः, यौ निष्ठाहेतू दर्शनभावनामार्गौ, तत्सर्वमववादप्रकरणे निर्दिष्टमेतावतैव सर्वोऽर्थः सम्पन्न इति दशविधोऽववादः।

དེ་ལྟར་ན་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་དང་། དེས་འཕངས་པའི་ཆོས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྒྲུབ་པའི་རྣམ་པ་གང་ཡིན་པ་མི་དམིགས་པ་དང་། དེའི་དམིགས་པ་གང་ཡིན་པ་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་[85a7]དང་། རྟེན་གང་ཡིན་པ་སྐྱབས་གསུམ་དང་ཁྱད་པར་དུ་འགྲོ་བའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་མ་ཆགས་པ་དང་། མི་ལྡོག་པར་འགྲོ་བའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་ཡོངས་སུ་མི་ངལ་བ་དང་། ཐེག་པ་གཞན་གྱིས་མི་འགྲོ་བའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་ལམ་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་། གཞན་གྱིས་[31]དྲིང་མི་འཇོག་པར་འགྲོ་[85b1]བ་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་སྤྱན་ལྔ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་རྒྱུ་གང་ཡིན་པ་མངོན་པར་ཤེས་པ་དྲུག་དང་། མཐར་ཐུག་པའི་རྒྱུ་གང་[32]ཡིན་པ་མཐོང་བ་དང་བསྒོམ་པའི་ལམ་དག་སྟེ། དེ་དག་ཐམས་ཅད་གདམས་ངག་གི་སྐབས་སུ་བསྟན་ཏེ། འདི་ཙམ་[85b2]ཁོ་ནས་དོན་ཐམས་ཅད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པར་འགྱུར་བས་གདམས་ངག་ནི་རྣམ་པ་བཅུའོ། །

如是于菩提心，及彼所引法体性般若波罗蜜多，修行之相为不可得；修行所缘为四圣谛；所依为三宝；殊胜因是不耽著；不退转因是不疲倦；不入余乘因是遍摄持；不依于他因是五眼；圆满一切相智因是六神通；究竟因是见道、修道。此诸一切于教授际宣说，唯依此等一切义利悉能圆满，故教授为十种。

ཆ༢ དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ།
己二、别说僧宝

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ང༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
庚一、连接

संघरत्नाधिकारे तत्सुबोधाय द्वौ अन्तरश्लोकौ इत्याह -

དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་གི་སྐབས་སུ་བདེ་བླག་ཏུ་རྟོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གཉིས་སོ།

31 《པེ·》《སྣར·》 བྲི།

32 《པེ·》《སྣར·》 +དག

僧宝之际，为令易解，故说文间二颂。

ཟ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

मृदुतीक्ष्णेन्द्रियौ श्रद्धादृष्टिप्राप्तौ कुलङ्कुलौ। एकवीच्यन्तरोत्पद्य काराकाराकनिष्ठगाः॥२४॥
प्लुतास्त्रयो भवस्याग्रपरमो रूपरागहा। दृष्टधर्मशमः कायसाक्षी खड्गश्च विंशतिः॥२५॥

དབང་པོ་རྟུལ་དང་རྣོན་པོ་དག །དད་དང་མཐོང་ཐོབ་རིགས་ནས་རིགས། །]85b3]བར་ཆད་གཅིག་པར་སྐྱེས་ནས་དང་། །བྱེད་དང་བྱེད་མིན་འོག་མིན་འགྲོ། །འཕར་གསུམ་སྲིད་རྩེའི་མཐར་ཐུག་འགྲོ། །གཟུགས་ཀྱི་ཆགས་བཅོམ་མཐོང་བ་ཡི། །ཆོས་ལ་ཞི་ལུས་མངོན་སུམ་བྱེད། །བསེ་རུ་དང་ནི་ཉི་ཤུ་འོ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ། །

颂曰："诸钝根利根，信见至家家，一间中生般，行无行究竟，三超往有顶，坏色贪现法，寂灭及身证，麟喻共二十。"

ཟ༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

वक्ष्यमाणमार्गज्ञतासङ्गृहीतषोडशक्षणदर्शनमार्गम् आश्रित्य श्रद्धाधर्मानुसारिभेदेन प्रथमफलप्रतिपन्नको द्विविधः। ततः स्रोत आपन्नः। ततो देवमनुष्यकुलंकुलत्वेन स एवान्यो द्विविधः। ततो द्वितीयफलप्रतिपन्नको मृदुतीक्ष्णेन्द्रिय एवैकः श्रद्धादृष्टिप्राप्तः। ततः सकृदागामी। ततः स एकवीचिकोऽपरः।

འཆད་པར་འགྱུར་[85b4]བའི་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་བསྡུས་པ་མཐོང་བའི་ལམ་སྐད་ཅིག་[33] བཅུ་དྲུག་ལ་བརྟེན་ནས་དད་པ་དང་ཆོས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བའི་བྱེ་བྲག་གིས་འབྲས་བུ་དང་པོ་ལ་ཞུགས་པ་རྣམ་པ་གཉིས་སོ། །དེའི་འོག་ཏུ་རྒྱུན་ཏུ་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་འོག་ཏུ་དེ་ཉིད་ལྷ་དང་མིའི་རིགས་ནས་རིགས་སུ་[85b5]སྐྱེ་བ་ཉིད་ཀྱིས་གཞན་རྣམ་པ་གཉིས་ཡིན་ནོ། །དེའི་འོག་ཏུ་དབང་པོ་རྟུལ་པོ་དང་རྣོན་པོ་དད་པ་དང་མཐོང་བས་[34]ཐོབ་པ་དག་འབྲས་བུ་གཉིས་པ་ལ་ཞུགས་པ་གཅིག་པོ་ན་ཡིན་ནོ། །དེའི་འོག་ཏུ་ལན་ཅིག་ཕྱིར་འོང་བ་ཡིན་ནོ། །དེའི་འོག་ཏུ་དེ་ཉིད་གཞན་བར་ཆད་གཅིག་པ་ཡིན་ནོ། །[85b6]

依后述道智品所摄见道十六刹那，由随信行、随法行差别，初果有二向。其次预流。其次，生人家家、天家家余之二种。其次，钝根信解、利根见至，于第二果但作一向。其次，一来；其次，余之一间。

33 《པེ·》《སྣར·》+མ།
34 《པེ·》《སྣར·》བ·ལ།

ततं तृतीयफलप्रतिपन्नकः पूर्ववच्छ्द्धादृष्टिप्राप्तः।

དེའི་འོག་ཏུ་སྔ་མ་བཞིན་དུ་དད་པ་དང་མཐོང་བས་ཐོབ་པ་འབྲས་བུ་གསུམ་པ་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ།།

其次，如前信解、见至第三果向。

ततः अनागामी अन्तराभवे उपपद्य, अभिसंस्कारे अनभिसंस्कारे च परिनिर्वायीति चतुर्धा।

དེའི་འོག་ཏུ་ཕྱིར་མི་འོང་བ་སྟེ། བར་མ་དོ་དང་། སྐྱེས་ནས་དང་། མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་དང་བཅས་པ་དང་། མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པར་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་[35][85b7]ཞེས་བྱ་བ་རྣམ་པ་བཞིའོ།།

其次，不还之中般、生般、有行般、无行般四种。

ततं एवाकनिष्ठगः प्लुतार्धप्लुतसर्वस्थानच्युतत्वेनोर्ध्वावक्रान्तापरस्त्रिविधः।

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་ཉིད་འོག་མིན་གྱི་མཐར་ཐུག་པར་འགྲོ་བ་སྟེ། འཕར་བ་དང་ཕྱེད་དུ་འཕར་བ་དང་། གནས་ཐམས་ཅད་དུ[36]འཕོ་བ་ཉིད་ཀྱིས་གོང་དུ་འཕོ་བ་གཞན་རྣམ་པ་གསུམ་མོ།།

其次，行色究竟天，由全超、半超、遍殁而上流之余三种。

ततः स एव भवाग्रगस्तु रूपवीतरागो दृष्टधर्मशमः कायसाक्षीति अपरो द्विविधः। ततोऽर्हत्त्वफलप्रतिपन्नकः। ततः प्रत्येकबुद्ध इति विंशतिः।

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་ཉིད་སྲིད་པའི་རྩེ་མོའི་མཐར་ཐུག་པར་འགྲོ་བ་ནི་གཟུགས[86a1]ཀྱི་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་སྟེ། མཐོང་བའི་ཆོས་ལ་ཞི་བ་དང་ལུས་ཀྱིས [37] མངོན་སུམ་དུ་བྱེད་པ་གཞན་རྣམ་པ་གཉིས་སོ། །དེའི་འོག་ཏུ་དགྲ་བཅོམ་པ་ཉིད་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེའི་འོག་ཏུ་རང་སངས་རྒྱས་ཏེ་ཉི་ཤུའོ།།

其次，究竟往有顶者，离诸色贪，即现法寂灭、身证之余二种。其次，阿罗汉向；其次，独觉。共为二十。

ཙ༣ དེ་བསྒོམས་པའི་འབྲས་བུ་ངེས་འབྱེད་ཡན་ལག

戊三、四抉择分

分二：己一、总显体性；己二、广说差别法

---

35 《པེ·》《སྣར·》 _བ།

36 《པེ·》《སྣར·》 +འཆི།

37 《པེ·》《སྣར·》 ཀྱི།

ཆ༡ ངོ་བོ་མདོར་བསྟན་པ།

己一、总显体性

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ང༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

लब्धाववादस्यैवमादिकर्मिकस्य निर्वेधाङ्गभवनमिति निर्वेधाङ्गमाह -

ལས་དང་པོ་པ་[86a2]དེ་ལྟར་གདམས་ངག་ཐོབ་པ་ལ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཡན་ལག་འབྱུང་བས་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཡན་ལག །

初业者，得如是教授，当生抉择分，故说抉择分。

ང༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

आलम्बनत आकाराद्धेतुत्वात्सम्परिग्रहात्। चतुर्विकल्पसंयोगं यथास्वं भजतां सताम्॥२६॥

श्रावकेभ्यः सखड्गेभ्यो बोधिसत्त्वस्य तायिनः। मृदुमध्याधिमात्राणामूष्मादीनां विशिष्टता॥२७॥

དམིགས་པ་དང་ནི་རྣམ་པ་དང་། །རྒྱུ་དང་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་[38] ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྐྱོབ་པ་ཡི། །དྲོད་སོགས་བདག་ཉིད་ཇི་བཞིན་དུ། །རྣམ་རྟོག་བཞི་[86a3]པོ་ལྡན་བསྟེན་པ། །ཆུང་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་རྣམས། །ཉན་ཐོས་བསེ་རུ་ལྟ་བུ་དང་། །བཅས་པ་དག་ལས་ཁྱད་པར་འཕགས། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："所缘及行相，因缘并摄持，菩萨救世者，如暖等体性，依具四分别，分下中上品，胜出诸声闻，及以诸麟喻。"

ང༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

分四：辛一、大乘加行道具五殊胜；辛二、小乘加行道离五殊胜；辛三、显示菩萨种种观缘；辛四、断诤

ཉ༡ ཐེག་ཆེན་སྦྱོར་ལམ་ཁྱད་པར་ལྔ་དང་ལྡན་པ།

辛一、大乘加行道具五殊胜

बोधिसत्त्वानां श्रुतादिप्रकर्षप्राप्तमोक्षभागीयश्रद्धादिलक्षणकुशलमूलादूर्ध्वं चतुःसत्यप्रतिवेधानुकूलानि च चतुर्निर्वेधभागीयानि लौकिकभावनामयानि ऊष्मप्राप्त इति कुशलमूलम्, ततो मूर्धप्राप्तः, ततः क्षान्तिप्राप्तः, ततोऽग्रधर्म इति मृद्वादिक्रमेण उत्पादो

བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི[39]་ཐོས་པ་ལ་སོགས་པ་རབ་ཀྱི་མཐར་ཕྱིན་པ[40]་ཐོབ་པ་ཐར་

---

38 《བེ་》《སྣར་》ཡིས།

39 《བེ་》《སྣར་》ཀྱིས།

40 《བེ་》《སྣར་》པས།

པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་དད་པ་ལ་སོགས་[86a4]པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་དགེ་བའི་རྩ་བའི་འོག་ཏུ་བདེན་པ་བཞི་རྟོགས་པ་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་[41] པ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་[42] པ་བཞི་པོ་འཇིག་རྟེན་པའི་བསྒོམས་པ་ལས་བྱུང་བ་དྲོ་བར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་དང་། དེའི་འོག་ཏུ་རྩེ་མོར་གྱུར་པ་དང་། དེའི་འོག་ཏུ་བཟོད་པར་གྱུར་པ་དང་། དེའི་[86a5]འོག་ཏུ་ཆོས་ཀྱི་མཆོག་ཅེས་བྱ་བ་ཆུང་ངུ་ལ་སོགས་པའི་རིམ་གྱིས་སྐྱེ་བས་སམ།

诸菩萨众，已得闻等究竟，于顺解脱分信等善根之后，当生世间修所成——随顺现证四谛之四顺抉择分，所谓暖善根，其次顶、忍、世第一法。或由初等次第而生，

ऽथवा बोधिसत्त्वसम्बद्धमृद्विन्द्रियादिपुद्गलभेदेन वक्ष्यमाणमृदुमध्याधिमात्रालम्बनविशिष्टवस्त्वात्मकचतुःसत्यालम्बनधर्मदर्शनप्रतिपक्षत्वेनानभिनिवेशाद्याकारविशेषात् यानत्रयाधिगमहेतुत्वविशेषादुपायकौशलकल्याणमित्रलक्षणसम्परिग्रहाद्

བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་འབྲེལ་པའི་དབང་པོ་རྟུལ་ [43] པོ་ལ་སོགས་པ་གང་ཟག་གི་བྱེ་བྲག་གིས་ཆུང་ངུ་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་འཆད་པར་འགྱུར་བ་དམིགས་པའི་ཁྱད་པར་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་བདེན་པ་བཞིའི་དངོས་པོ་ལ་[86a6]དམིགས་པ་དང་། ཆོས་སུ་ལྟ་ [44] བའི་གཉེན་པོ་ཉིད་ཀྱིས་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤུགས་པ་དང་། ཐེག་པ་གསུམ་ཅར་རྟོགས་པའི་རྒྱུའི་ངོ་བོ་དང་།

或依菩萨所属钝等根性补特伽罗差别，而分下、中、上三品。下文当述缘四谛事之所缘差别；由法见对治住无耽著等之行相；体为能证三乘果之因；

दर्शनभावनामार्गाभ्यां प्रहातव्या ग्राह्यग्राहक चतुर्विकल्पाः वक्षमाणनयसम्बन्धेनोत्पन्नाः श्रावकादीनामूष्मादिभ्यो विशिष्टाः।

དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ཐབས་ལ་མཁས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་ལྡན་པ་དང་། མཐོང་བ་[86a7]དང་བསྒོམ་པས་སྤང་བར་བྱ་བའི་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་བཞི་པོ་འཆད་པར་འགྱུར་བའི་ཚུལ་དང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་ [45] ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་དྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་ལས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཡིན་ནོ། །

具足善巧方便之善知识遍为摄持；见修所断所取能取四分别，下文当述之理

41 《པེ་》《སྣར་》འཕྲུན།
42 《པེ་》《སྣར་》འཕྲུན།
43 《པེ་》《སྣར་》བརྟུལ།
44 《པེ་》《སྣར་》བལྟ།
45 《པེ་》《སྣར་》བས།

相属而生者，是胜声闻等暖等。

༡༦ ཉན་རང་གི་སྦྱོར་ལམ་ཁྱད་པར་ལྔ་དང་བྲལ་བ།
辛二、小乘加行道离五殊胜

तेषामूष्मादिकुशलमूलं न्याये रूपणादिलक्षणवस्त्वात्मकचतुःसत्यालम्बनमात्मदर्शनप्रतिपक्षत्वे- नानित्याद्याकारप्रतिपन्नं स्वयानाधिगमहेतुभूतं सम्परिग्रहरहितं, चतुर्विधो विकल्पोऽसंसृष्टो भवतीति व्यवस्थापनात्।

དེ་དག་གི་དྲོ་བར་གྱུར་པ་ལ་སོགས་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་ནི། ལུགས་[86b1]ལས་གཟུགས་སུ་རུང་བ་ལ་སོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་དངོས་པོའི་བདག་ཉིད་ཀྱི་བདེན་པ་བཞི་ལ་དམིགས་པ་དང་། བདག་ཏུ་ལྟ་བའི་གཉེན་པོ་ཉིད་ཀྱིས་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་ཞུགས་པ་དང་། རང་གི་ཐེག་པ་རྟོགས་པ་ཁོ་ནའི་ཆེད་དུ་དང་། ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་]86b2]བྲལ་བ་དང་། རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་བཞི་དང་མི་ལྡན་པར་འབྱུང་ངོ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །

彼等暖等善根，宗云“缘变碍色等相事之体性四谛；由我见对治，住无常等行相；唯为证得自乘；远离摄持；无四分别相应而生”故。

༡༧ བྱང་སེམས་ཀྱི་དམིགས་ཚུལ་སྣ་ཚོགས་སུ་བསྟན་པ།
辛三、显示菩萨种种观缘方式

बोधिसत्त्वानां निर्वेधभागीयानि उपायकौशलबलेन क्वचित् हेतुना, क्वचित् फलेन, क्वचित् स्वरूपतया, क्वचिद् धर्मताकारेण यथाभव्यतया चतुःसत्यवस्त्वालम्बनमिति वेदितव्यम्। संक्षिप्तव्याख्यामात्रं वक्तुकामेन न प्रपञ्चितम्।

བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་[46] པ་རྣམས་ནི། ཐབས་མཁས་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཁ་ཅིག་ཏུ་ནི་རྒྱུའི་སྒོ་ནས། ཁ་ཅིག་ཏུ་ནི་འབྲས་བུའི་སྒོ་ནས། ཁ་ཅིག་ཏུ་ནི་[86b3]ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྒོ་ནས། ཁ་ཅིག་ཏུ་ནི་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པའི་སྒོ་ནས། ཇི་ལྟར་སྲིད་པ་བཞིན་བདེན་པ་བཞིའི་དངོས་པོ་ལ་དམིགས་པ་ཡིན་ལ། སྔ་མ་བཞིན་དུ་རྣམ་པ་གཞན་གྱིས་ཀྱང་བདེན་པ་བཞི་ལ་ཀུན་དུ་དམིགས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱའོ། །

诸菩萨之顺抉择分，由善巧方便力故，或由因门，或由果门，或由体性门，或由法性行相门，尽其所能缘于四谛事。当知亦以如前余之行相，遍缘四谛。

༡༨ རྩོད་པ་སྤང་བ།
辛四、断诤

यत इदमेव व्यवस्थापनं ह्यतोऽन्ययानमाश्रित्य कुत्रापि दूषणं नाभिधातव्यम्।

---

46 《པེ·》《སྣར·》འཐུན།

མདོར་བསྡུས་ཏེ་རྣམ་པར་བཀྲོལ་བ་[86b4]ཙམ་དུ་བརྗོད་པར་འདོད་པས་མ་སྤྲོས་སོ། །གང་གི་ཕྱིར་འདི་ནི་རྣམ་པར་གཞག་པ་གཞན་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་ཐེག་པ་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་ནི་གང་དུ་ཡང་སུན་འབྱིན་པ་བརྗོད་པར་མི་བྱའོ། །

仅欲略释，故不广说。何以故？此唯余之安立，是故任于何处，莫依余乘而申破斥。

ཆ༢ ཁྱད་པར་ཉིད་ཆོས་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

己二、广说差别法

分三：庚一、广说所缘、行相、因三差别；庚二、广说相应分别差别；庚三、广说善知识摄持差别

ཇ༡ དམིགས་རྣམ་རྒྱུ་གསུམ་གྱི་ཁྱད་པར་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

庚一、广说所缘、行相、因三差别

分三：辛一、总连接；辛二、别说分类；辛三、断诤

ཉ༡ སྤྱིའི་མཚམས་སྦྱར་བ།

辛一、总连接

आलम्बनाकारयोः का विशेषता इत्यत आलम्बनाकारौ सप्तमिः अन्तरश्लोकैराह -

དམིགས་པ་དང་རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་ཇི་ལྟ་བུ་ཡིན་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་[86b5]དག་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་བདུན་གྱིས་བཤད་དེ།

问：云何所缘、行相差别？答：故以文间七颂宣说所缘、行相。

ཉ༢ སོ་སོའི་དབྱེ་བ་བཤད་པ།

辛二、别说分类

分四：壬一、暖位；壬二、顶位；壬三、忍位；壬四、世第一法

ཏ༡ དྲོད།

壬一、暖位

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

ཐ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

आलम्बनमनित्यादि सत्याधारं तदाकृतिः। निषेधोऽभिनिवेशादेर्हेतुर्यानत्रयाप्तये॥ २८॥

रूपाद्यायव्ययौ विष्ठास्थिती प्रज्ञप्त्यवाच्यते।

དམིགས་པ་མི་རྟག་ལ་སོགས་པ། །བདེན་པའི་རྟེན་ཅན་དེ་ཡི་ནི། །རྣམ་པ་མངོན་ཞེན་ལ་སོགས་འགོག ། ཐེག་པ་གསུམ་ཅར་འཐོབ་[47]པའི་རྒྱུ། །གཟུགས་སོགས་འདུ་འགོད་གནས་བྲལ་དང་། །གནས་དང་[86b6]བརྟགས་དང་བརྗོད་དུ་མེད། །ཅེས་བྱའོ། །

颂曰："所缘无常等，是四谛等相，行相破著等，是得三乘因。色等离聚散，

47 《པེ·》《སྣར·》ཐོབ།

住假立无说。”

རྩ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

तत्र मृदुन अनित्यादिषोडशाकारं दुःखादिचतुःसत्याधारमालम्बनम्। दुःखादिसत्याभिनिवेशालम्बनादीनां निषेधः तदाकृतिः। यानत्रयाधिगमप्राप्तये हेतुभावः सर्वैषामेवोष्मादीनां वेदितव्यः।

དེ་ལ་ཆུང་ངུའི་དམིགས་པ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་ལ་རྟེན་[48] པ་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་ཡིན་ནོ། །དེའི་རྣམ་པ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པའི་བདེན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་དམིགས་པ་ལ་སོགས་[86b7]པ་འགོག་པ་ཡིན་ནོ། །དྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཐེག་པ་གསུམ་ཅར་རྟོགས་པ་འཐོབ་པའི་རྒྱུའི་ངོ་བོ་ཡིན་པར་ཁོང་དུ་ཆུད་པར་བྱའོ། །

暖位下品，所缘者，谓依苦等四谛无常等十六行相，。行相者，谓于苦等谛破除耽著及有可得等。因者，当知暖等一切皆是能得三乘证悟之因。

अधिमुक्तिना तत्त्वमनस्कारेण च यथासंख्यं रूपादीनां प्रतिपत्तेः निषेधस्य चानुपलम्भनं न समनुदर्शनमिति मध्यस्यालम्बनम्।सर्वनामधेयाभावेन प्रबन्धविसदृशप्रबन्धसदृशप्रवृत्तिलक्षणयोरभाव इत्याकृतिः।

འབྲིང་གི་དམིགས་པ་ནི་མོས་པ་དང་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དག་གིས་གྲངས་བཞིན་དུ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་བསྒྲུབ་པ་དང་། དགག[87a1]པ་དག་མི་དམིགས་ཤིང་མ་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་མིང་ཐམས་ཅད་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྒྱུན་མི:འདྲ་བ་དང་རྒྱུན་[49]འདྲ་བར་འཇུག་པའི་མཚན་ཉིད་དག་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

暖位中品，所缘者，谓依胜解、真如作意，色等若成若坏，如其数量，不得不见，。行相者，谓名皆无有故，异流转及同流转相皆无有。

रूपमारभ्य यावद्बुद्ध इति सर्वधर्मसाङ्केतिको व्यावहारिकधर्म इत्यधिमात्रस्यालम्बनम्। कुशलादिधर्मता न केनचिद् वचनीया इत्याकृतिः।

ཆེན་པོའི་དམིགས་པ་ནི་གཟུགས་ནས་སངས་རྒྱས་ཞེས་བྱ་བའི་བར་[87a2]ཆོས་ཐམས་ཅད་བརྡར་བཏགས་[50] པའི་ཆོས་ཐ་སྙད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་དགེ་བ་ལ་

48 《པེ་》《སྣར་》 བརྟེན།

49 《སྣར་》 _འདྲ་བ་དང་རྒྱུན།

50 《པེ་》 བཏགས།

སོགས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་གང་དུ་ཡང་བརྗོད་དུ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།

暖位上品，所缘者，谓色乃至佛之诸法，皆名言假立法。行相者，谓善等法，任于何中，亦不可说

ཟ༣ དོན་བསྡུ་བ།

癸三、摄义

इत्यालम्बनाकारवन्निर्विकल्पज्ञानाग्नेः पूर्वरूपत्वादूष्मगतं त्रिविधम्।

དེ་ལྟར་ན་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མེའི་སྔ་ལྟས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དྲོ་བར་གྱུར་པ་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་]87a3]དང་ལྡན་པ་རྣམ་པ་གསུམ་མོ། །

如是，以是无分别智火之前兆，故为暖，有三品，皆具所缘、行相。

ཏ༢ རྩེ་མོ།

壬二、顶位

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

ཟ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

रूपादावस्थितिस्तेषां तद्भावेनास्वभावता॥ २९॥ तयोर्मिथःस्वभावत्वं तदनित्याद्यसंस्थितिः।

तासां तद्भावशून्यत्वं मिथः स्वाभाव्यमेतयोः॥३०॥ अनुद्ग्रहो यो धर्माणां तन्निमित्तासमीक्षणम्।

परीक्षणञ्च प्रज्ञायाः सर्वस्यानुपलम्भतः॥३१॥

གཟུགས་སོགས་མི་གནས་དེ་དག་ནི། །དེ་ཡི་ངོ་བོར་རང་བཞིན་མེད། །དེ་དག་གཅིག་གི་རང་བཞིན་གཅིག། དེ་མི་རྟག་སོགས་པར་མི་གནས། །དེ་རྣམས་དེ་ཡི་ངོ་བོས་སྟོང་། །དེ་དག་གཅིག་གི་རང་བཞིན་གཅིག། ཆོས་རྣམས་མི་འཛིན་]87a4]གང་ཡིན་དང་། །དེ་དག་མཚན་མར་མི་མཐོང་ཕྱིར། །ཤེས་རབ་ཀྱིས་ནི་ཡོངས་རྟོག་པ། །ཐམས་ཅད་དམིགས་སུ་མེད་པར་རོ། །ཞེས་བྱ་བ་ལ།

颂曰：“色等不安住，其体无自性，彼等自性一，不住无常等，彼等彼性空，彼等自性一，不执著诸法，不见彼相故，智慧所观察，一切无所得。”

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। अत्र स्वभावशून्यतया रूपादीनां रूपादिस्वभावेनापगतस्वभावता, ततः रूपाद्यस्थानमिति मृदुन आलम्बनम्।परमार्थेन रूपादिसर्वधर्मशून्यतयोः परस्परमेकं रूपमिति शून्यतायाम-नित्यत्वादीनामभावेन रूपादौ न नित्यानित्यादिभिः स्थानमित्याकारः।

ཆུང་ངུའི་དམིགས་པ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རང་གི་ངོ་བོ་དང་བྲལ་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པས། རང་གི་]87a5]ངོ་བོ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་མི་

གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་དོན་དམ་པར་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་དག་ཕན་ཚུན་ངོ་བོ་གཅིག་ཡིན་པས་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་]87a6]པ་དེ་དག་ལ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་ཉིད་དུ་མི་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

顶位下品，所缘者，谓色等远离色等自性，即是体性，故由自性空故，不住色等。行相者，谓胜义中，色等诸法，与其空性，彼等自性互为是一，。空性之中无有无常等故，不住色等若常若无常等。

धर्मधातुरूपतयानित्यादिशून्यतानां स्वनिःस्वभावत्वादनित्यादिशून्यतानां परस्परमैकात्म्यमिति मध्यस्यालम्बनम्। यं स्वभावप्रतिषेधेनास्वीकारो रूपादीनां स आकार इति।

འབྲིང་གི་དམིགས་པ་ནི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་མི་རྟག་པ་ལ་སོགས་པ་དང་སྟོང་པ་ཉིད་རྣམས་ནི་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་[51] མེད་པ་ཡིན་པས། མི་རྟག་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་དང་སྟོང་པ་ཉིད་དག་[87a7]ཕན་ཚུན་བདག་ཉིད་གཅིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་བཀག་པས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་རང་གིར་མི་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཡིན་ནོ། །

顶位中品，所缘者，谓由法界体性故，无常等及空性等，皆无自性，故无常等与彼空性，自性互为是一。行相者，谓遮体性故，于色等不执我所。

स्वभावाभावतयैव नीलादिनिमित्तादर्शनं रूपादीनामिति अधिमात्रस्यालम्बनम्। सम्यग्धर्मप्रविचयत्वेन प्रज्ञायाः सर्ववस्तुनोऽनुपलम्भतया निरूपणमित्याकारः।

ཆེན་པོའི་དམིགས་པ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ལ་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་མཚན་[87b1]མར་མི་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཡང་དག་པར་ཆོས་རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པས་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་མི་དམིགས་པར་ངེས་པར་རྟོག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

顶位上品，所缘者，谓无自性故，不见色等青色等相。行相者，谓以智慧如实观察，故了诸法无有所得。

ཟ༣ དོན་བསྡུ་བ།

癸三、摄义

इत्यालम्बनाकारवच्चलकुशलमूलमूर्धत्वान्मूर्धगतं त्रिविधम्।

དེ་ལྟར་ན་དགེ་བའི་རྩ་བ་གཡོ་བའི་རྩེ་མོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྩེ་མོར་གྱུར་པ་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་དང་[87b2]ལྡན་པ་རྣམ་པ་གསུམ་མོ། །

---

51 《པེ་》《སྣར་》_ཉིད།

如是即善根摇动之顶，故为顶，有三品，皆具所缘、行相。

ཏ༣ བཟོད་པ།

壬三、忍位

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

ཐ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

रूपादेरस्वभावत्वं तद्भावस्वभावता। तदजातिरनिर्याणं शुद्धिस्तदनिमित्तता॥३२॥

तन्निमित्तानधिष्ठानानधिमुक्तिरसंज्ञतां।

གཟུགས་སོགས་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་ཉིད། །དེ་མེད་པ་ཉིད་ངོ་བོ་ཉིད། །དེ་དག་སྐྱེ་མེད་ངེས་འབྱུང་མེད། །དག་དང་དེ་དག་[52]མཚན་མ་མེད། །དེ་ཡི་མཚན་མར་མི་རྟེན་[53]པས། །མོས་མིན་འདུ་ཤེས་མེད་པ་ཡིན༑ །ཅེས་བྱ་བ་ལ།

颂曰："色等无自性，彼无即为性，无生无出离，清净及无相，由不依彼相，非胜解无想。"

ཐ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। अत्र शून्यता रूपलक्ष्यलक्षणयोरेकत्वेनास्वभावो रूपादीनामिति मृदुन आलम्बनम्। आलम्बकजनं प्रति अभावस्वभावता रूपादीनामित्याकारः।

ཆུང་ངུའི་དམིགས་[87b3]པ་ནི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་དག་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ [54] ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་སྐྱེ་བོ་དམིགས་པ་ཅན་གྱི་ངོར་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་[55]ངོ་བོ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །[87b4]

忍位下品，所缘者，谓相之自性及自性之相，于空性中是一，故色等无有自性"。行相者，谓于有所得之士夫前，色等无实，即为自性"。

प्रकृत्यस्वभावत्वेन रूपादीनामनुत्पादानिरोधाविति(मध्यस्य) आलम्बनम्। सर्वधर्मस्वरूपावबोधेन कायादीनां सर्वाकारविशुद्धिरित्याकारः।

འབྲིང་གི་དམིགས་པ་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་མ་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་སྐྱེ་བ་

52 《ཞེ·》《སྣར·》 དང་།

53 《ཞེ·》《སྣར·》 བརྟེན།

54 《ཞེ·》《སྣར·》 པ།

55 《ཞེ·》《སྣར·》 _ཉིད།

ཡང་མེད་སྒྱུ་ངན་ལས་འདས་པ་ཡང་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་གི་ངོ་བོ་རྟོགས་པ་ཁོ་ནས་ལུས་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྣམ་པར་དག་པ་ཞེས་བྱ་]87b5]བ་ཡིན་ནོ། །

忍位中品，所缘者，谓自性无生故，色等无生亦无涅槃。行相者，谓唯通达诸法自性，能清净身等一切相”。

स्वसामान्यलक्षणानुपपत्त्या सर्वधर्माणामनिमित्तत्वमिति अधिमात्रस्यालम्बनम्। प्रकृत्यैव रूपादिनिमित्तानामाश्रयरहितत्वेनाधिमोक्षमनस्कारानधिमोक्षतत्त्वमनस्कारापरिज्ञानमिति आकारः।

ཆེན་པོའི་དམིགས་པ་ནི་རང་དང་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་མི་འཐད་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་མ་མེད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་རང་བཞིན་ཁོ་ནས་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་མཚན་མ་རྣམས་ཀྱི་རྟེན་དང་བྲལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་མོས་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་མི་མོས་]87b6]པིང་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།

忍位上品，所缘者，谓自相共相不成，故诸法无相。行相者，谓由自性，，不依色等诸相，故胜解作意非胜解，真如作意全无想。”

ཐ༣ དོན་བསྡུ་བ།

癸三、摄义

इत्यालम्बनाकारवदपायाभावेनाधिमात्रधर्मक्षमणात् क्षान्तिगतं त्रिविधम्।

དེ་ལྟར་ན་ངན་འགྲོ་མེད་པས་ཆོས་ཆེན་པོ་ལ་བཟོད་པའི་ཕྱིར་བཟོད་པར་གྱུར་པ་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་དང་ལྡན་པ་རྣམ་པ་གསུམ་མོ། །

如是不堕恶趣，堪忍大法，故为忍，有三品，皆具所缘、行相。

ཉ༤ ཆོས་མཆོག

壬四、世第一法

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

ཐ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

समाधिस्तस्य कारित्रं व्याकृतिर्मननाक्षयः ॥ ३३ ॥ मिथस्त्रिकस्य स्वाभाव्यं समाधेरविकल्पना।

इति निर्वेधभागीयं मृदुमध्याधिमात्रतः ॥ ३४ ॥

ཏིང་འཛིན་དེ་ཡི་བྱེད་པ་ཉིད། །ལུང་སྟོན་པ་དང་རློམ་པ་[87b7]ཟད། །གསུམ་པོ་ཕན་ཚུན་ངོ་བོ་གཅིག །ཏིང་འཛིན་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ། །དེ་ལྟར་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་[56]ནི། །ཆུང་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་ལ

56 《པེ·》《སྣར·》 འཁྲུན།

颂曰："正定定作用，授记尽执著，三互为一性，正定无分别，是顺决择分，下中上三品。"

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। अत्र सर्वधर्माणामनुत्पादस्य वीरंगमादीनाञ्च समाधिर्भावनीय इति मृदुन आलम्बनम्। स्वप्रणिधानपुण्यज्ञानधर्मधातुबलेनानाभोगात्सर्वलोकधातुषु यथाभव्यतया समाधेर्व्यापारः प्रवर्तत इत्याकारः।

ཆུང་ངུའི་དམིགས་པ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་མེད་པ་དང་དཔའ་བར་འགྲོ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་བསྒོམ་[88a1]པར་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་རང་གི་སྨོན་ལམ་དང་བསོད་ནམས་དང་ཡེ་ཤེས་དང་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་སྟོབས་ཀྱིས་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པར་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་དུ་སྐལ་བ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་བྱེད་པ་འཇུག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་]88a2]ནོ༵། །

世第一法下品，所缘者，谓应修诸法无生及健行等三摩地。行相者，谓由自之愿力、福德、智慧，及法界力故，于一切世间界，随其善缘，任运而转，即三摩地作用。

धर्मतैषा सम्यक्प्रतिपन्नसमाधेर्योगिनो बुद्धैर्व्याकरणं क्रियत इति मध्यस्यालम्बनम्। सर्वविकल्पानुपपत्त्या विदितसमाधिस्वरूपस्य बोधिसत्त्वस्याहं समाहितं इत्यादिज्ञानं न सम्भवतीत्याकारः।

འབྲིང་གི་དམིགས་པ་ནི་ཡང་དག་པར་ཞུགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་ལྡན་པའི་རྣལ་འབྱོར་པ་ལ་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ལུང་སྟོན་པར་མཛད་པ་འདི་ནི་ཆོས་ཉིད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཐམས་ཅད་མི་འཐད་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་རང་གི་]88a3]ངོ་བོ་རྟོགས་པ་ལ་བདག་ནི་མཉམ་པར་བཞག་པའོ་སྙམ་པ་ལ་སོགས་པའི་ཤེས་པ་མི་འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

世第一法中品，所缘者，谓正趣入三摩地之瑜伽行者，为佛授记，此即法性。行相者，谓不应起分别心故，菩萨通达三摩地自性，不起念想："我已入三摩地。"

धर्मतया समाधिबोधिसत्त्वप्रज्ञापारमितार्थत्रयस्य परस्परमेकं रूपमित्यधिमात्रस्यालम्बनम्। सर्वधर्माविद्यमानत्वेन समाधेरविकल्पनं परमोपाय इत्याकारः।

ཆེན་པོའི་དམིགས་པ་ནི་ཆོས་ཉིད་ཀྱིས་ [57] ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་

57 《པེ་》《སྣར་》ཀྱི།

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་དོན་གསུམ་ཕན་ཚུན་ངོ་བོ་གཅིག་པའོ་ཞེས་བྱ་[88a4]བ་ཡིན་ནོ། །རྣམ་པ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཏིང་ངེ་འཛིན་དུ་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ་ནི་ཐབས་དམ་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ།

世第一法上品，所缘者，谓由法性故，三摩地、菩萨、般若波罗蜜多，三者自性，互为是一。行相者，谓一切法非有，故无分别三摩地者，是最胜方便。

ཟ༣ དོན་བསྡུ་བ།

癸三、摄义

इत्यालम्बनाकारवल्लौकिकसर्वधर्माग्रत्वादग्रधर्माख्यं त्रिविधम्।

དེ་ལྟར་ན་འཇིག་རྟེན་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཆོག་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཀྱི་མཆོག་ཅེས་བྱ་བ་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་དང་ལྡན་པ་རྣམ་པ་]88a5]གསུམ་མོ། །

如是一切世间法中，最为殊胜，，故为世第一法，有三品，皆具所缘、行相。

ཉ༣ རྩོད་པ་སྤང་བ།

辛三、断诤

分二：壬一、诤；壬二、答

ཏ༡ རྩོད་པ

壬一、诤

आलम्बनमनित्यादि सत्याधारमतिरिच्य आलम्बनविशिष्टाकारयोः धर्मधर्म्यभिधाने सत्यपि आलम्बनविशिष्टाकारयोः धर्माभिधानेन सर्वत्र उच्यमाने ऋते विशिष्टान्तरपरिहारापरिहारौ नानयोः कश्चित् प्रतिविशेष इति न्यायात्।

དམིགས་པ་མི་རྟག་ལ་སོགས་པ། །བདེན་པའི་རྟེན་ཅན། ཞེས་བྱ་བ་མ་གཏོགས་པར། དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་ཁྱད་པར་ཅན་གྱི་ཆོས་ཅན་དང་ཆོས་བརྗོད་པས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཡང་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་ཁྱད་པར་ཅན་གྱི་ཆོས་བརྗོད་པས་[58]ཐམས་ཅད་དུ་བརྗོད་[88a6]པ་ནི།

除所云“所缘无常等，是四谛等相”，虽应以诠说所缘、行相差别之有法与法，而作宣说，然于一切，唯以诠说所缘、行相差别之法，而为宣说。

ཏ༢ ལན་ པ།

壬二、答

अथवा कारिकाच्छन्दानुरोधेन भिन्नाभिधानेऽपि अभिनिवेशादिनिषेधयुक्तयोः तत्त्वतः विधानप्रतिषेधरहितत्वाद् दुःखादिसत्यान्तर्गतमेवालम्बनमाकारश्च क्रियेते। तथैवापरत्रापि बोद्धव्यम्।

ཁྱད་པར་གཞན་སྤོང་བ་དང་མི་སྤོང་བ་མ་གཏོགས་པར་འདི་དག་ལ་དོན་གྱི་ཁྱད་པར་ནི་

58 《སྣར་》 པར།

འགའ་ཡང་མེད་དོ་ཞེས་ལུགས་ལས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་ན་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ་བསྡེབ་པའི་ཚེ་ཐ་དད་པར་བརྗོད་ཀྱང་། མངོན་པར་ཞེན་པ་ལ་སོགས་པ་བཀག་པ་དང་[88a7]ལྡན་པ་དག་དེ་ཁོ་ནར་སྒྲུབ་པ་དང་དགག་པ་དང་བྲལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པའི་བདེན་པར་གཏོགས[59]པ་ཁོ་ན་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ་འོག་མ་དག་ལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །

宗云"除断不断余之差别，彼等义无有别"故。另者，造偈颂时，虽别异而说，然"破著等"，真实义上，即离遮立，故唯摄为苦等谛之所缘行相。后等亦应如是了知。

ང༢ མཚུངས་ལྡན་རྟོག་པའི་ཁྱད་པར་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

庚二、广说相应分别差别

分四：辛一、连接；辛二、略示；辛三、广说；辛四、摄义

ཉ༡ མཚམས་སྦྱར།

辛一、连接

चतुर्विकल्पसंयोगस्य स्फुटार्थावबोधाय द्वौ अन्तरश्लोकौ आह-

རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞི་དང་ལྡན་པ་ཡང་དོན་གསལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བར་[88b1]སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ།

复为显明四种分别相应之义，文间颂曰：

ཉ༢ མདོར་བསྟན།

辛二、略示

分二：壬一、略示所取分别；壬二、略示能取分别

ཏ༡གཟུང་རྟོག་མདོར་བསྟན་པ།

壬一、略示所取分别

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཐ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

द्वैविध्यं ग्राह्यकल्पस्य वस्तुतत्प्रतिपक्षतः। मोहराश्यादिभेदेन प्रत्येकं नवधा तु सः॥३५॥

གཞི་དང་དེ་ཡི་གཉེན་པོ་ཡིས། །གཟུང་བར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་གཉིས། །རྨོངས་དང་ཕུང་སོགས་བྱེ་བྲག་གིས། །དེ་ཉི་སོ་སོར་རྣམ་པ་དགུ །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

"由所依对治，二所取分别，由愚蕴等别，彼各有九种。"

59 《པེ་》《སྣར་》རྟོག

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। सांक्लेशिकवस्त्वधिष्ठानत्वेन प्रतिपक्षाधिष्ठानत्वेन च प्रकारद्वयेऽविद्याव्यवदानस्कन्धादिप्रभेदा नवधा।

གཟུང་བར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་གཞིའི་རྟེན་ཅན་དང་[88b2]གཉེན་པོའི་རྟེན་ཅན་ཉིད་ཀྱིས་རྣམ་པ་གཉིས་ལ་མ་རིག་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པའི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བས་[60]རྣམ་པ་དགུའོ། །

谓所取分别，由杂染所依之有依，及对治之有依，分为二种，由无明及清净蕴等之差别，各有九种。

ཏ༡འཛིན་རྟོག་མདོར་བསྟན་པ།

壬一、略示能取分别

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཟ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

द्रव्यप्रज्ञप्त्यधिष्ठानो द्विविधो ग्राहको मतः। स्वतन्त्रात्मादिरूपेण स्कन्धाद्याश्रयतस्तथा॥३६॥

རྫས་དང་བཏགས་[61] པའི་རྟེན་ཅན་གྱིས། །འཛིན་པའང་རྣམ་པ་གཉིས་སུ་འདོད། །རང་དབང་བདག་སོགས་ངོ་བོ་དང་། །ཕུང་སོགས་རྟེན་ལས་[62]དེ་[88b3]བཞིན་ནོ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：“由实有假有，能取亦分二，自在我等体，蕴等依亦尔。”

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। अत्र पुद्गलद्रव्यसत्पुरुषप्रज्ञप्तिसदुपलम्भत्वेन द्विविधो ग्राहकविकल्पोऽपि। स्वतन्त्रात्मस्कन्धाद्युपलम्भेन प्रत्येकं नवप्रकारो भवति।

གང་ཟག་རྫས་སུ་ཡོད་པ་དང་། སྐྱེས་བུ་བཏགས་[63]པར་ཡོད་པ་ལ་དམིགས་པས་འཛིན་པར་[64]རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡང་རྣམ་པ་[65]གཉིས་ཡིན་ལ། བདག་རང་དབང་ཅན་དང་།ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པ་ལ་དམིགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ་སོར་དེ་ལྟར་རྣམ་པ་དགུའོ། །

谓由缘实有补特伽罗，及假有士夫，能取分别亦分二种，由缘自在我及蕴等，

60 《པེ·》《སྣར·》བ།
61 《པེ·》《སྣར·》བཏག
62 《པེ·》《སྣར·》ལ།
63 《པེ·》བརྟགས།
64 《པེ·》《སྣར·》པའི།
65 《པེ·》《སྣར·》_རྣམ་པ།

各有九种。

ཉ༣ རྒྱས་པར་བཤད།

辛三、广说

分二：壬一、广说所取分别；壬二、广说能取分别

ཏ༡ གཟུང་རྟོག་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

壬一、广说所取分别

分二：癸一、广说杂染所取分别；癸二、广说清净所取分别

ཐ༡ ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་གཟུང་རྟོག་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

癸一、广说杂染所取分别

तत्रायमेव संक्षेपार्थः - संक्लेशवस्त्वधिष्ठानाः (यथा) -अविद्या-रूपादि-स्कन्ध-नामरूपाभिनिवेश-अन्तद्वयसक्ति-संक्लेशव्यवदानाज्ञान-आर्यमार्गाप्रतिष्ठान-उपलम्भ-आत्मादि-विशुद्ध्युत्पादादिग्राह्यविकल्पाः।

དེ་ལ་]88b4]མདོར་བསྡུས་པའི་དོན་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་གཞིའི་རྟེན་ཅན། མ་རིག་པ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་དང་། མིང་དང་གཟུགས་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། མཐའ་གཉིས་ལ་ཆགས་པ་དང་། ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བ་མི་ཤེས་པ་]88b5]དང་། འཕགས་པའི་ལམ་ལ་མི་གནས་པ་དང་། དམིགས་པ་དང་། བདག་ལ་སོགས་པ་དང་། རྣམ་པར་དག་པ་སྐྱེད་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་གཟུང་བར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམས་དང་།

此中所摄义者：杂染所依之有依，谓无明、色等诸蕴、执著名色、贪著二边、不知染净、不住圣道、所缘、我等、生清净等所取分别。

ཐ༢ རྣམ་བྱང་གཟུང་རྟོག་རྒྱས་པར་བཤད་པ །

癸二、广说清净所取分别

प्रतिपक्षाधिष्ठाना-राशि-आयद्वार-गोत्र-उत्पाद-शून्यता-पारमितार्थ-दर्शन-भावना-अशैक्षमार्गाश्चेति ग्राह्यविकल्पाः।

གཉེན་པོའི་རྟེན་ཅན། ཕུང་པོ་དང་། སྐྱེ་བའི་སྒོ་དང་། རིགས་དང་། སྐྱེ་བ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་དང་། [88b6]ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་དོན་དང་། མཐོང་བ་དང་། :བསྒོམ་པ་[66]དང་། མི་སློབ་པའི་ལམ་ལ་གཟུང་བར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམས་དང་།

对治之有依，谓蕴、生门、种族、生、空性、波罗蜜多义、见道、修道、无学道所取分别。

66 《པེ·》 བསྒོམས།

ཏ༢འཛིན་རྟོག་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

壬二、广说能取分别

分二：癸一、广说实有能取分别；癸二、广说假有能取分别

ཐ༡ རྫས་འཛིན་རྟོག་པ་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

癸一、广说实有能取分别

पुद्गलद्रव्यसदधिष्ठानाः - स्वतन्त्रात्म-एक-कारण-द्रष्टाद्यात्म-संक्लेश-वैराग्य-दर्शन-भावना-कृतार्थाधाराश्चेति ग्राहकविकल्पाः।

གང་ཟག་རྫས་སུ་ཡོད་པའི་རྟེན་ཅན་བདག རང་དབང་ཅན་དང་། གཅིག་པུ་དང་། རྒྱུ་དང་། ལྟ[67]་བ་པོ་ལ་སོགས་པའི་བདག་དང་། ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་[88b7]དང་། འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་དང་། མཐོང་བ་དང་། བསྒོམ་པ་དང་། དོན་བྱས་པའི་རྟེན་ལ་འཛིན་པར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམས་དང་།

实有补特伽罗有依，谓自在我、独一、因、见等我、杂染、离贪、见道、修道、已办义所依能取分别。

ཐ༢ བཏགས་འཛིན་རྟོག་པ་རྒྱས་པར་བཤད་པ །

癸二、广说假有能取分别

प्रज्ञप्तिसत्पुरुषाधिष्ठानाः- स्कन्ध-आयतन- धातु - प्रतीत्यसमुत्पाद -व्यवदान- दर्शन- भावना -विशेष- अशैक्षमार्गाश्चेति ग्राहकविकल्पाः।

སྐྱེས་བུ་བཏགས་པར་ཡོད་པའི་རྟེན་ཅན་ཕུང་པོ་དང་སྐྱེ་མཆེད་དང་། ཁམས་དང་། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་དང་། རྣམ་པར་བྱང་བ་དང་།[89a1]མཐོང་བ་དང་། བསྒོམ་པ་དང་། ཁྱད་པར་དང་། མི་སློབ་པའི་ལམ་ལ་འཛིན་པར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམས་ཏེ།

假有士夫有依，谓蕴、处、界、缘起、清净、见道、修道、殊胜道、无学道能取分别。

ཉ༤ དོན་བསྡུ་བ།

辛四、摄义

इत्येवं चतुर्विकल्पाश्चतुर्निर्वेधभागीयैर्यथाक्रमं संयुक्ता भवन्ति।

དེ་ལྟ་བུའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞི་དང་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་བཞི་པོ་གྲངས་བཞིན་དུ་ལྡན་པ་ཡིན་ནོ།།

如是四种分别，如其数量，相应于四顺抉择分。

---

67 《སྣར་》 བལྟ།

ཇ༣ ཡོངས་འཛིན་དགེ་བཤེས་ཀྱི་ཁྱད་པར་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

庚三、广说善知识摄持之差别

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

ཉ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

辛一、连接

सम्बद्धकारिकानुसारम् उक्तपूर्वेऽपि सम्परिग्रहे तद्बलेन यथोक्तविशेषो भवतीति दर्शनाय तदनन्तरमन्तरश्लोकः -

ཚིགས་སུ་བཅད་པ་སྦྱར་བ་]89a2]དང་མཐུན་པར་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་སྔར་གསུངས་ན་ཡང་དེའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཇི་སྐད་བཤད་པ་ཁྱད་པར་དུ་འགྱུར་རོ་ཞེས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ཡང་མཇུག་ཐོགས་སུ་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ།

若随顺根本颂，应先说摄持，然为显示“如是所说，由彼势力，而成差别”，复以文间颂云：

ཉ༢ རྩ་བ།

辛二、本颂

चित्तानवलीनत्वादि नैःस्वाभाव्यादिदेशकः।तद्विपक्षपरित्यागः सर्वथा सम्परिग्रहः।३७॥

སེམས་མི་འགོང་བ་ཉིད་ལ་སོགས། །ངོ་བོ་ཉིད་མེད་སོགས་སྟོན་བྱེད། །དེ་ཡི་མི་མཐུན་]89a3]ཕྱོགས་སྤོང་བ། །རྣམ་པ་ཀུན་དུ་ཡོངས་འཛིན་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

“心不惊怖等，宣说无性等，弃舍所治品，应知为摄持。”

ཉ༣ འགྲེལ་པ།

辛三、释说

चित्तानबलीनत्वानुत्त्रासादिनोपायकौशल्येन यथाशयं मात्सर्यादिविपक्षधर्मवियुक्तः समस्तवस्तुनैरात्म्यादिदेशकः कल्याणमित्रमिति सम्परिग्रहः।

སེམས་མི་འགོང་ཞིང་མི་སྐྲག་པ་ལ་སོགས་པའི་ཐབས་མཁས་པས་བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་དངོས་པོ་མཐའ་དག་བདག་མེད་པ་ལ་སོགས་པར་སྟོན་པར་བྱེད་པ། མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་]89a4]སེར་སྣ་ལ་སོགས་པ་དང་མི་ལྡན་པ་ནི་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ཡིན་པས་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་ཡིན་ནོ།།

由心不惊怖等善巧方便，随其意乐，开示诸法无我，令不与所治品法相应者是善知识，由彼摄持。

ཅ༤ སྒྲུབ་པའི་རྟེན།

戊四、正行所依

分二：己一、种性分类；己二、断诤

ཆ༡རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ།

己一、种性分类

分四：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说；庚四、摄义

ཇ༡མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

प्रतिपत्तिमतो यथोक्तनिर्वेधभागीयमन्यदपि दर्शनमार्गादिकमिति प्रतिपत्तेराधारमाह-

སྒྲུབ་པ་དང་ལྡན་པ་ལ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ཇི་སྐད་བཤད་པ་དང་།མཐོང་བའི་ལམ་ལ་སོགས་པ་གཞན་ཡང་འབྱུང་བས་སྒྲུབ་པའི་རྟེན་དུ་གྱུར་པ།

具足修行者，当生所说顺决择分，及余之见道等，故说修行所依。

ཇ༢ ཙ་བ།

庚二、本颂

षोढाधिगमधर्मस्य प्रतिपक्षप्रहाणयोः। तयोः पर्युपयोगस्य प्रज्ञायाः कृपया सह॥३८॥

शिष्यासाधारणत्वस्य परार्थानुक्रमस्य च। ज्ञानस्यायत्नवृत्तेश्च प्रतिष्ठा गोत्रमुच्यते॥३९॥

རྟོགས་པ་[89a5]ཡི་ནི་ཆོས་དྲུག་དང་། །གཉེན་པོ་དང་ནི་སྤོང་བ་དང་། །དེ་དག་ཡོངས་སུ་གཏུགས་པ་དང་། །ཤེས་རབ་སྙིང་བརྩེར་བཅས་པ་དང་། །སློབ་མ་ཐུན་མོང་མིན་ཉིད་དང་། །གཞན་གྱི་དོན་གྱི་གོ་རིམས་དང་། །ཡེ་ཤེས་རྩོལ་བ་མི་མངའ་བར། །འཇུག་པའི་རྟེན་ལ་རིགས་ཤེས་[68][89a6]བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ། །

颂云：“通达有六法，对治与断除，彼等皆永尽，具智慧悲悯，不共诸弟子，利他渐次行，智无功用转，所依名种性。”

ཇ༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

分三：辛一、体性；辛二、次第；辛三、数量决定

ཉ༡ ངོ་བོ།

辛一、体性

तत्रादौ तावच्चतुर्विधलौकिकनिर्वेधभागीयानामुत्पादाधारः।

དེ་ཞིག་དང་པོར་[69]འཇིག་རྟེན་པའི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྣམས་སོ།།

初为世间顺决择分等。

ततो लोकोत्तरदर्शनभावनामार्गयोः।

དེའི་འོག་ཏུ་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་[70]མཐོང་བའི་ལམ་དང་བསྒོམ་པའི་ལམ་དག་གོ །

---

68 《པེ·》《སྣར·》ཞེས།

69 《པེ·》《སྣར·》པོ།

其次，出世间之见道、修道。

ततस्तदुत्पत्तिबलेन चौरनिष्कासनकपाटपिधानवत् समकालं समस्तप्रतिपक्षोत्पादविपक्षनिरोधयोः।

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་དག་སྐྱེས་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་རྐུན་པོ་ཕྱུང་བ་དང་སྒོ་འཕར་[89a7]བཅད་པ་ལྟར་དུས་མཉམ་དུ་གཉེན་པོ་དང་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དག་གོ །

其次，由彼等生起之力，犹如驱贼闭户，生起对治与灭除所治品同时。

ततस्तदनुपलब्ध्या तदुत्पादनिरोधयुक्तविकल्पापगमस्य।

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་དག་མི་དམིགས་པས་དེ་དག་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དང་ལྡན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་སྤངས་པའོ། །

其次，彼等不可得故，断除彼等具足生灭之分别。

ततं पूर्वप्रणिधानदानाद्युपायकौशल्यबलेन संसारनिर्वाणाप्रतिष्ठानयोः प्रज्ञाकरुणयोः।

དེའི་འོག་ཏུ་སྔོན་གྱི་སྨོན་ལམ་དང་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཐབས་ལ་མཁས་[89b1]པའི་སྟོབས་ཀྱིས་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་མི་གནས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཤེས་རབ་དང་ཐབས་སོ། །

其次，由昔发愿，及施等方便善巧力，故不住轮回、涅槃，相为智慧及方便。

ततस्तदुत्पत्त्या श्रावकाद्यसाधारणधर्मस्य।

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་དག་སྐྱེས་པས་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་སོ། །

其次，由生彼等，故是不共声闻等之法。

ततो यथाशयमवतारणाद्यभिसन्धिद्वारेण यानत्रयप्रतिष्ठापनलक्षणपरार्थानुक्रमस्य।

དེའི་འོག་ཏུ་བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་གཞུག་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ལྡེམ་པོར་[89b2]དགོངས་[71] པའི་སྒོ་ནས་ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་ལམ་ལ་དགོད་ [72] པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་གཞན་གྱི་དོན་གྱི་གོ་རིམས་སོ། །

其次，如其意乐，由令入等秘密意趣之门，安置于三乘之道，相为利他渐次行。

---

70 《པེ་》《སྣར་》པའི།

71 《པེ་》དགོང་།

72 《པེ་》《སྣར་》འགོད།

ततो यावदासंसारं निर्निमित्तानाभोगपरार्थज्ञानस्य चाधारः।

དེའི་འོག་ཏུ་འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་པར་མཚན་མ་མེད་ཅིང་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པར་གཞན་གྱི་དོན་གྱི་ཡེ་ཤེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ཏེ།

其次，生起尽轮回际，无相任运成就之利他智故。

༤༢ གོ་རིམ།

辛二、次第

अयमेवानुक्रमः।

འདི་ནི་གོ་རིམས་ཡིན་ནོ། །

此即次第。

༤༣ གྲངས་ངེས།

辛三、数量决定

अनेनैव सर्व पुरुषार्थाः सम्पद्यन्ते।

འདིས་ཀྱང་སྐྱེས་[89b3]བུའི་དོན་ཐམས་ཅད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཡིན་ནོ། །

由此亦能圆满士夫一切义利。

༣༤ དོན་བསྡུ་བ།

庚四、摄义

प्रतिपत्तिधर्मावस्थान्तरभेदेन त्रयोदशविधो बोधिसत्त्वो यथोक्तधर्माधारो धर्मधातुस्वभाव एव गोत्रमिति निर्दिष्टम्।

སྒྲུབ་པའི་ཆོས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཐ་དད་པའི་བྱེ་བྲག་གིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམ་པ་བཅུ་གསུམ་པོ་ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པའི་ཆོས་ཀྱི་གཞིར་གྱུར་པའི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཁོ་ན་ལ་རིགས་ཞེས་བསྟན་ཏོ། །

由修行法分位不同之差别，故十三种菩萨，唯为所说法所依之法界体性，说为种性。

༢༢ རྩོད་པ་སྤོང་བ།

己二、断诤

分二：庚一、诤；庚二、答

༣༡ རྩོད་པ།

庚一、诤

分二：辛一、释说；辛二、引颂

༤༡ འགྲེལ་པ།

辛一、释说

分二：壬一、述所许；壬二、举太过

ཏ༡ ཁས་བླང་བརྗོད་པ།

壬一、述所许

यदि धर्मधातोरेवार्यधर्माधिगमाय हेतुत्वात्तदात्मको बोधिसत्त्वः प्रकृतिस्थमनुत्तरबुद्धधर्माणां गोत्रम्,

གལ་ཏེ་[89b4]ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཁོ་ན་འཕགས་པའི་ཆོས་རྟོགས་པར་འགྱུར་བའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དེའི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བླ་ན་མེད་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་དུ་གནས་པའི་རིགས་ཡིན་ན་[73]།

若谓：若唯法界，是证得圣法之因，故具彼体性之菩萨，即是无上佛法之自性住种性。

ཏ༢ ཐལ་བ་དགོད་པ།

壬二、举太过

तदा तत्सामान्यवर्तित्वाद् 'न बोधिसत्त्व एवेति' मन्दबुद्धि पुरुषं प्रत्याशंक्य अन्तरश्लोकमाह-

འོ་ན་ནི་དེའི་ཚེ་དེ་ནི་སྤྱིར་གནས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་[89b5]དཔའ་ཁོ་ན་མ་ཡིན་ནོ་སྙམ་པའི་སྐྱེ་བོ་བློ་དམན་པའི་ངོར་དོགས་པ་བསུ་ནས་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ།

若尔，尔时彼是总住，故非唯菩萨。于起是念之劣慧士夫前，为断其疑，而说颂曰：

ཉ༢ རྩ་བ།

辛二、引颂

धर्मधातोरसम्भेदाद् गोत्रभेदो न युज्यते।

ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ལ་དབྱེར་མེད་ཕྱིར། །རིགས་ནི་ཐ་དད་རུང་མ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ། །

法界无差别，种性不应异。

ཛ༢ ལན་པ།

庚二、答

分二：辛一、论答；辛二、世间共许答

ཉ༡ བསྟན་བཅོས་ཀྱི་ལན།

辛一、论答

यथा श्रावकयानाद्यधिगमक्रमेणालम्बेत तथार्यधर्माधिगमाय धर्मधातोर्हेतुभावेन व्यवस्थापनाद् गोत्रत्वेन व्यपदेश इत्यपि समाधिः दृश्यते,

---

73 《སྣར་》 ནོ།

ཇི་ལྟར་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ལ་སོགས་པ་ [74] རྟོགས་པའི་[89b6]རིམ་གྱིས་ [75] དམིགས་པ་དེ་བཞིན་དུ། འཕགས་པའི་ཆོས་རྟོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་རྒྱུའི་ངོ་བོར་རྣམ་པར་འཇོག་པའི་སྒོ་ནས་རིགས་ཉིད་དུ་ཐ་སྙད་འདོགས་སོ། །

声闻乘等，随其不同证悟次第而缘，如是为证圣法，由立法界因之体性，假立种性之名。

ཉ༢ འཇིག་རྟེན་ལ་གྲགས་པའི་ལན།

辛二、世间共许答

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

ཏ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

壬一、连接

तथापि सौकर्यात् लौकिकदृष्टान्तेनापि समाध्यन्तरमाह -

ཞེས་བྱ་བའི་ལན་ཞིག་ཀྱང་གཟིགས་མོད་ཀྱི། སླ་ཆོས་ཉིད་དུ་འཇིག་རྟེན་པའི་དངགས་ཀྱིས་ལན་གཞན་དུ། [89b7]

虽见是答，然于法性，为令易解，故依世间共许别答。

ཏ༢ རྩ་བ།

壬二、本颂

आधेयधर्मभेदात्तु तद्भेदः परिगीयते॥४०॥

རྟེན་[76]པའི་ཆོས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་གིས། །དེ་ཡི་དབྱེ་བ་ཡོངས་སུ་བརྗོད། །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂云：由能依法异，故说彼差别。

ཏ༣ འགྲེལ་པ།

壬三、释说

यथैकमृद्द्रव्याभिनिर्वृत्तैकतेजःपरिपक्वाधारघटादेराधेयक्षौद्रशर्करादिभाजनत्वेन भेदस्तद्वद् यानत्रयसङ्गृहीताधिगन्तव्याधेयधर्मनानात्वेनाधारनानात्वं निर्दिष्टमिति।

དཔེར་ན་འཇིམ་པ་གཅིག་ལས་མངོན་པར་གྲུབ་ཅིང་མེ་ལྕེ་གཅིག་གིས་སོ་བཏང་བའི་རྟེན་བུམ་པ་ལ་སོགས་པ། བརྟེན་ [77] པ་སྦྲང་རྩི་དང་ཤི་ཁ་ར་ལ་སོགས་པའི་སྣོད་ཉིད་ཀྱིས་ཐ་དད་པ་དེ་བཞིན་དུ། རྟེན་ [78] [90a1]པའི་ཆོས་ཐེག་པ་གསུམ་གྱིས་བསྡུས་པ། རྟོགས་པར་བྱ་བ་ཐ་དད་པ་ཉིད་

---

74 《པེ་》《སྣར་》པའི།

75 《པེ་》《སྣར་》གྱི།

76 《པེ་》《སྣར་》བརྟེན།

77 《པེ་》《སྣར་》རྟེན།

78 《པེ་》《སྣར་》བརྟེན།

ཀྱིས་རྟེན་ཐ་དད་པ་ཉིད་དོ་ཞེས་བསྟན་ཏོ། །

譬如，同泥所成，同火所烧之所依瓶等，由能依蜂蜜、白糖等，而器有别。如是能依法，由三乘所摄之所证不同，故所依亦别。

ཅ༡ སྒྲུབ་པའི་དམིགས་པ།

戊五、正行所缘

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

यथोक्तप्रतिपत्त्याधारस्य किमालम्बनमित्याह -

ཇི་སྐད་བཤད་པའི་སྒྲུབ་པའི་རྟེན་གྱི་དམིགས་པ་གང་ཡིན་ཞེ་ན། དམིགས་པ།

问：所说正行所依之所缘谓何？答：所缘。

ཆ༢ རྩ་བ།

己二、本颂

आलम्बनं सर्वधर्मास्ते पुनः कुशलादयः। लौकिकाधिगमाख्याश्च ये च लोकोत्तरा मताः॥ ४१॥

सास्रवानस्रवा धर्माः संस्कृतासंस्कृताश्च ये। शिष्यसाधारणा धर्मा ये चासाधारणा मुनेः॥४२॥

དམིགས་པ་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་དེ། །དེ་ཡང་[90a2]དགེ་ལ་སོགས་པ་ཡིན། །འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་རྟོགས་པ་དང་། །གང་དག་འཇིག་རྟེན་འདས་འདོད་དང་། །ཟག་བཅས་ཟག་པ་མེད་ཆོས་དང་། །གང་དག་འདུས་བྱས་འདུས་མ་བྱས། །སློབ་མ་ཐུན་མོང་ཆོས་རྣམས་དང་། །གང་དག་ཐུབ་པའི་ཐུན་མོང་མིན། །ཞེས་བྱ་བ་[90a3]གསུངས་ཏེ།

颂曰：所缘一切法，此复为善等，若世间所知，及诸出世间。有漏无漏法，诸有为无为，若共弟子法，及佛不共法。

ཆ༣ འགྲེལ་པ།

己三、释说

分三：庚一、总标；庚二、广说；庚三、缘之方式

ཇ༡ མདོར་བསྟན་པ།

庚一、总标

तत्रादौ तावत् सामान्येन (सर्वधर्माः) कुशलाकुशलाव्याकृताः यथाक्रमं श्रामण्यताप्राणातिपाताद्यव्याकृतकायकर्मादयः।

རེ་ཞིག་དང་པོར་སྤྱིར་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་དང་ལུང་དུ་མ་བསྟན་པ་སྟེ་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་དགེ་སྦྱོང་གི་ཚུལ་ཉིད་དང་སྲོག་གཅོད་པ་ལ་སོགས་པ་དང་ལུང་དུ་མ་བསྟན་པའི་ལུས་ཀྱི་ལས་ལ་སོགས་པའོ། །

初总为善、不善、无记，如其次第，为沙门法、杀生等、无记身业等。

ཇ༢ རྒྱས་པར་བཤད་པ།

庚二、广说

ततस्तेषामेव लौकिकादिद्विविधस्यावशिष्टाश्चत्वारो भेदाः, यथासंख्यं बालपृथग्जनसम्बद्धाः पञ्च स्कन्धाः, सर्वार्यजनसंगृहीतानि चत्वारि ध्यानानि,

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་དག་ཉིད་ལ་ [79] འཇིག་རྟེན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པ་གཉིས་]90a4]པོའི་དབྱེ་བ་བཞི་ཉིད་ཀྱིས་ལྷག་མ་རྣམས་ཏེ་གྲངས་བཞིན་དུ་བྱིས་པའི་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་དང་འབྲེལ་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་དང་། འཕགས་པའི་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བསྡུས་པའི་བསམ་གཏན་བཞི་དང་།

其次，于彼等前三，分世间、出世间等之二种差别，而为四对，故余等如其数量，谓系属一切愚夫之五蕴；一切圣者所摄之四静虑；

आत्मदर्शनाप्रतिपक्षत्वेन पञ्चोपादानस्कन्धाः। तद्दर्शनप्रतिपक्षत्वेन चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि।

བདག་ཏུ་ལྟ་བའི་གཉེན་པོ་མ་ཡིན་པའི་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་དང་། དེར་ལྟ་བའི་]90a5]གཉེན་པོ་དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་བཞི་དང་།

非我见对治之近取蕴；彼见对治之四念住；

हेतुप्रत्ययाधीनाः कामादिधातवः। कारणानपेक्षाः तथता।

རྒྱུ་དང་རྐྱེན་ལ་རག་ལས་པ་འདོད་པའི་ཁམས་ལ་སོགས་པ་དང་། རྒྱུ་ལ་མི་ལྟོས་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་དང་།

观待因缘之欲界等；不观待因之真如。

सर्वार्यजनसन्तानप्रभवानि चतुर्ध्यानानि। सम्यक्सम्बुद्धसन्तानोदयधर्मीणि दशबलानि इत्येवमधिगमानुक्रमेण

འཕགས་པའི་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུད་ལ་འབྱུང་བའི་བསམ་གཏན་བཞི་དང་། ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་]90a6]རྒྱུད་ལ་འབྱུང་བའི་ཆོས་ཅན་སྟོབས་བཅུ་སྟེ།

一切圣者相续所生之四静虑；正等觉佛相续所生有法十力。

ཇ༣ ཇི་ལྟར་གཟིགས་པའི་ཚུལ།

庚三、缘之方式

सर्वधर्मा यथावदालम्ब्यन्त इत्यालम्बनमेकादशविधम्।

དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རྟོགས་པའི་རིམ་གྱིས་དམིགས་པས

79 《པེ་》《སྣར་》 _ལ།

ན། དམིགས་པ་རྣམ་པ་བཅུ་གཅིག་གོ །

如是等一切法，以如实通达次第而缘，故是十一所缘。

༤༧ སྒྲུབ་པའི་ཆེད་དུ་བྱ་བ།

戊六、正行所为

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

༤༨ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

तादृशालम्बनप्रतिपत्तेः कः समुद्देश इति समुद्देशमाह-

དམིགས་པ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སྒྲུབ་པའི་ཆེད་དུ་བྱ་བ་གང་ཡིན་ཞེ་ན། ཆེད་དུ་བྱ་བ།

问：修行如是所缘，所为谓何？答：所为。

༤༩ རྩ་བ།

己二、本颂

सर्वसत्त्वाग्रता चित्तप्रहाणाधिगमत्रये। त्रिभिर्महत्त्वैरुद्देशो विज्ञेयोऽयं स्वयम्भुवाम्॥४३॥

སེམས་ཅན་[90a7]ཀུན་མཆོག་ཉིད་སེམས་དང་། །སྤོང་དང་རྟོགས་དང་གསུམ་པོ་ལ། །ཆེན་པོ་གསུམ་གྱི་རང་འབྱུང་གི །ཆེད་དུ་བྱ་བ་འདི་ཤེས་བྱ། །:ཞེས་བྱ་[80]བ་གསུངས་སོ། །

颂曰：胜诸有情心，及断智为三，当知此三大，自觉所为事。

༥༠ འགྲེལ་པ།

己三、释说

सर्वथा सर्वाकारज्ञतापरिज्ञानेन भविष्यद्बुद्धबोधिसत्त्वानां सर्वसत्त्व (राशि)-अखिलसत्त्व (निकाय) -अग्रताचित्तमहत्त्वं प्रहाणमहत्त्वमधिगममहत्त्वञ्चाधिकृत्य प्रतिपत्तौ प्रवृत्तत्वान्महत्त्वान्महत्त्वत्रय-युक्तत्वाच्च त्रिविधः समुद्देशो ज्ञातव्यः।

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་ཤེས་པའི་སྒོ་ནས་འབྱུང་བར་འགྱུར་བའི་[90b1]སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཉིད་ཀྱི། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སེམས་ཅན་ཀུན་གྱི་མཆོག་ཉིད་ཀྱི་སེམས་[81] ཆེན་པོ་ཉིད་དང་། སྤོང་བ་ཆེན་པོ་ཉིད་དང་། རྟོགས་པ་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ཏེ། དེ་ལྟར་སྒྲུབ་པ་ལ་འཇུག་པ་དེའི་ཕྱིར་ཆེན་པོ་ཉིད་གསུམ་དང་ལྡན་[90b2]པས་ཚད་[82]དུ་བྱ་བ་གསུམ་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །

于一切种，由悉知为一切相智之门，当生诸佛菩萨，依于胜出一切有情诸大

80 《ཐེ·》 _ཞེས་བྱ།

81 《ཐེ·》《སྣར་》 _སེམས།

82 《ཐེ·》《སྣར་》 ཆེད།

有情众之心大、断大、证大，如是趣入正行，是故由具三大，当知所为为三。

ཅ༧ གོ་སྒྲུབ།

戊七、披甲正行

分二：己一、四正行总连接；己二、别说披甲正行

ཆ༡ སྒྲུབ་པ་བཞི་པོའི་སྤྱིའི་མཚམས་པ།

己一、四正行总连接

इत्येवं प्रतिपत्त्याधारादीन् अभिधाय किञ्च तत्स्वरूपमिति चेत् ?

དེ་ལྟར་སྒྲུབ་པའི་རྟེན་དུ་གྱུར་པ་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་ནས། དེའི་རང་གི་ངོ་བོ་གང་ཡིན་ཞེ་ན།

问：如是已说正行所依等，其之自性云何?

सा त्रिसर्वज्ञताविषये सामान्येन शुक्लधर्माधिष्ठाना, सर्वाकाराभिसम्बोधादौ चतुर्विधेऽभिसमये प्रत्यभिसमयं षड्पारमिताधिष्ठाना च क्रिया परिपत्तिः।

ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་གྱི་ཡུལ་ལ་སྤྱིར་དགེ་བའི་ཆོས་ཀྱི་རྟེན་ཅན་དང་རྣམ་པ་ཀུན་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པ་ལ་སོགས་]90b3]པ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་རྣམ་པ་བཞི་ལ། མངོན་པར་རྟོགས་པ་རེ་རེ་ཞིང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་གི་རྟེན་ཅན་གྱི་བྱ་བ་ནི་སྒྲུབ་པ་སྟེ།

答：三种一切智境，总为善法所依，圆满一切相等四现观，一一现观皆以六度为依，如是所作即是正行。

ཆ༢ གོ་སྒྲུབ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ།

己二、别说披甲正行

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

एवं यथावत् प्रयोगदर्शनभावनाविशेषमार्गस्वभावानां प्रतिपत्तिलक्षणानां सन्नाहप्रस्थानसम्भारनिर्याणानां मध्ये वीर्यरूपतया सन्नाहप्रतिपत्तिं प्रथमामाह-

དེ་ལྟར་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སྦྱོར་བ་དང་མཐོང་བ་དང་བསྒོམ་པ་དང་ཁྱད་པར་གྱི་ལམ་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྒྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་གོ་ཆ་དང་འཇུག་པ་དང་ཚོགས་དང་ངེས་]90b4]པར་འབྱུང་བ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ནས་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་དང་པོ་གོ་ཆའི་སྒྲུབ་པ་གསུངས་པ།

如是体为加行道、见道、修道、殊胜道，如其正行之相，即是披甲、趣入、资粮、出生正行。彼等之中，以是精进体性故，先说披甲正行。

ང२ རྩ་བ།

庚二、本颂

दानादौ षड्विधे तेषां प्रत्येकं संग्रहेण या। सन्नाहप्रतिपत्तिः षा षड्भिः षट्कैर्यथोदिता॥४४॥

དེ་དག་སོ་སོར་སྦྱིན་ལ་སོགས། །རྣམ་པ་དྲུག་ཏུ་བསྡུས་པ་ཡིས། །གོ་ཆའི་སྒྲུབ་པ་གང་ཡིན་དེ[83]། །དྲུག་ཚན་དྲུག་གིས་ཇི་བཞིན་བཤད། །ཅེས་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ།

颂曰：由彼等别别，皆摄施等六，故披甲修行，六六如经说。

ང३ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

分三：辛一、布施分六；辛二、显余同彼；辛三、摄义

ཅ१ སྦྱིན་པ་ལ་དྲུག་ཏུ་དབྱེ་བ།

辛一、布施分六

इति। धर्मदानादिदाने श्रावकादिमनस्कारपरिवर्जनम्, सर्वजनाप्रियवादित्वक्षान्तिः, छन्दजननम्, यानान्तराव्यवकीर्णैकाग्रतानुत्तरसम्यक्सम्बोधिपरिणामना यथाक्रमं देयाद्यनुपलम्भसन्नाहत्वेन क्रियन्ते।

ཆོས་ཀྱི་སྦྱིན་]90b5]པ་ལ་སོགས་པ་སྦྱིན་པར་བྱེད་པ་ན། ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ལ་སོགས་སྤོང་བ་དང་། སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་[84]མི་སྙན་པར་སྨྲ་བ་ཉིད་བཟོད་པ་དང་། འདུན་པ་སྐྱེད་[85]པ་དང་། ཐེག་པ་གཞན་དང་མ་འདྲེས་པའི་རྩེ་གཅིག་པ་ཉིད་དང་། བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་]90b6]ཆུབ་ཏུ་བསྔོ་བ་རྣམས། གོ་རིམས་བཞིན་དུ་སྦྱིན་པར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མི་དམིགས་པའི་གོ་ཆ་ཉིད་ཀྱིས་བྱེད་པ་དང་།

若行法施等布施；断除声闻等作意；能忍一切士夫恶言；生起希求；不杂余乘，心一境性，回向无上正等菩提；此等依次于所施等皆不可得，即布施披甲正行。

ཅ२ ལྷག་མ་དེ་དང་མཚུངས་པར་བསྟན་པ།

辛二、显余同彼

तथैव शीलस्य रक्षणम्, क्षान्तेः सम्पादनम्, वीर्यस्य प्रारम्भः, ध्यानस्य आराधनम्, प्रज्ञाया भावना

དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་སྲུང་བར་བྱེད། བཟོད་པ་རྫོགས་པར་བྱེད། བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ། བསམ་གཏན་སྒྲུབ། ཤེས་རབ་སྒོམ་པར་བྱེད་དོ། །

亦如是而守护戒律、圆满安忍、发起精进、成就静虑、修习般若。

83 《པེ་》《སྣར་》《ཅོ་》ཏེ།

84 《པེ་》《སྣར་》ཀྱི།

85 《པེ་》《སྣར་》བསྐྱེད།

༡༣ དོན་བསྡུ་བ།
辛三、摄义

इत्येवं दानादिषड्पारमितासु प्रत्येकं दानादौ संगृहीतासु षड्भिः षड्कैः षट्त्रिंशद्विवद्या भवन्ति दानादिसाधर्म्याच्च षट् सन्नाहप्रतिपत्तयो भवन्ति।

དེ་ལྟར་སྦྱིན་[90b7]པ་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སོ་སོར་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་བསྡུས་པས་[86]ན་དྲུག་ཚན་དྲུག་གིས། རྣམ་པ་སུམ་ཅུ་རྩ་དྲུག་ཡིན་མོད་ཀྱི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དྲུག་ཆོས་མཐུན་པའི་ཕྱིར་གོ་ཆའི་སྒྲུབ་པ་རྣམ་པ་དྲུག་གོ། །

如是施等波罗蜜多，一一皆摄布施等六，故由六六而成三十六种，然布施等六，为同法故，披甲正行有六。

བམ་པོ་གཉིས་པ།
第二卷

ཅ༡ འཇུག་སྒྲུབ།
戊八、趣入正行

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
己一、连接

कृतसन्नाहस्यैवं प्रस्थानमिति प्रस्थानप्रतिपत्तिं द्वितीयामाह -

དེ་ལྟར་གོ་བགོས་པ་ལ་[91a1]འཇུག་པ་འབྱུང་བས་གཉིས་པ་འཇུག་པའི་སྒྲུབ་པ།

生起趣入如是披甲，故第二为趣入正行。

ཆ༢ རྩ་བ།
己二、本颂

ध्यानारूप्येषु दानादौ मार्गे मैत्र्यादिकेषु च। गतोपलम्भयोगे च त्रिमण्डलविशुद्धिषु॥४५॥

उद्देशे षड्भिज्ञासु सर्वाकारज्ञतानये। प्रस्थानप्रतिपज्ज्ञेया महायानाधिरोहिणो॥४६॥

བསམ་གཏན་གཟུགས་མེད་སྦྱིན་སོགས་དང་། །ལམ་དང་བྱམས་ལ་སོགས་པ་དང་། །དམིགས་པ་མེད་དང་ལྡན་པ་དང་། །འཁོར་གསུམ་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། །ཆེད་དུ་བྱ་དང་མངོན་ཤེས་དྲུག །[91a2]རྣམ་ཀུན་མཁྱེན་པའི་ཚུལ་ལ་ནི། །འཇུག་པའི་སྒྲུབ་པ་ཐེག་ཆེན་ལ། །འཛེག་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：静虑无色定，施等道慈等，成就无所得，三轮皆清净，所为及六通，于一切相智，能趣入正行，当知升大乘。

---

86 《པེ·》 པ།

ཆ༣ འགྲེལ་པ།

己三、释说

ध्यानारूप्यसमापत्ति-दानादिषट्पारमिता-दर्शनभावनाशैक्षविशेषमार्ग-चतुरप्रमाण- अनुपलम्भयोग-सर्ववस्तुत्रिमण्डलविशुद्धि-उद्देश-षडभिज्ञा-सर्वाकारज्ञतासु सम्यग्व्यवस्थितिलक्षणा हि समस्तमहायान-धर्माक्रमणस्वभावा प्रस्थानप्रतिपत्तिः नवधा।

བསམ་གཏན་དང་གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམ་[87] པར་འཇུག་པ་དང་། སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་དང་། མཐོང་བ་དང་། བསྒོམ་]91a3]པ་དང་། མི་སློབ་པ་དང་ཁྱད་པར་གྱི་ལམ་དང་། ཚད་མེད་པ་བཞི་དང་། མི་[88] དམིགས་པ་[89] དང་ལྡན་པ་དང་། དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་འཁོར་གསུམ་དག་པ་དང་། ཆེད་དུ་བྱ་བ་དང་། མངོན་པར་ཤེས་པ་དྲུག་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དག་ལ་ཡང་དག་པར་]91a4]གནས་པའི་མཚན་ཉིད་ནི། ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་མཐའ་དག་གནོན་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པས་འཇུག་པའི་སྒྲུབ་[90]པ་རྣམ་པ་དགུའོ། །

静虑无色等至，施等六度，见、修、无学、殊胜道，四无量，具足不可得，于一切事三轮清净，所为，六神通，一切相智，于彼等正住之相者，即是履趣一切大乘法之体性，故趣入正行有九。

ཅ༩ ཚོགས་སྒྲུབ།

戊九、资粮正行

分二：己一、总说十七资粮；己二、别说难解

ཆ༡ ཚོགས་སྒྲུབ་བཅུ་བདུན་སྤྱིར་བསྟན་པ།

己一、总说十七资粮

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

कृतप्रस्थानस्यैवं सम्भार इति सम्भारप्रतिपत्तिं तृतीयामाह-

དེ་ལྟར་འཇུག་པ་བྱས་པ་ལ་ཚོགས་སྐྱེ་བས་གསུམ་པ་ཚོགས་ཀྱི་སྒྲུབ་པ།

如是趣入，即生资粮，故第三为资粮正行。

87 《པེ་》《སྣར་》 སྙོམས།

88 《པེ་》《སྣར་》 _མི།

89 《པེ་》《སྣར་》 +མེད་པ།

90 《པེ་》《སྣར་》 བསྒྲུབ།

ངཉ ཚིག་བ།

庚二、本颂

दया दानाधिकं षड्कं शमथः सविदर्शनं। युगनद्धश्च यो मार्ग उपाये यच्च कौशलम्॥४७॥

ज्ञानं पुण्यं मार्गश्च धारणी भूमयो दश। प्रतिपक्षश्च विज्ञेयः सम्भारप्रतिपत्क्रमः॥४८॥

བརྩེ་དང་སྦྱིན་ལ་སོགས་པ་དྲུག །ཞི་གནས་ལྷག་མཐོང་བཅས་པ་དང་། །]91a5]ཟུང་དུ་འབྲེལ་བའི་ལམ་གང་དང་། །ཐབས་ལ་མཁས་པ་གང་ཡིན་དང་། །ཡེ་ཤེས་དང་ནི་བསོད་ནམས་དང་། །ལམ་དང་གཟུངས་དང་ས་བཅུ་དང་། །གཉེན་པོའི་ཚོགས་ཀྱི་སྒྲུབ་པ་ཡི། །རིམ་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：悲及施等六，并修止观道，及以双运道，诸善权方便，智福与诸道，陀罗尼十地，能对治当知，资粮行次第。

ངཉ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

महाकरुण-दान-शील-वीर्य-ध्यान-प्रज्ञा-शमथ-विदर्शना-युगनद्धमार्ग- उपायकौशल- ज्ञान- पुण्य- दर्शनादिमार्ग- वचनादिधारणी- भूमि- प्रतिपक्षाणामनुपलम्भेन संवृतिसत्यानतिक्रमेण समस्तमहायानार्थप्रतिपत्तेरेभिः करुणादिभिः सम्यक्-प्रतिपत्स्वाभाव्यात् महाबोधिग्रहणात् महाकरुणादिसम्भारा इति सप्तदश सम्भारप्रतिपत्तयः।

སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། སྦྱིན་]91a6]པ་དང་། ཚུལ་ཁྲིམས་དང་། བཟོད་པ་དང་། བརྩོན་འགྲུས་དང་། བསམ་གཏན་དང་། ཤེས་རབ་དང་། ཞི་གནས་དང་། ལྷག་མཐོང་དང་། ཟུང་དུ་འབྲེལ་བའི་ལམ་དང་། ཐབས་མཁས་པ་དང་། ཡེ་ཤེས་དང་། བསོད་ནམས་དང་། མཐོང་བ་ལ་སོགས་པའི་ལམ་]91a7]དང་། ཚིག་ལ་སོགས་པའི་གཟུངས་དང་། ས་དང་གཉེན་པོ་རྣམས་མི་དམིགས་པས་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ལས་མི་འདའ་བར་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་དོན་མཐའ་དག་སྒྲུབ་[91] པས་སྙིང་རྗེ་ལ་སོགས་པ་འདི་དག་གིས་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པའི་ངོ་བོས་བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོ་འཛིན་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ན་སྙིང་རྗེ་[91b1]ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་ནི་ཚོགས་ཡིན་པས། ཚོགས་ཀྱི་སྒྲུབ་[92] པ་རྣམ་པ་བཅུ་བདུན་ནོ། །

大悲，布施，持戒，安忍，精进，静虑，般若，止，观，双运道，善巧方便，智慧，福德，见等道，辞等陀罗尼，地，对治等，由不可得故，不越世俗谛，修行一切大乘义，如是悲等如实成就之体性，能持大菩提，故大悲等是资粮，是故资粮正行有十七种。

91 《པེ·》《སྣར·》བསྒྲུབ

92 《པེ·》《སྣར·》བསྒྲུབ།

ཆ༩ རྟོགས་དཀའ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ།

己二、别说难解

分三：庚一、智资粮；庚二、地资粮；庚三、对治资粮

ཛ༡ ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས།

庚一、智资粮

分二：辛一、宣说二十空；辛二、颂释二十所空事

ཇ༡ སྟོང་ཉིད་ཉི་ཤུ་བསྟན་པ།

辛一、宣说二十空

तत्र ज्ञानसम्भारः आध्यात्मिक-बाह्य- तदुभय-शून्यता-महत्- परमार्थ- संस्कृत- असंस्कृत- अतीतानन्त- अनवराग्र- अनवकार- प्रकृति-सर्वधर्म- लक्षण-अनुपलम्भ- अभावस्वभाव- भाव- अभाव- स्वभाव- परभावशून्यतानां भेदेन विंशतिधा।

དེ་ལ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ནི། ནང་དང་། ཕྱི་དང་། དེ་གཉིས་ཀ་དང་། སྟོང་པ་དང་། ཆེན་པོ་དང་། དོན་དམ་པ་དང་། འདུས་བྱས་དང་། འདུས་མ་བྱས་དང་། མཐའ་ལས་འདས་པ་དང་།]91b2]ཐོག་མ་དང་། ཐ་མ་མེད་པ་དང་། དོར་བ་མེད་པ་དང་། རང་བཞིན་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་དང་། :རང་གི་[93]མཚན་ཉིད་དང་། མི་དམིགས་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་དང་། རང་གི་ངོ་བོ་དང་། གཞན་གྱི་ངོ་བོ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་བྱེ་]91b3]བྲག་གིས་རྣམ་པ་ཉི་ཤུའོ། །

此中智慧资粮者，谓由内空、外空、内外空、空空、大空、胜义空、有为空、无为空、毕竟空、无初后际空、无散空：、本性空、一切法空、自相空：、不可得空、无性自性空、有性空、无性空、自性空、他性空之差别，为二十种。

ཇ༢ རྒྱ་བས་སྟོང་པའི་གཞི་ཉི་ཤུ་བཤད་པ།

辛二、颂释二十所空事

आध्यात्मिकत्वबाह्यत्वोभयशून्यत्वतस्तथा। दिङ्निर्वाणार्थतश्चैव संस्कृतासंस्कृतत्वतः॥१॥

अत्यन्तानवराग्रत्वानवकाराकृतात्वतः। सर्वधर्मत्वलक्ष्मत्वाभ्यतीतादित्वतः पुनः॥२॥

सांयोगिकत्वभावत्वाकाशशून्यस्वभावतः। स्वस्वभावियुक्तत्वाद् विंशतिः शून्यता मताः॥३॥

འདིར་སྨྲས་པ། ནང་དང་ཕྱི་རོལ་རྣམས་དང་ནི། །གཉིས་དང་སྟོང་པའི་དངོས་པོ་དང་། །ཕྱོགས་དང་མྱ་ངན་འདས་ལམ་དང་། །རྐྱེན་ལས་སྐྱེས་དང་ཅིག་ཤོས་དང་། །མཐའ་འདས་ཐོག་མ་དོར་བ་མེད། །རང་བཞིན་དང་ནི་ཆོས་ཀུན་དང་།]91b4]ཆོས་སྐྱེ་ལ་སོགས་འདས་[94]སོགས་དང་། །ལྡན་དང་ཅིག་ཤོས་ངོ་བོ་དང་། །མཁའ་དང་སྟོང་པ་ཞེས་བྱ་དང་། །ཆོས་ཀྱི་གཞན་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད། །རང་རང་ངོ་བོས་སྟོང་པའི་ཕྱིར། །སྟོང་པ་ཉིད་ནི་ཉི་ཤུར་འདོད། །

---

93 《པེ·》《སྣར·》 _རང་གི

94 《སྣར·》 བདས།

于此颂云：诸内与诸外，内外及空事，十方涅槃道，缘生及无生，离边无始散，本性一切法，法生等过等，具足非具足，虚空及本空，法之他性者，各各体性空，故许二十空。

ཛ༢ ས་འི་ཚོགས།

庚二、地资粮

分三：辛一、总连接；辛二、因九地修治；辛三、果十地之相

ཉ༡ སྤྱིའི་མཚམས་སྦྱར་བ།

辛一、总连接

भूमिसम्भारेण दशभूमय इति परिष्क्रियमाणानां धर्माणां संदर्शनाय त्रयोविंशतिरन्तरश्लोका कथ्यन्ते-

སའི་ཚོགས་ལ་ས་གང་གི་[95] ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བར་འགྱུར་བའི་ཆོས་]91b5]གང་དག་ཡིན་པ་དེ་དག་[96]བསྟན་པའི་ཕྱིར་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གསུམ་གསུངས་པ[97]།

地资粮中，为欲显示彼等当为何者修治之法，说此二十三颂。

ཉ༢ རྒྱུ་དགུའི་ཡོངས་སྦྱོང་བ།

辛二、因九地修治

分九：壬一、第一地；壬二、第二地；壬三、第三地；壬四、第四地；壬五、第五地；壬六、第六地；壬七、第七地；壬八、第八地；壬九、第九地。

ཏ༡ ས་དང་པོ།

壬一、初地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཐ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

लभ्यते प्रथमा भूमिर्दशधा परिकर्मणा। आशयो हितवस्तुत्वं सत्त्वेषु समचित्तता॥४९॥

त्यागः सेवा च मित्राणां सद्धर्मालम्बनैषणा। सदा नैष्कम्यचित्तत्वं बुद्धकायगता स्पृहा॥ ५०॥

धर्मस्य देशना सत्यं दशमं वाक्यमिष्यते। ज्ञेयश्च परिकर्मैषां स्वभावानुपलम्भतः॥५१॥

ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་རྣམ་བཅུ་ཡིས། །ས་ནི་དང་པོ་འཐོབ་[98]འགྱུར་ཏེ། །བསམ་དང་ཕན་པའི་དངོས་ཉིད་དང་། །སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་སེམས་མཉམ་ཉིད། །གཏོང་དང་བཤེས་]91b6]གཉེན་སྟེན་[99] པ་དང་། །དམ་ཆོས་དམིགས་པ་ཚོལ་བ་དང་། །རྟག་ཏུ་རེས་འབྱུང་སེམས་ཉིད་དང་། །སངས་རྒྱས་སྐུར་འདོད་དགའ་བ་དང་། །ཆོས་སྟོན་པ་དང་བདེན་པ་ཡི། །ཚིག་ནི་བཅུ་པ་ཡིན་པར་

---

95 《པེ་》《སྣར་》གིས།

96 《པེ་》_ཡིན་པ་དེ་དག

97 《པེ་》《སྣར་》+ལ།

98 《པེ་》《སྣར་》ཐོབ།

99 《པེ་》《སྣར་》བསྟེན།

འདོད། །འདི་དག་རང་བཞིན་མི་དམིགས་པས། །ཡོངས་སུ་སྦྱོང་]91b7]བར་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：由十种修治，当能得初地，意乐饶益事，有情平等心，能舍近善友，求正法所缘，常发出家心，爱乐见佛身，开阐正法教，谛语为第十，彼性不可得，当知名修治。

ཐ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। यथावत् सर्ववस्तुषु अकौटिल्याशयः, स्व-परप्रयोजने हितत्वम्, सर्वसत्त्वेषु समचित्तता, सर्वस्वपरित्यागः, कल्याणमित्रारागणम्, यानत्रयसङ्गृहीत सद्धर्मालम्बनपर्येष्टिः, गृहवासानभिरतिः, अनुत्तरबुद्धकायगता स्पृहा, सद्धर्मप्रकाशनम्, सत्यवादितेत्येवमेभिर्दशभिर्लक्षणधर्मैः सर्वथोत्पद्यमानत्त्वात् परिकर्मभिः कारणविशेषैः स्वभावानुपलम्भतया कृतविशेषलक्षणपरिकर्मभिरेव प्रथमा प्रमुदिता भूमिः प्राप्यते।

རིམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་གཞི་ཐམས་ཅད་ལ་གྱ་གྱུ་མེད་པའི་བསམ་པ་དང་། རང་དང་གཞན་གྱི་དགོས་པ་ལ་ཕན་པ་ཉིད་དང་། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་སེམས་གཅིག་པ་ཉིད་དང་། བདོག་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་གཏོང་བ་དང་། དགེ་བའི་[92a1]བཤེས་གཉེན་མགུ་བར་བྱེད་པ་དང་། ཐེག་པ་གསུམ་དུ་གཏོགས་པའི་དམ་པའི་ཆོས་ཀྱི་དམིགས་པ་འདོད་པ་དང་། ཁྱིམ་ན་གནས་པ་ལ་མངོན་པར་མི་དགའ་བ་དང་། བླ་ན་མེད་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐུ་འདོད་པ་དང་། དམ་པའི་ཆོས་རབ་ཏུ་སྟོན་པ་དང་།]92a2]བདེན་པར་སྨྲ་བ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་བཅུས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་རྒྱུའི་ཁྱད་པར་ངོ་བོ་ཉིད་མི་དམིགས་པས་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་དག་ཁོ་ནས་ས་དང་པོ་རབ་ཏུ་དགའ་བ་འཐོབ[100]པ་]92a3]ཡིན་ནོ། །

如其次第，谓于一切事无有谄诳意乐，饶益自他所须，于诸有情一心平等，能舍一切所有，承事亲近善知识，勤求三乘正法所缘，恒厌居家，爱乐无上佛身，开阐正法，说谛实语。以如是相之十法，当生一切种，故由修治之因，差别体性不可得故，唯以所差别相之修治，当得初地极喜地。

ཏ༢ ས་གཉིས་པ།

壬二、第二地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

100 《པེ·》《སྣར·》ཐོབ།

ཟ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

शीलं कृतज्ञता क्षान्ति प्रमोद्यं महती कृपा। गौरवं गुरुशुश्रूषा वीर्यं दानादिकेऽष्टमम्॥५२॥

ཚུལ་ཁྲིམས་བྱས་པ་གཟོ་[101]དང་བཟོད། །རབ་ཏུ་དགའ་དང་སྙིང་བརྗེ་ཆེ། །བཀུར་སྟི་བླ་མ་ལ་གུས་ཉན། །བརྒྱད་པ་སྦྱིན་ལ་སོགས་ལ་བརྩོན། །ཞེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：戒报恩安忍，极喜及大悲，承事敬师闻，第八勤施等。

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति कुशलधर्म-सत्त्वार्थक्रिया-संवरशीलानि, परकृतोपकारस्य अविस्मरणम् (अविप्रणाशनम्), परकृतापकारादौ क्षान्तिः, कुशलधर्मस्याराधनेऽविप्रतिसारः, सर्वजनेषु मैत्री, उपाध्यायादिषु प्रणमनम्, कल्याणमित्रनिर्दिष्टधर्मसाधना, दानादिषट्पारमितासु पर्यैष्टिरित्येवं कृतपरिकर्मविशेषेणाष्टप्रकारधर्मेण द्वितीया विमला भूमिरधिगम्यते।

དགེ་བའི་ཆོས་དང་། སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བྱ་བ་དང་། སྡོམ་པའི་]92a4]ཚུལ་ཁྲིམས་དང་། གཞན་གྱིས་ཕན་པ་བྱས་པ་དྲན་པ་དང་། གཞན་གྱིས་གནོད་པ་བྱས་པ་ལ་སོགས་པ་བཟོད་པ་དང་། དགེ་བའི་ཆོས་སྒྲུབ་པ་ལ་འགྱོད་པ་མེད་པ་དང་། སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ལ་བྱམས་པ་དང་། མཁན་པོ་ལ་སོགས་པ་ལ་འདུད་པ་དང་། དགེ་]92a5]བའི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་བསྟན་པའི་ཆོས་སྒྲུབ་པ་དང་། སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་སྤྲོ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་སྔ་མ་བཞིན་[102] ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་བྱས་པའི་ཁྱད་པར་རྣམ་པ་བརྒྱད་ཀྱིས་ས་གཉིས་པ་དྲི་མ་མེད་པ་འཐོབ་པ་ཡིན་ནོ། །

谓摄善法戒、饶益有情戒、律仪戒，念报他恩，安忍他害等，喜修善法无有懊悔，慈悯一切有情，承事亲教师等，修善知识所宣正法，乐修施等六度。如是修治，亦复如前，由所作修治八种差别，当得第二离垢地。

ཏ༣ ས་གསུམ་པ།

壬三、第三地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཟ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

अतृप्तता श्रुते दानं धर्मस्य च निरामिषम्। बुद्धक्षेत्रस्य संशुद्धिः संसारापरिखेदिता॥५३॥

ह्रीरपत्राप्यमित्येतत् पञ्चधा मननात्मकम्।

101 《པེ་》《སྣར་》བཟོ།

102 《པེ་》_ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་སྔ་མ་བཞིན། 《སྣར་》ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་སྔ་མ་བཞིན་དུ།

ཐོས་པས་མི་[92a6]ངོམས་ཉིད་དང་ནི། །ཟང་ཟིང་མེད་པར་ཆོས་སྦྱིན་དང་། །སངས་རྒྱས་ཞིང་ཀུན་སྦྱོང་བ་དང་། །འཁོར་བས་ཡོངས་སུ་མི་སྐྱོ་དང་། །ངོ་ཚ་ཁྲེལ་ཡོད་ཅེས་བྱ་བ། །སྙེམ་མེད་བདག་ཉིད་དེ་རྣམ་ལྔ། །ཞེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：多闻无厌足，无染行法施，严净成佛刹，不厌倦眷属，及有惭有愧，五种无著性。

ཐ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। सद्धर्मश्रवणे तृप्तेरज्ञानम्, लाभादिनिरपेक्षचित्तेन सद्धर्मप्रकाशनम्, स्वबुद्धक्षेत्राश्रयाश्रितसंशोधनम्, उपकृतसत्त्ववैपरीत्यादिदर्शनेन न परिखेदापत्तिः, स्वपरापेक्षया अकुशलधर्माकरणमित्येवं पञ्चधा परिकर्मणा पूर्ववत् कृतानवबुध्यमानस्वभावपरिकर्मणा तृतीया प्रभाकरी भूमिरवबुध्यते।

དམ་པའི་ཆོས་མཉན་པས་ངོམས་མི་ཤེས་པ་དང་། [92a7]རྙེད་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་མི་ལྟ་བའི་སེམས་ཀྱིས་དམ་པའི་ཆོས་རབ་ཏུ་སྟོན་པ་དང་། རང་གི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྟེན་དང་བརྟེན་[103] པ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོང་བ་དང་། ཕན་བཏགས་པའི་སེམས་ཅན་མི་མཐུན་པ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་བས་ཡོངས་སུ་མི་སྐྱོ་བ་དང་། རང་དང་གཞན་ལ་ལྟོས་[104]ནས་མི་ 92]b[1དགེ་བའི་ཆོས་མི་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་རྣམ་པ་ལྔ་པོ།སྔ་མ་བཞིན་དུ་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་མི་རྟོག་པས་ཡོངས་སུ་སྦྱང་བ་བྱས་པས་ས་གསུམ་པ་འོད་བྱེད་པ་རྟོགས་པ་ཡིན་ནོ། །

谓多闻正法，常无厌足，以不顾利养等心广宣正法，，严净自之佛刹能依所依，见有情种种过患而不厌饶益，观待自他不行不善法。如是五种修治，亦复如前，由体不分别而行修治，当得第三发光地。

ད༤ ས་བཞི་པ།

壬四、第四地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཐ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

वनाशाऽल्पेच्छता तुष्टिर्धूतसंलेखसेवनम्॥५४॥ शिक्षाया अपरित्यागः कामानां विजुगुप्सनम्।
निर्वित्सर्वास्तिसन्त्यागोऽनवलीनानपेक्षते॥५५॥

ནགས་གནས་འདོད་ཆུང་ཆོག་ཤེས་དང་། །སྦྱངས་པ་ཡང་དག་སྡོམ་བསྟེན[105]དང་། །བསླབ་པ

103 《སྣར་》 རྟེན།

104 《པེ་》《སྣར་》 བལྟོས།

105 《པེ་》 སྟེ། 《སྣར་》 སྟེན།

ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་དང་།   །འདོད་པ་རྣམས་ལ་སྨོད་པ་དང་།   །སྒྲ་ངན་འདས་དང་བདོག་ཀུན་གཏོང་། །མི་ཞུམ་པ་དང་ལྟ་བ་མེད། །ཅེས་བྱ་བ་ནི།

住林少欲足，杜多正律仪，不舍诸学处，诃厌诸欲乐，寂灭舍众物，不没无顾恋。

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। अरण्यावासः, अप्राप्तलाभेषु अनभिलाषः, प्राप्तलाभेष्वनधिकाभ्यर्थना, भिक्षादिधौतगुणसंवरणम्, गृहीतशिक्षाणां प्राणादिभ्योऽपि अपरित्यजनम्, कामगुणेषु दोषोपलम्भदर्शनेन निन्दनम्, विनेयानुसारेण निर्वाणे प्रवणत्वम्, सर्वस्वपरित्यागः, कुशलसाधने चित्तासंकोचः, सर्ववस्त्वनपेक्षणमित्येवं पूर्ववद्दशप्रकारेण चतुर्थी अर्चिष्मती भूमिरभिरूह्यते।

དགོན་པར་གནས་པ་དང་། རྙེད་པ་མ་ཐོབ་པ་ལ་མངོན་པར་འདོད་པ་མེད་པ་དང་། རྙེད་པ་ཐོབ་པ་ལ་ལྷག་པར་92]b[3དོན་དུ་གཉེར་བ་མེད་པ་དང་།   བསོད་སྙོམས་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་སྦྱངས་པའི་ཡོན་ཏན་ཡང་དག་པར་སྡོམ་པ་དང་།   བསླབ་པ་བླངས་པ་སྲོག་ལ་སོགས་པའི་ཕྱིར་ཡང་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་བ་དང་།   འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ལ་ཉེས་དམིགས་སུ་ལྟ་བས་སྨོད་པ་དང་། གདུལ་བྱ'92]b[4དང་འཚམ་པར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་གཞོལ་བར་བྱེད་པ་དང་།   བདོག་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་གཏོང་བ་དང་། དགེ་བ་སྒྲུབ་པ་ལ་སེམས་མི་ཞུམ་པ་དང་། དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་མི་ལྟ་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་སྔ་མ་ལྟ་བུ་རྣམ་པ་བཅུས་ས་བཞི་པ་འོད་འཕྲོ'92]b[5བ་ཅན་གནོན་པ་ཡིན་ནོ། །

谓住阿兰若，未得利养无诸贪欲，已得利养不求其余，乞食等杜多功德能正律仪，所受学处纵为命等亦不舍弃，于诸欲乐见其过患深生诃厌，随应所化令置寂灭，舍一切物，修诸善法心不滞没，于一切物常无顾恋。如是修治，亦复如前，由十种故，当登第四焰慧地。

ཉ༥ ས་ལྔ་པ།

壬五、第五地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཟ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

संस्तवं कुलमात्सर्यं स्थानं सङ्गणिकावहम्। आत्मोत्कर्षपरावज्ञे कर्ममार्गान् दशाशुभान्॥५६॥

मानं स्तम्भं विपर्यासं विमतिं क्लेशामर्षणम्। विवर्जयन् समाप्नोति दशैतान् पञ्चमीं भुवम्॥५७॥

འདྲིས་དང་ཁྱིམ་ལ་འཁྲེན་པ་དང་།   །འདུ་འཛིར་གྱུར་པའི་གནས་དང་ནི།   །བདག་བསྟོད་གཞན་ལ་བརྙས་པ་དང་། །མི་དགེའི་ལས་ཀྱི་ལམ་བཅུ་དང་། །རློམ་པས་ཁེངས་དང་ཕྱིན་ཅི་ལོག །

སྙི་ངན་དང་ནི་ཉོན་མོངས་བཟོད། །བཅུ་པོ་92]b[6འདི་ནི་རྣམ་[106] སྤངས་ན། །ས་ལྔ་པ་ནི་ཡང་དག་འཐོབ། །ཅེས་བྱ་བ་ནི།

亲识及悭家，乐猥杂而住，自赞及毁他，十不善业道，憍慢与颠倒，恶慧忍烦恼，远离此十事，证得第五地。

ཐ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। लाभाद्यर्थं गृहिप्रव्रजितादिभिः संवासः, श्राद्धकुलानुपदर्शनम्, जनाकीर्णनगरादि, स्वप्रशंसनपरनिन्दने, दशाकुशलकर्मपथाः, श्रुताद्यभिमानः, पराप्रणमनम्, कुशलाकुशलविपरीताभीनिवेशः, मिथ्यादृष्ट्यादिकुमतिः, सर्वरागादिसर्वक्लेशाभिमुखीकरणं चेत्येवंलक्षणान् दशधर्मान् विवर्जयन् अर्थादाक्षिप्तविपर्ययधर्मेण दशप्रकारपरिकर्मणा पूर्ववत् पञ्चमी सुदुर्जया भूमिराक्रम्यते।

རྙེད་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་དུ་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ལ་སོགས་པ་དང་འགྲོགས་པ་དང་། དད་པ་ཅན་གྱི་ཁྱིམ་ཉེ་བར་མི་སྟོན་པ་དང་། སྐྱེ་བོ་མང་པོའི་གྲོང་ལ་སོགས་པ་དང་། བདག་ལ་བསྟགས་པ་དང་། 92]b[7གཞན་ལ་སྨོད་པ་དང་། མི་དགེ་བའི་ལས་ཀྱི་ལམ་བཅུ་དང་། ཐོས་པ་ལ་སོགས་པས་རྒྱམ་ཞིང་གཞན་ལ་མི་འདུད་[107] པ་དང་། དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་ལ་[108] བཟློག་སྟེ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། ལོག་པར་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་སྙི་གྲོས་ངན་པ་དང་། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་93]a[1ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་ལ་ཕྱོགས་པར་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་བཅུ་རྣམ་པར་སྤོང་ཞིང་བཟློག་པའི་ཆོས་དོན་གྱིས་འཕངས་པ་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་རྣམ་པ་བཅུས་སྔ་མ་བཞིན་དུ་ས་ལྔ་པ་སྦྱང་དཀའ་བ་འཐོབ་པ་ཡིན་ནོ། །

谓为利养故亲识出家等众，悭示具信居家，人众猥杂聚落等，自赞，毁他，十不善业道，恃闻等故心举憍慢不敬于他，于善不善颠倒耽著，邪见等诸恶慧，趣向贪等一切烦恼。远离如是相之十法，引生对治之法，由此十种修治，亦复如前，当得第五难胜地。

ཏ༦ ས་དྲུག་པ།

壬六、第六地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

106 《སྣར་》རྣམས།

107 《པེ་》འདུས།

108 《པེ་》《སྣར་》ལས།

ཟ༡ རྩ་བ།

癸一、本颂

दानशीलक्षमावीर्यध्यानप्रज्ञाप्रपूरणात्। शिष्यखड्गस्पृहात्रासचेतसां परिवर्जकः॥५८॥

याचितोऽनवलीनश्च सर्वत्यागेऽप्यदुर्मनाः। कृशोऽपि नार्थिनां क्षेप्ता षष्ठीं भूमिं समश्नुते॥५९॥

སྦྱིན་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་བཟོད་[93a2]བརྩོན་འགྲུས། །བསམ་གཏན་ཤེས་རབ་རབ་རྫོགས་པས། །ཉན་ཐོས་དང་ནི་བསེ་རུ་ལ། །དགའ་དང་སྐྲག་པའི་སེམས་སྤངས་པ། །བསླངས་[109]ན་མི་ཞུམ་བཏོག་པ་ཀུན། །བཏང་ཡང་མི་དགའ་མེད་པ་དང་། །དབུལ་ཡང་སློང་བ་མི་སྤོང་བས། །ས་ནི་དྲུག་པ་ཡང་དག་འཐོབ། །[93a3]ཅེས་བྱ་བ་ནི།

施戒忍精进，静虑慧圆满，于弟子麟喻，舍喜，舍怖心，见求无愁戚，尽舍无忧悔，虽贫不厌求，证得第六地。

ཟ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

दानादिषट्पारमितापरिपूरणेन श्रावकप्रत्येकबुद्धाभिलाषस्य स्वभावानुपलम्भोत्त्रासस्य च याचकजनप्रार्थनासंकोचस्य स्वरसप्रवृत्तसर्वार्थत्यागदौर्मनस्यस्य दारिद्र्यादर्थिजनप्रतिक्षेपचित्तस्य च वर्जनेनेत्येवं द्वादशभिः परिकर्मभिः पूर्ववत् षष्ठी अभिमुखी भूमिराज्ञायते।

ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ལ་འདོད་པ་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་མི་དམིགས་པ་ལ་སྐྲག་པ་དང་། སློང་བ་པོའི་སྐྱེ་བོས་བསླངས་[110]ན་ཞུམ་པ་དང་། བཏོག་པ་ཐམས་ཅད་རང་གི་ངང་གིས་གཏོང་བར་ཞུགས་པ་ལ་མི་དགའ་བ་དང་། [93a4]བཀྲེན་ཡང་སློང་བའི་སྐྱེ་བོ་སྤོང་བའི་སེམས་སྤོང་བ་སྟེ། དེ་ལྟ་བུའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་བཅུ་གཉིས་ཀྱིས་སྔ་མ་བཞིན་དུ་ས་དྲུག་པ་མངོན་དུ་ཕྱུར་པ་ཀུན་ཤེས་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །

谓由圆满六波罗蜜，能于声闻独觉远离喜乐，于体性不可得远离怖畏，乞者来求心离愁戚，尽舍资财心离忧悔，虽贫能离厌求之心，由如是十二种修治，亦复如前，能得第六现前地。

ཏ༧ ས་བདུན་པ།

壬七、第七地

分二：癸一、宣说二十所断；癸二、宣说二十对治

ཟ༡ སྤང་བྱ་ཉི་ཤུ་བཤད་པ།

癸一、宣说二十所断

分二：子一、本颂；子二、释说

---

109 《པེ·》《སྣར·》 བླངས།

110 《པེ·》《སྣར·》 བླངས།

ད༡ རྩ་བ།

子一、本颂

आत्मसत्त्वग्रहो जीवपुद्गलोच्छेदशाश्वतः। निमित्तहेत्वोः स्कन्धेषु धातुष्वायतनेषु च॥६०॥

त्रैधातुके प्रतिष्ठानं सक्तिरालीनचित्तता। रत्नत्रितयशीलेषु तद्दृष्ट्यभिनिवेशिता॥६१॥

शून्यतायां विवादश्च तद्विरोधश्च विंशतिः। कलङ्का यस्य विच्छिन्नाः सप्तमीमेत्यसौ भुवम्॥६२॥

བདག་དང་སེམས་ཅན་འཛིན་པ་དང་། །སྲོག་དང་གང་ཟག་ཆད་རྟག་དང་། །མཚན་མ་རྒྱུ་དང་ཕུང་པོ་[93a5]དང་། །ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དག་དང་ནི། །ཁམས་གསུམ་པོ་ལ་གནས་དང་[111]ཆགས། །སེམས་ནི་ཀུན་དུ་ཞུམ་པ་དང་། །དཀོན་མཆོག་གསུམ་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ། །དེར་ལྟ་བ་ཡི་མངོན་ཞེན་དང་། །སྟོང་པ་ཉིད་ལ་རྩོད་པ་དང་། །དེ་དང་འགལ་བའི་ཉེས་པ་ནི། །ཉི་ཤུ་གང་[93a6]ལ་རྣམ་ཆད་པ། །དེ་ཡིས་ས་ནི་བདུན་པ་འཐོབ། །ཅེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：执我及有情，命与数取趣，断常及相因，蕴界并诸处，住三界贪著，其心遍怯退，于三宝尸罗，起彼见执著，诤论于空性，违空性过失，由离此二十，便得第七地。

ད༢ འགྲེལ་པ།

子二、释说

इति। आत्मसत्त्वजीवपुद्गलोच्छेदशाश्वतनिमित्तहेतुस्कन्धधात्वायतनत्रैधातुकाधिष्ठानसक्त्यालीन-चित्तबुद्धधर्मसंघशीलदृष्ट्यभिनिवेश-शून्यताविवादविरोधोद्भावनाग्रहोत्सृष्टयश्चेत्येवं विंशतिप्रकारक-लङ्कापगमादाक्षिप्तविपर्ययधर्मेण विंशतिप्रकारेण परिकर्मधर्मेण पूर्ववत् सप्तमी दूरङ्गमा भूमिः समीयते।

བདག་དང་། སེམས་ཅན་དང་། སྲོག་དང་། གང་ཟག་དང་། ཆད་པ་དང་། རྟག་པ་དང་། མཚན་མ་དང་། རྒྱུ་དང་། ཕུང་པོ་དང་། ཁམས་དང་། སྐྱེ་མཆེད་དང་། ཁམས་གསུམ་པ་ལ་གནས་པ་དང་། [93a7]ཆགས་པ་དང་། སེམས་ཀུན་དུ་ཞུམ་པ་དང་། སངས་རྒྱས་དང་། ཆོས་དང་། དགེ་འདུན་དང་། ཚུལ་ཁྲིམས་སུ་ལྟ་བའི་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ལ་རྩོད་པ་དང་། འགལ་བ་རྗོད་[112]པ་འཛིན་པ་ཡོངས་སུ་སྤངས་པ་སྟེ། ཉེས་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཉི་ཤུ་དང་བྲལ་ནས། བཟློག་པའི་[93b1]ཆོས་དོན་གྱིས་འཕངས་པ་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་རྣམ་པ་ཉི་ཤུས་སྔ་མ་བཞིན་དུ་ས་བདུན་པ་རིང་དུ་སོང་བ་ཀུན་ཤེས་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །

谓远离执我、有情、命、数取趣，执断、常，执相、因，执蕴、界、处，执住三界，执贪著，心遍怯退，执著佛、法、僧，戒起见执，诤于空性，执言相违，由离如是二十过失，义引对治之法，由此二十修治，亦复如前，当圆满第七远行地。

111 《པེ་》ལ་གང་།

112 《པེ་》《སྣར་》བརྗོད།

ཐ༢ གཉེན་པོ་ཉི་ཤུ་བཤད་པ།

癸二、宣说二十对治

分二：子一、本颂；子二、释说

ད༡ རྩ་བ།

子一、本颂

अर्थाक्षिप्तधर्मतानिर्देशायाह-

त्रिविमोक्षमुखज्ञानं त्रिमण्डलविशुद्धता। करुणामनना धर्मसमतैकनयज्ञता॥६३॥

अनुत्पादक्षमाज्ञानं धर्माणामेकधेरणा। कल्पनायाः समुद्घातः संज्ञादृक्क्लेशवर्जनम्॥६४॥

शमथस्य च निध्यप्तिः कौशलञ्च विदर्शने। चित्तस्य दान्तता ज्ञानं सर्वत्राप्रतिघाति च॥६५॥

सक्तेरभूमिर्यत्रेच्छं क्षेत्रान्तरगतिः समम्। सर्वत्र स्वात्मभावस्य दर्शनञ्चेति विंशतिः॥ ६६॥

དོན་གྱིས་[113]འཕངས་པའི་ཆོས་ཉིད་བསྟན་པའི་ཕྱིར།

རྣམ་ཐར་སྒོ་གསུམ་ཤེས་པ་དང་། །འཁོར་གསུམ་རྣམ་པར་དག་ཉིད་དང་། །སྙིང་རྗེ་དང་ནི་[93b2]ཆགས་མེད་དང་། །ཆོས་མཉམ་ཉིད་དང་ཚུལ་གཅིག་ཤེས། །མི་སྐྱེ་བ་དང་བཟོད་ཤེས་དང་། །ཆོས་རྣམས་རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་སྟོན། །རྟོག་པ་ཀུན་དུ་འཇོམས་པ་དང་། །འདུ་ཤེས་ལྟ་དང་ཉོན་མོངས་སྤོང་། །ཞི་གནས་ངེས་པར་སེམས་པ་[114]དང་། །ལྷག་མཐོང་ལ་ནི་མཁས་པ་[93b3]དང་། །སེམས་དུལ་བ་དང་ཐམས་ཅད་ལ། །ཐོགས་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་དང་། །ཆགས་པའི་ས་མིན་གར་འདོད་པར། །ཞིང་གཞན་དུ་ནི་མཉམ་འགྲོ་དང་། །ཀུན་དུ་བདག་གི་ངོ་བོ་ནི། །སྟོན་པ་ཉིད་དང་ཉི་ཤུའོ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

为说由义所引之法，颂云：

知三解脱门，三轮皆清净，大悲无执著，法平等一理，知无生知忍，说诸法一相，灭除诸分别，离想见烦恼，奢摩他定思，善毗钵舍那，内心善调伏，一切无碍智，非贪地随欲，等游诸佛土，一切普现身，共为二十种。

ད༢ འགྲེལ་པ།

子二、释说

शून्यताऽनिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखसम्यग्ज्ञानम्, दशकुशलकर्मपथेषु वधवध्यघातकानुपलम्भादि, सर्वसत्त्वालम्बनकरुणा, वस्त्वनुपलम्भः, सर्वधर्मसमतावबोधः, महायानैकयानावबोधः, अनुत्पादपरिज्ञानम्, गम्भीरधर्मनिध्यानक्षान्त्यवगमः, सर्वज्ञेयानां महायानोपायमुखेन प्रकाशनम्, सर्वकल्पनोच्छेदः, निमित्तोद्ग्रहणविकल्पाभावसत्कायादिपञ्चदृष्टिसन्त्यागः, रागादिक्लेशवर्जनानि, शमथभावना, प्रज्ञाकौशल्यम्, चित्तोपशमः, रूपाद्यप्रतिघातज्ञानम्, अभिनिवेशास्थानम्,

113 《པེ་》《སྣར་》 གྱི།

114 《པེ་》《སྣར་》 དཔལ།

यथेष्टसमकालबुद्धक्षेत्रगमनम्, विनेयानुरूपं सर्वत्र स्वकायप्रकाशनमिति विंशतिप्रकारेणानेन परिकर्मधर्मेणापि पूर्ववत् सप्तमी भूमिः समीयते।

རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་སྟོང་པ་[93b4]ཉིད་དང་། མཚན་མ་མེད་པ་དང་། སྨོན་པ་མེད་པ་ཡང་དག་པར་ཤེས་པ་དང་། དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་ལ་གསད་[115] པར་བྱ་བ་དང་། གསོད་པ་པོ་དང་། བསད་པ་མི་དམིགས་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ལ་དམིགས་པའི་སྙིང་བརྗེ་བ་དང་། དངོས་པོར་དམིགས་[93b5]པ་མེད་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པ་དང་། ཐེག་པ་ཆེན་པོ་གཅིག་ཏུ་རྟོགས་པ་དང་། མི་སྐྱེ་བ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་དང་། ཆོས་ཟབ་མོ་ལ་ངེས་པར་རྟོགས་པའི་བཟོད་པ་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་དང་། ཤེས་བྱ་ཐམས་ཅད་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཐབས་ཀྱི་སྒོ་ནས་རབ་ཏུ་[93b6]སྟོན་པ་དང་། རྟོག་པ་ཐམས་ཅད་གཅོད་པ་དང་། མཚན་མར་འཛིན་པའི་རྟོག་པ་མེད་པ་དང་། འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བ་ལ་སོགས་པ་ལྔ་འདོར་བ་དང་། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་ཉོན་མོངས་པ་སྤོང་བ་དང་། ཞི་གནས་སྒོམ་[116]པ་དང་། ཤེས་རབ་དང་ཐབས་ལ་མཁས་པར་[93]b7]བྱེད་པ་དང་། སེམས་ཉེ་བར་ཞི་བ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་ཐོགས་པ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་དང་། མངོན་པར་ཞེན་པའི་གནས་མ་ཡིན་པ་དང་། ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་དུས་མཉམ་དུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ཐམས་ཅད་དུ་འགྲོ་བ་དང་། གདུལ་བྱ་དང་མཐུན་པར་ཐམས་ཅད་དུ་བདག་གི་[94a1]ལུས་རབ་ཏུ་སྟོན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་པོ་འདིས་ཀྱང་སྔ་མ་བཞིན་དུ་ས་བདུན་པ་རྟོགས་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །

谓圆满了知空、无相、无愿解脱门，十善业道中所杀能杀及杀等不可得，缘一切有情之大悲，诸法皆不可得，通达诸法平等，通达唯一大乘，了知无生，通达谛察甚深法忍，由大乘方便门宣说一切所知，断除一切分别，无有执相分别，离萨迦耶等五见，断除贪等烦恼，修奢摩他，善巧智慧方便，寂灭心性，于诸色等无碍智性，非贪著地，随欲等游诸佛刹土，随应所化普于一切自现其身。以此二十修治，亦复如前，当得第七地。

ཏ༨ ས་བརྒྱད་པ།

壬八、第八地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

ཐ༡ ཙ་བ།

癸一、本颂

सर्वसत्त्वमनोज्ञानमभिज्ञाक्रीडनं शुभा। बुद्धक्षेत्रस्य निष्पत्तिर्बुद्धसेवापरीक्षणे॥६७॥

अक्षज्ञानं जिनक्षेत्रशुद्धिर्मायोपमा स्थितिः। सञ्चिन्त्य च भवादानमिदं कर्माष्टधोदितम्॥६८॥

---

115 《འབེ་》《སྣར་》བསད།

116 《འབེ་》《སྣར་》བསྒོམ།

སེམས་ཅན་ཀུན་ཡིད་ཤེས་པ་དང་། །མངོན་པར་ཤེས་པས་བརྩེ་བ་དང་། །སངས་རྒྱས་ཞིང་བཟང་སྒྲུབ་[117] པ་དང་། །ཡོངས་94]a[2སུ་བརྟག་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་བསྟེན། །དབང་པོ་ཤེས་དང་རྒྱལ་བ་ཡི། །ཞིང་སྦྱོང་སྒྱུ་མ་ལྟར་གནས་དང་། །བསམས་བཞིན་སྲིད་པ་ལེན་པ་དང་། །ལས་ནི་རྣམ་པ་འདི་བརྒྱད་བཤད། །ཅེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：知诸有情意，游戏诸神通，修微妙佛刹，观故亲近佛，知根净佛土，安住如幻事，故思受三有，说此八种业。

ཐ༢ འགྲེལ་པ།

癸二、释说

इति। यथावत्सर्वसत्त्वचित्तचरितज्ञानम्, लोकधातौ ऋद्ध्यभिज्ञाभिः क्रीडनम्, आधारबुद्धक्षेत्रसुवर्णादिभावपरिणामः, सर्वाकारधर्मपरीक्षणेन बुद्धरागणम्, दिव्यचक्षुषो निष्पत्तिः, आधेयबुद्धक्षेत्रसत्त्वपरिशोधनम्, सर्वत्र मायोपमतावस्थानम्, सर्वसत्त्वार्थदर्शनाद् बुद्धिपूर्वकजन्मग्रहणञ्चेत्येवमष्टप्रकारधर्मेण परिकर्मणा पूर्ववदष्टमी अचला भूमिरनुभूयते।

སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་ཤེས་པ་དང་།]94a3]འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་སུ་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་མངོན་པར་ཤེས་པས་བརྩེ་བ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྟེན་གསེར་ལ་སོགས་པའི་ངོ་བོར་ཡོངས་སུ་བསྒྱུར་བ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཆོས་ཡོངས་སུ་བརྟག་པས་སངས་རྒྱས་མཉེས་པར་བྱེད་པ་དང་། ལྷའི་མིག་སྐྱེད་[118] པ་དང་། སངས་]94a4]རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྟེན་[119]པ་སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་དང་། ཐམས་ཅད་དུ་སྒྱུ་མ་ལྟ་བུར་གནས་པ་དང་། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་མཐོང་ནས་བློ་སྔོན་དུ་བཏང་[120] བའི་སྐྱེ་བ་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་ཆོས་དེ་ལྟ་བུ་རྣམ་པ་བརྒྱད་ཀྱིས་སྔ་མ་བཞིན་དུ་ས་བརྒྱད་པ་མི་]94a5]གཡོ་བ་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ། །

谓能如实知一切有情心行，于诸世界游戏神通，佛刹所依能转金等体性，于一切相观察诸法承事诸佛，生起天眼，净治佛土能依有情，一切如幻安住，见一切有情义利随思受生。以此八种修治之法，亦复如前，当能领证第八不动地。

ཏ༩ ས་དགུ་པ།

壬九、第九地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

117 《པེ·》《སྣར·》བསྒྲུབ།

118 《པེ·》《སྣར·》བསྐྱེད།

119 《པེ·》《སྣར·》བསྟེན།

120 《པེ·》གཏང་།

ཟ༡ རྩ་བ།
癸一、本颂

प्रणिधानान्यनन्तानि देवादीनां रूतज्ञता। नदीव प्रतिभानानां गर्भावक्रान्तिरुत्तमा॥६९॥

कुलजात्योश्च गोत्रस्य परिवारस्य जन्मनः। नैष्क्रम्यबोधिवृक्षाणां गुणपूरे स्वसम्पदः॥७०॥

སྨོན་ལམ་དག་ནི་མཐའ་ཡས་དང་། །ལྷ་ལ་སོགས་པའི་སྐད་ཤེས་དང་། །སྤོབས་པ་ཆུ་བོ་ལྟ་བུ་དང་། །མངལ་དུ་འཇུག་པ་མཆོག་དང་ནི། །རིགས་དང་རུས་དང་ཚ་འབྲང་དང་། །འཁོར་དང་སྐྱེ་བ་དག་དང་ནི། །ངེས་འབྱུང་བྱང་94]a[6ཆུབ་ཤིང་རྣམས་དང་། །ཡོན་ཏན་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་ནི།

颂曰：无边诸誓愿，了知天等语，辩说如悬河，入胎最第一，种姓族圆满，眷属及生身，出家菩提树，圆满诸功德。

ཟ༢ འགྲེལ་པ།
癸二、释说

इति। अनन्तप्रणिधानम्, देवादिसर्वसत्त्वरुतज्ञानम्, नद्युपमिताक्षयप्रतिभानम्, सर्वजनप्रशस्तगर्भावक्रमणम्, राजादिस्थानम्, आदित्याद्यन्वयः, मात्रादिसुसम्बन्धज्ञातिः, स्वविधेयपरिवारः, शक्राद्यभिनन्दितोत्पादः, बुद्धादिसञ्चोदननिष्क्रमणम्, चिन्तामणिसदृशाश्वत्थवृक्षादिः, बुद्धबुद्धधर्मस्वभावगुणपरिपूरणञ्चेत्येवं सम्पत्तिलक्षणैर्द्वादशभिः परिकर्मभिः पूर्ववत्कृतपरिकर्मविशेषैर्नवमी साधुमती भूमिः साक्षात्क्रियते।

སྨོན་ལམ་མཐའ་ཡས་པ་དང་། ལྷ་ལ་སོགས་པ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐད་ཤེས་པ་དང་། སྤོབས་པ་ཆུ་བོ་ལྟར་མི་ཟད་པ་དང་། སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བསྔགས[121] པའི་མངལ་དུ་འཇུག་པ་]94a7]དང་། རྒྱལ་པོ་ལ་སོགས་པར་གནས་པ་དང་། ཉི་མ་ལ་སོགས་པ་ལས་སྐྱེས་པ་དང་། མ་ལ་སོགས་པ་དང་ལེགས་པར་འབྲེལ་བའི་གཉེན་དང་། རང་དབང་བའི་འཁོར་དང་། བརྒྱ་བྱིན་ལ་སོགས་པས་མངོན་པར་བསྟོད་པར་སྐྱེ་བ་དང་། སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་པས་བསྐུལ་ཏེ་ངེས་]94b1]པར་འབྱུང་བ་དང་། ཡིད་བཞིན་གྱི་[122]ནོར་བུ་དང་འདྲ་[123]བའི་ཤིང་ཨ:ཤྭད་ཐ་[124]ལ་སོགས་པ་དང་། [125] སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་ཀྱི་ངོ་བོར་གྱུར་པའི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུའི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་རྣམ་པ་བཅུ་

121 《སྣར་》 བསྔམས།

122 《པེ་》《སྣར་》 གྱིས།

123 《པེ་》《སྣར་》 འབྲེལ།

124 《པེ་》《སྣར་》 ཤྭཏྠ

125 《པེ་》《སྣར་》 +སངས་རྒྱས་དང་།

གཉིས་པོས[126]། སྔ་མ་]94b2]བཞིན་དུ་ཡོངས་སུ་སྦྱང་བ་བྱས་པའི་ཁྱད་པར་དག་གིས་ས་དགུ་པ་ལེགས་པའི་བློ་གྲོས་མངོན་དུ་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

谓无边大愿，了知天等一切有情之语，辩才无尽犹如悬河，入诸士夫所赞母胎，住刹那利族等，生日亲族等，母等善妙姻亲，自在眷属，帝释天等称赞而生，佛等劝令出家，如如意宝之阿输陀树等，圆满佛法体性一切功德。以如是圆满相之十二种修治，亦复如前，由所作修治差别，当证第九善慧地。

༦༣ འབྲེལ་བུ་བཅུ་པའི་མཚན་ཉིད།

辛三、果十地之相

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

༧༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

壬一、连接

हेतुभूमित्वेन तत्परिकर्माण्येवं निर्दिश्य फलभूमित्वेन पृथक् तान्यनभिधाय सङ्ग्रहणेन दशमभूमिलक्षणमाह-

རྒྱུའི་ས་རྣམས་ཀྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་དེ་ལྟར་ངེས་པར་བསྟན་ནས། འབྲས་བུའི་ས་ཉིད་དུ་དེ་དག་མ་བཤད་པར་ས་ཐམས་ཅད་བསྡུ་བའི་སྒོ་ནས་ས་བཅུ་པའི་མཚན་ཉིད།

如是因地等诸修治已定了宣说，于果地中不说彼等，总摄诸地，即第十地性相。

༧༢ ཚིག

壬二、本颂

नवभूमीरतिक्रम्य बुद्धभूमौ प्रतिष्ठते। येन ज्ञानेन सा ज्ञेया दशमी बोधिसत्त्वभूः ॥७१॥

ས་དགུ་94]b[3འདས་ནས་ཡེ་ཤེས་ནི། །གང་གིས་སངས་རྒྱས་སར་གནས་པ། །དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས། །བཅུ་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：超过九地已，若智住佛地，应知此即是，菩萨第十地。

༧༣ འགྲེལ་པ།

壬三、释说

इति। श्रावकादिगोत्र-प्रथमफलप्रतिपन्नक-स्रोत-आपन्न-सकृदागामि-अनागामि-अर्हतामिति षण्णां नयत्रयव्यवस्थापनाभिप्रायेण शेषसङ्गृहीतापन्नकत्रयस्य प्रत्येकबुद्धस्य च यथाक्रमं गोत्र-अष्टमक-दर्शन-तनु-वीतराग-कृतविकल्प-श्रावक- प्रत्येकबुद्धभूमयः, बोधिसत्त्वानां यथोक्ता नवविधेत्येवं नवभूमीरतिक्रम्य दशम्यां पुनः भूमौ बोधिसत्त्वो बुद्ध एव वक्तव्यो न तु सम्यक्सम्बुद्ध इति वचनात् बुद्धभूमौ येन प्रणिधानज्ञानेनावतिष्ठते सा एव दशमी बोधिसत्त्वभूमिः ज्ञेया।

---

126 《པེ·》《སྣར·》པོ།

ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་རིགས་དང་། འབྲས་བུ་དང་པོ་ལ་ཞུགས་པ་དང་། རྒྱུན་ཏུ་ཞུགས་པ་དང་། ལན་ཅིག་ཕྱིར་]94b4]འོང་བ་དང་། ཕྱིར་མི་འོང་བ་དང་། དགྲ་བཅོམ་པ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་དྲུག་དང་། ཚུལ་གསུམ་རྣམ་པར་བཞག་པར་དགོངས་པས་བསྡུས་པ་ལྷག་མ་ཞུགས་པ་གསུམ་དང་། རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་གོ་རིམས་བཞིན་དུ། རིགས་དང་། བརྒྱད་པ་དང་། མཐོང་བ་དང་། བསྲབས་]94b5]པ་དང་། འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་དང་། བྱས་པ་རྟོགས་པ་དང་། ཉན་ཐོས་དང་། རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་རྣམས་དང་། ཇི་སྐད་བཤད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་[127]རྣམ་པ་དགུ་པོ་གཅིག་ཁོ་ན་སྟེ། དེ་ལྟར་ས་དགུ་འདས་ནས་ས་བཅུ་པ་ལ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སངས་རྒྱས་]94b6]ཁོ་ནར་བརྗོད་པར་བྱའི་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་དེ་ལ་སྨོན་ལམ་ཤེས་པ་གང་གིས་གནས་པ་དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བཅུ་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

谓声闻等之种姓、初果向、预流、一来、不还、阿罗汉六种，与建立三乘理趣所摄余之三向，及独觉等，如其次第为种姓地、八人地、见地、薄地、离欲地、已办地、声闻地、独觉地等，所说菩萨九地，仅作一地，如云："如是九地超已，十地菩萨但应称佛，然非正等觉"，是故当知，若以愿智住彼佛地，彼即菩萨第十地。

ཇ༣ གཉེན་པོའི་ཚོགས།

庚三、对治资粮

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

ཉ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

辛一、连接

प्रतिपक्षसम्भारार्थं अन्तरश्लोकमाह-

གཉེན་པོའི་ཚོགས་ལ་བར་སྐབས་ཀྱི་ཚིགས་94]b[7སུ་བཅད་པ།

对治资粮中，文间颂曰：

ཉ༢ རྩ་བ།

辛二、本颂

प्रतिपक्षोऽष्टधा ज्ञेयो दर्शनाभ्यासमार्गयोः। ग्राह्यग्राहकविकल्पानामष्टानामुपशान्तये॥ ७२॥

མཐོང་དང་གོམས་[128]པའི་ལམ་དག་ལ། །གཟུང་དང་འཛིན་པའི་རྣམ་རྟོག་[129]རྣམས། །ཉེ་བར་

---

127 《པེ་》《སྣར་》 _ས།

128 《པེ་》《སྣར་》 བསྒོམས།

129 《པེ་》 རྟོགས།

ཞི་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །གཉེན་པོ་རྣམ་པ་བརྒྱད་ཅེས་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

见修诸道中，所能取分别，由灭除彼故，说八种对治。

༡༣ འགྲེལ་པ།

辛三、释说

इति। सांक्लेशिकवस्तुमात्रप्रतिपक्षाधिष्ठानग्राह्यविकल्पद्वयस्य द्रव्यपुद्गलप्रज्ञप्तिपुरुषाधिष्ठानग्राहकविकल्पद्वयस्य च दर्शनमार्गभावनामार्गयोः प्रहाणाद् ग्राह्यग्राहकाष्टविकल्पोपशान्तये सत्यद्वयमाश्रित्य साक्षात्करणीया विपक्षभेदेन मार्गद्वयावस्थायामेव अष्टविधाः प्रतिपक्षाः।

གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་དངོས་པོ་ཙམ་དང་གཉེན་པོའི་ 95]a[1རྟེན་ཅན་གཉིས་དང་། འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གང་ཟག་རྫས་སུ་ཡོད་པ་དང་སྐྱེས་བུ་བཏགས་[130]པའི་རྟེན་ཅན་གཉིས་སོ་སོར་མཐོང་བའི་ལམ་དང་བསྒོམ་པའི་ལམ་ལ་སྤོང་བས། བཟུང་[131]བ་དང་འཛིན་པར་[132] རྣམ་པར་རྟོག་པ་བརྒྱད་ཉེ་བར་ཞི་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར། 95]a[2བདེན་པ་གཉིས་ཀའི་རྣམ་པ་ལ་བརྟེན་ནས་མངོན་དུ་བྱ་བའི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བས་ལམ་གཉིས་པོ་ཁོ་ནའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གཉེན་པོ་རྣམ་པ་བརྒྱད་དོ། །

谓所取分别有二：唯是杂染事及对治为所依者；能取分别有二：实有补特伽罗及假有士夫为所依者，一一于见道及修道中断除，故为灭除八种所取、能取分别，依于二谛行相，由现行所治品之差别，唯于二道分位差别，对治有八。

ཅ༡༠ ངེས་པར་འབྱུང་བའི་སྒྲུབ་པ།

戊十、出生正行

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

सम्भृतसम्भारस्यैवं निर्याणमिति निर्याणप्रतिपत्तिं चतुर्थीमाह-

དེ་ལྟར་ཚོགས་བསགས་པ་ལ[133]ངེས་པར་འབྱུང་བས་བཞི་པ་ངེས་པར་འབྱུང་བའི་སྒྲུབ་པ།

积集如是资粮，定能出生，故说第四出生正行。

130 《པེ་》《སྣར་》 +པར་ཡོད།

131 《པེ་》《སྣར་》 གཟུང་།

132 《པེ་》《སྣར་》 པའི།

133 《པེ་》《སྣར་》 _ལ།

ཆ ༢ རྩ་བ།
己二、本颂

उद्देशे समतायाञ्च सत्त्वार्थे यत्नवर्जने। अत्यन्ताय च निर्याणं निर्याणं प्राप्तिलक्षणम्॥ ७३ ॥

सर्वाकारज्ञतायाञ्च निर्याणं मार्गगोचरम्। निर्याणप्रतिपज्ज्ञेया सेयमष्टविधात्मिका॥ ७४ ॥

ཆེད་དུ་བྱ་དང་95]a[3མཉམ་ཉིད་དང་། །སེམས་ཅན་དོན་དང་འབད་མེད་དང་། །མཐའ་ལས་འདས་པར་ངེས་འབྱུང་དང་། །ཐོབ་པའི་མཚན་ཉིད་ངེས་འབྱུང་དང་། །རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་ཉིད་དང་། །ལམ་གྱི་ཡུལ་ཅན་ངེས་འབྱུང་སྟེ། །རྣམ་པ་བརྒྱད་ཀྱི་བདག་ཉིད་འདི། །ངེས་འབྱུང་བསྒྲུབ་95]a[4པ་ཡིན་ཞེས་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

所为及平等，利有情无用，超二边出生，证得相出生，一切相智性，道有境出生，当知此八种，是出生正行。

ཆ ༣ འགྲེལ་པ།
己三、释说

इति। यथोक्त उद्देशः , सर्वधर्मसमता, सत्त्वार्थकरणम्, अनिमित्तसर्वक्रियाकारित्वेनानाभोगः, शाश्वतोच्छेदरहितावस्थाविशेषः, त्रियानसर्वार्थप्राप्तिः, यथोक्तसर्वाकारज्ञता तद्विशिष्टमार्ग इत्येवं निर्यातव्यवस्तुषु प्रतिविशिष्टान्यधर्माभावेन सर्वानुपलम्भतया एभिरष्टाभिर्निर्याणप्रतिपत्तिः अष्टधा भवति।

ཆེད་དུ་བྱ་བ་ཇི་སྐད་བཤད་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཕུད་པར་བྱེད་པ་དང་། མཚན་མ་མེད་པར་[134]ཐམས་ཅད་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པ་དང་། རྟག་པ་དང་ཆད་པ་དང་བྲལ་བའི་ངོ་བོའི་གནས་95]a[5སྐབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་དང་། ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་དོན་ཐམས་ཅད་འཐོབ་པ་དང་། ཇི་སྐད་བཤད་པའི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་། དེའི་ཁྱད་པར་གྱི་ལམ་སྟེ། ངེས་པར་འབྱུང་བར་བྱ་བའི་གཞི་དེ་ལྟ་བུ་དག་ལས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་ཆོས་གཞན་མེད་པའི་ཕྱིར་ཐམས་ཅད་95]a[6མི་དམིགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ངེས་པར་འབྱུང་བ་རྣམ་པ་བརྒྱད་ཡིན་པས་ངེས་པར་འབྱུང་བའི་སྒྲུབ་པ་ནི་རྣམ་པ་བརྒྱད་ཡིན་ནོ། །

谓所说所为，诸法平等性，能作有情利，无相作一切任运无功用，远离断常二边体性差别，证得一切三乘义，所说一切相智，彼之殊胜道，如是所出生事，无有余法胜彼，以一切不可得故，为八种出生，故出生正行有八。

ང༡ སྐབས་བསྡུ་བ།
丁三、摄品义

इति अभिसमयालङ्कारे नाम प्रज्ञापारमिताशास्त्रे प्रथमाधिकारवृत्तिः।

༄ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་

134 《པེ·》《སྣར·》+བྱེད་པ།

ཤེས་རྒྱ་བ་ལས། སྐབས་དང་པོའི་འགྲེལ་[135]པའོ།། །།

《般若波罗蜜多教授现观庄严论》第一品释竟。

135 《པེ་》《སྣར་》འབྲེལ།

अभिसमयालङ्कारनामप्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रंवृत्ति।

abhisamaya-alaṅkāra-nāma-prajñāpāramitā-upadeśa-śāstraṃ-vṛtti

༄༅། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ།

般若波罗蜜多教授现观庄严论释

现观庄严论明义释贯珠

天竺 狮子贤菩萨 造释

善慧光、莲花藏 由藏译汉
善慧光 贯珠

一切相智品第一

乙四、广释八品

分八：丙一、种相智品；丙二、道智品；丙三、基智品；丙四、一切相加行品；丙五、顶加行品；丙六、渐次加行品；丙七、刹那加行品；丙八、法身品

丙一、种相智品

分三：丁一、连接；丁二、释所诠十法；丁三、摄品义

丁一、连接

如是前之所说总显摄义之论体安立已竟，菩萨为欲随顺过去诸佛，证得无上菩提，以是究竟果故，当应证得一切相智。故于三智最初，为令于果生起好乐，当应广释摄一切相智为所诠之偈颂。

丁二、释所诠十法

分十：戊一、发心；戊二、教授；戊三、四抉择分；戊四、所依；戊五、所缘；戊六、所为；戊七、甲铠正行；戊八、趣入正行；戊九、资粮正行；戊十、出生正行；

戊一、发心

分三：己一、性相；己二、所缘；己三、分类

己一、性相

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

发心自性及其所缘，

庚二、本颂

颂云：“发心为利他，求正等菩提。”

庚三、释说

分二：辛一、文义；辛二、断诤

辛一、文义

如谓："我成佛已，为利益其他化机故，随其各自善根、善缘，当应励力宣说三乘教法，当应圆满成办菩提方便。"如是为利益除自以外其他化机，令彼解脱轮回，安置涅槃故，希求无上正等菩提，即是发心性相，此分愿心、行心二种发心体性。

辛二、断诤

分二：壬一、诤；壬二、答

壬一、诤

问："求正等菩提"者，"希求"所欲境菩提，为欲求善法之善法欲，是五别境之欲心所，岂发心者，非是与助伴相应之心显现生起缘利他及菩提之殊胜境耶？云何彼欲心所成发心？

壬二、答

分二：癸一、果立因名；癸二、主立伴名

癸一、果立因名

答：欲求是心所，实非发心，虽则如是，然于此处性相之际，若有希求欲济苦海无怙众生之善法欲相，以此欲求利他之欲为因，当能生起为利彼等而欲成佛之果，即发起菩提之心，故是以因之欲求而显果之发心，其之所为，乃为了知"如是希求利他菩萨之相续，正行所依发心及正行所摄一切善法皆当增长"，假以希求之名，安立于发心，是故无有心所成为发心之过。

癸二、主立伴名

另一答者，愿为希求，即求正等菩提。与彼愿俱行之发心上，施设宣说彼愿之名，乃为了知"菩萨发起具愿之心"故。

己二、所缘

分四：庚一、问；庚二、答；庚三、问答所成义；庚四、不引余经之因

庚一、问

问：又，云何欲求体性？为何义故发心？云何正等菩提？云何利他？

庚二、答

分二：辛一、本颂；辛二、释说

辛一、本颂

答：颂云："彼彼如经中，略广门宣说。"

辛二、释说

分二：壬一、缘菩提；壬二、缘利他；

壬一、缘菩提

三种佛母经中亦云："于般若波罗蜜多，及布施、净戒、忍辱、精进、静虑等一切中，

应修布施、施者、受者等，皆不可得。”

壬二、缘利他

“欲令十方一切有情，随其善缘，安立于无余涅槃界中，永离忧苦；欲于悭贪、犯戒、恼害、懈怠、散乱、邪慧有情等，安立于布施、净戒、安忍、精进、静虑、般若等之菩萨摩诃萨，当应修学般若波罗蜜多。”如是《般若经》及其它如《无尽慧经》等，以其能令了知菩提乃所欲境，而具所诠义之语，及殷重劝勉利他为所为境之语，不违《中佛母》所说经义，由略广二门，次第宣说正等菩提与利他义。

庚三、问答所成义

如是《般若经》中，以四段经文次第证成，当知前之所说发心性相，不违经义，是故发心即是为利他故，而求正等菩提之体性。

庚四、不引余经之因

问：《华严经》等中，亦广述发心性相，何故唯引《般若经》？答：此中引《般若经》，以是本论根本经故。余诸经典虽亦广说此中发心性相之义，唯恐文繁，故不引述。

己三、分类

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

如是已说发心所缘及其自性，今以文间二颂说其二十二种分类。

庚二、本颂

颂云：“如1地2金3月4火，5藏6宝源7大海，8金刚9山10药11友，12如意宝13日14歌，15王16库及17大路，18车乘与19泉水，20雅声21河流22云，分二十二种。”

庚三、释说

分三：辛一、体性；辛二、摄义；辛三、界限

辛一、体性

分三：壬一、二十二体性；壬二、二十二喻；壬三、喻义相顺

壬一、二十二体性

此谓具足：一、欲求菩提；二、意乐；三、增上意乐；四、了知三无生之加行；五、布施波罗蜜多；六、净戒波罗蜜多；七、忍辱波罗蜜多；八、精进波罗蜜多、九、静虑波罗蜜多；十、通达二无我之般若波罗蜜多；十一、方便善巧波罗蜜多；十二、愿波罗蜜多；十三、力波罗蜜多；十四、智波罗蜜多；十五、神通；十六、福智；十七、菩提分法；十八、专趣利他之大悲与法性无分别之胜观；十九、不忘词义之总持陀罗尼及于他说法辩才无碍；二十、四法印嗢陀南；二十一、唯一通道；二十二、法身之发心者，

壬二、二十二喻

如其次第，如：一、地；二、纯金；三、初月；四、火；五、大藏；六、宝源生处；七、大海；八、金刚；九、山王；十、药；十一、善友；十二、如意宝；十三、日；十四、悦耳法音乾闼婆妙歌；十五、大王；十六、库藏；十七、大路；十八、车乘；十九、泉水；二十、雅声；二十一、河流；二十二、云。

壬三、喻义相顺

以是：一、一切白法所依处故；二、今生来世六度所摄一切利乐之意乐，直至菩提永不变故；三、三十七菩提分法等一切善法辗转增上故；四、能烧障碍了知三智之境三无生之柴薪故；五、能以法、财受用满足一切众生，取之不尽故；六、出生力等功德大宝所依处故；七、火、兵器等一切不欲加害于自，心不错乱故；八、于无上菩提信解坚固，魔不能扰故；九、三摩地中，所缘散乱，不能动故；十、能息贪等烦恼障及所取分别等所知障之疾故；十一、一切利衰时处永不舍弃圆满一切有情之利故；十二、具足于果自在五方便神通，圆满成办所愿之果故；十三、能以四摄，圆满成熟所化有情相续善法禾苗故；十四、能以四无碍解，开示所化乐欲之法故；十五、威力无碍成办利他故；十六、福德智慧二种资粮聚如库藏故；十七、一切圣者所行随行故；十八、不堕轮回、涅槃二边易趣行无住地故；十九、能持已闻未闻及当闻之法而说法无尽故；二十、于求解脱化机，由“诸行无常、有漏皆苦、诸法无我、涅槃寂灭”之门，宣说悦耳和雅之法音故；二十一、通达能知、所知平等性故，悲智自然流入相续，无有间断、平等无别行利他故；二十二、示住兜率天等十二佛行，成熟一切有情利乐之禾苗依赖于彼故。如数配合。

辛二、摄义

如是以二十二喻显示二十二种发心，以二十二种喻义相顺之法得以成立，即以“如地金月火”等二颂，宣说二十二种发心。

辛三、界限

此中初三发心，由上中下品，摄于初业地三品资粮道；其后一种，趣入初地之道加行道所摄；其后十种，极喜地等十地所摄，极喜地是见道所行境，余九地是修道之所行境；其后五种，是第十地之殊胜道所摄；末三发心，由加行、正行、结行，摄于佛地。如是发心分类，摄于初业地，乃至佛地。

戊二、教授

分二：己一、总说十教授；己二、别说僧宝

己一、总说十教授

分四：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说；庚四、摄义

庚一、连接

正说发心自性及所缘，兼说发心分类已，当说教授，此有二种所为，如是已发初具希求等菩提心

之菩萨，为令成就彼因位发心之际如实希求之先前未得菩提心，及彼所引止观等诸一切白法故；为令已得依止善知识，不皈依他神等诸功德，由善加守护、不令退失之方便，得以现前辗转增长故，于彼而行教诲，即是教授。

庚二、本颂

颂云："1、修行及2、诸谛，3、佛陀等三宝，4、不耽著5、不疲，6、周遍摄持道，7、五眼8、六通德，9、见道并10、修道，应知此即是，十教授体性。"

庚三、释说

分十：辛一、修行自性；辛二、所缘四谛；辛三、所依三宝；辛四、不耽著精进；辛五、不疲倦精进；辛六、遍摄持精进；辛七、五眼；辛八、六通；辛九、见道；辛十、修道；

辛一、修行自性

教授修行，教谓："于修行如前所说二十二种菩提心分类，应知胜义无实、名言如幻，故二谛双运，不违越世俗、胜义谛，以不共声闻、缘觉等不可得理而趣入。"

辛二、所缘四谛

分四：壬一、苦谛；壬二、集谛；壬三、灭谛；壬四、道谛

壬一、苦谛

教授诸谛，于苦谛云："有漏色等五蕴苦果之空性，与证悟彼等之有境般若波罗蜜多等，于真如离性之体性上，自性是一而非异。"

壬二、集谛

于集谛云："空性及有漏色等五蕴诸因，胜义之上非异，故胜义上色等五蕴非集、非灭、非染、非净。"

壬三、灭谛

于灭谛云："空性远离生灭、染净、增减、三时等，故空性之上，无色等五蕴、十二处、十八界，亦无无明生，乃至无老死生，亦无无明灭，乃至无老死灭，亦无有能证之佛，乃至亦无所证之菩提。"

壬四、道谛

于道谛云："修者菩萨自己与所修施等六种波罗蜜多，内空等与外空等，过去之前际与未来之后际等，非相应，非不相应。"

辛三、所依三宝

分三：壬一、佛宝；壬二、法宝；壬三、僧宝

壬一、佛宝

教授三宝，于佛宝云："佛与菩提，相是一故，能立为佛之法相一切相智，真如之

上，了不可得，不与色等若合若散，故知所缘之境能缘有境平等。”

壬二、法宝

于法宝云：“有境三智所摄对境事、对治、行相，总摄一切，故所摄诸法无自性。”

壬三、僧宝

于僧宝云：“大乘阿罗汉属佛宝，不计僧宝之列，除此之外，余之向住预流向、预流果、一来向、一来果、不还向、不还果、罗汉向成七大士，若加独觉，即成八士，复由利、钝根等细分差别，共为二十菩萨大士，如是于圆满菩提不退转之圣菩萨有学不退众，应趣入胜义无生。”

辛四、不耽著精进

为断修行违品三种懈怠，当说三种精进教授：一、对治贪眠等懈怠，以令修行不退，教授不耽著精进：发起精进者，励力勤勉于发心之际所说当得之义。一类钝根，由身语意等福德，能生诸乐而起耽著，为遣此故于不耽著精进，开示身语意等所起耽著无有自性，以净身语意三种粗重。

辛五、不疲倦精进

二、对治怯弱懈怠，以令修行增长，教授不疲倦精进：虽经长时多劫修习于道，然所求菩提之义仍未成办，尔时根性畏惧者，于长时修行，生疲厌心，为遣此故于不疲倦精进，开示不著色等，乃至正等菩提。

辛六、遍摄持精进

三、对治自轻蔑懈怠，以令不堕小乘，教授周遍摄持大乘道精进：为所诠之一一义故，当于十方诸佛菩萨等，禀受道之修行教授，心生怯弱：“我何堪能？”，为遣此故于遍摄持精进，教诫诸法自性无生。

辛七、五眼

修行不依他故，教授五眼，谓：“一、内眼，能见一一决定之物；二、异熟所生天眼，能见十方一切有情死此生彼；三、慧眼，能了有为无为一切诸法悉无分别；四、法眼，能如实知一切圣补特伽罗种种差别，若利若钝；五、佛眼，现正等觉如所有、尽所有一切法一切相。如是五种有境，名言有生，胜义离戏，应修真如体性是一非异。”

辛八、六通

修行功德圆满故，教授六神通，谓：“一、神境通，谓显现能震动十方大地，变一为多、亦多为一等境之修所得三摩地及智；二、天耳通，谓能闻一切世间界大小音声之修所得三摩地及智；三、他心通，谓能如实知他心若有贪等，若离贪等之修所得三摩地及智；四、宿住随念通，谓能如实随念自他多生前世诸宿住事之修所得三摩地及智；五、此生现行静虑力所生天眼通，谓能见有情生时

死时，胜妙粗劣一切诸色，随业受生善趣恶趣等之修所得三摩地及智；六、漏尽通，谓能断贪等烦恼障、所取能取分别所知障一切种子，不堕声闻独觉地，唯趣无上菩提之修所得三摩地及智。当知此等六神通有境，名言有生，胜义离戏，本自寂灭。”

辛九、见道

修行究竟故，教授见道，谓：“见道，四谛所摄十六刹那自性，即四法忍、四法智、四类忍、四类智性，相续具足止观瑜伽行者，了知诸法无有自性，犹如幻师于自所化不起耽著，于此一切，无有耽著，彼诸有情，能修见道应断之见所断正对治忍智十六刹那。”

辛十、修道

教授修道，谓：“有为道谛无为灭谛，二者自性是一非异故，不能立为互相不一一观待之异体。如是如前所说见道所证事法性，修道并无异彼之所缘，唯是串习而修，故见道修道，证悟法性实无差别相异，故无真实修道安立，唯是假立。然由缘起法性故，修所断者，见道不能断，修道能断，故能修彼应断修所断正对治。”

庚四、摄义

如是于菩提心，及彼所引白法体性般若波罗蜜多，一、修行之相为二我不可得；二、修行所缘为四圣谛；三、所依为三宝；四、断除耽著恶事懈怠而趣入殊胜修行之因是不耽著精进；五、断除畏惧怯弱懈怠而趣入不退转因是不疲倦精进；六、断除自轻蔑懈怠而不入余乘因是遍摄持精进，此三为断除修行违缘之三因；七、若取若舍，自能知故，不依于他因是五眼；八、不须劬劳圆满一切相智因是六神通；九、见所断究竟无余断尽因是见道；十、修所断究竟无余断尽之因即修道。此诸一切于教授际宣说，唯依此等修行自性、修行所缘、修行所依、修行之因，一士夫欲求成佛一切义利悉能圆满，故教授数量决定为十种。

己二、别说僧宝

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

僧宝之际，经示众多细分，为令易解彼等，故说文间二颂。

庚二、本颂

颂曰：“1-5、诸钝根利根，信见至家家，6-8、一间9-11、中生般，12、行13、无行究竟，14-16、三超往有顶，坏色贪17、现法，寂灭及18、身证，19-20麟喻共二十。”

庚三、释说

1-2、二预流向：依后述第二品道智品颂中所说“由谛与谛上，忍智四刹那”所摄见道十六刹那，前十五刹那，正为成办预流果而精进者，由钝根随信行、利根随法行二种差别，初预流果有二预流向。3、但住预流果：其次住第十六刹那，未断欲界随一修所断之但住预流果。4-5、二种胜进预流果：其次，已断欲界第三

或第四品修所断之生人家家、天家家余之二种胜进预流果。6、一来向：其次，已断欲界第五品修所断，正为成办一来果而精进之钝根信解、利根见至，于第二一来果但作一向。7、但住一来果：其次，已断欲界第六品修所断，而住解脱者之一来果；8、胜进一来果：其次，已断欲界第七或第八品修所断，仅余一次受生于天之余之一来果，名为一间。

9、不还向：其次，已断欲界第七或第八品修所断，正为断第九品修所断而精进之如前钝根信解、利根见至，于第三不还果但作一向。

10-13、般涅槃四不还果：其次，不还之已断受生色界结使，未断中有结使，于中有证道，尽诸苦际之中般、未断受生色界及中有二种结使，投生色界后，得尽苦际之生般、未断二结使，受生色界后，以大精进而证道般涅槃之有行般、及无需精进而证道般涅槃之无行般四种。

14-16、三超之三不还果：其次，行色究竟天，由从梵众天，舍余诸天，直趣色究竟天之全超、由梵众天受生净居天，复越数天而趣色究竟天之半超、从梵众天始，遍历诸天而趣色究竟天之遍殁而上流之余三种不还果。

17-18、往有顶之二不还果：其次，究竟往有顶者，离诸色贪，即此生证得涅槃之现法寂灭、身证灭尽定之余二种不还果。19、阿罗汉向：其次，已断有顶第八品修所断，正为断第九品修所断而精进之阿罗汉向；20、独觉：其次，缘声闻藏现证自道之独觉。共为二十。

戊三、四抉择分

分二：己一、总显体性；己二、广说差别法

己一、总显体性

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

资粮道初业者，得如是教授，修行其义，当生抉择分，即见道之因加行道，故说抉择分。

庚二、本颂

颂曰："所缘及行相，因缘并摄持，菩萨救世者，如暖等体性，依具四分别，分下中上品，胜出诸声闻，及以诸麟喻。"

庚三、释说

分四：辛一、大乘加行道具五殊胜；辛二、小乘加行道离五殊胜；辛三、显示菩萨种种观缘；辛四、断诤

辛一、大乘加行道具五殊胜

诸菩萨众，于资粮道，于十种教授，已得闻思等究竟，以此为因，于顺解脱分信等善根之后，当生体性为世间修所成——随顺现证自果四谛为空性之四顺抉择分，所谓暖善根，其次顶、忍、世第一法。或一相续菩萨，由初、中、后等次第而生，

或依菩萨所属钝、中、利等根性补特伽罗差别，而分下、中、上三品。此加行道，菩萨由具足五种殊胜，所谓：一、所缘殊胜：下文当述缘四谛事无常等十六行相之所缘差别；二、行相殊胜：由执色等谛实之法我见对治，而了如幻，故住无耽著等之行相；三、因殊胜：体为能证三乘果之

因；

四、善知识摄持殊胜：具足成佛一切善巧方便之善知识，乃至成佛之间，遍为摄持；五、四分别相应殊胜：见修所断所取能取四分别，下文当述之理相属而生者，是胜声闻、独觉等暖等四加行。

辛二、小乘加行道离五殊胜

[86b1]] 86b2]

声闻等加行道离此五种殊胜，彼等暖等善根，安立声闻经藏之宗云“一、所缘：缘变碍色、领纳受等相所表五蕴事之体性清净四谛；二、行相：由补特伽罗我见对治，但住无常等十六之行相；三、因：唯为证得声闻、缘觉自乘果之因；四、摄持：远离具足善巧方便之善知识遍为摄持；五、四分别：非成自菩提之障，故相续无四分别相应而生”故。

辛三、显示菩萨种种观缘方式

诸菩萨之顺抉择分，由无耽著善巧方便力故，或由因门，如忍位中品，或由果门，如世第一法下品，或由体性门，如忍位下品，或由法性行相门，如余之九品，尽其所能缘于四谛事。当知或为串习厌离故，或为摄受下劣种姓故，亦以如前声闻加行道时，余之无常等十六行相，遍缘四谛。

辛四、断诤

问：若尔，当应说彼十六行相所缘之理？答：仅欲略释颂文，故不广说。问：《俱舍》云：“净无越十六。”十六之外，安立多门缘于四谛，岂不相违？答：无有过失。何以故？此之安立，唯是余乘之安立，是故非仅此中，任于何处，莫依余之劣乘而申破斥，大乘小乘安立，迥然不同故。

己二、广说差别法

分三：庚一、广说所缘、行相、因三差别；庚二、广说相应分别差别；庚三、广说善知识摄持差别

庚一、广说所缘、行相、因三差别

分三：辛一、总连接；辛二、别说分类；辛三、断诤

辛一、总连接

问：云何所缘、行相差别？答：故以文间七颂宣说所缘、行相。

辛二、别说分类

分四：壬一、暖位；壬二、顶位；壬三、忍位；壬四、世第一法

壬一、暖位

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

癸一、本颂

颂曰：“暖下品：所缘无常等，是四谛等相，行相破著等，是得三乘因。暖中品：色等离聚散，暖上品：住假立无说。”

癸二、释说

暖位下品，所缘者，谓缘依苦、集、灭、道等四谛之差别法无常等十六行相，断除增益之所依故。行相者，谓于苦等谛上无常等破除耽著及有可得等，决了彼上耽著为空故。因者，当知暖等四种，一切皆是能得三乘证悟之因。

暖位中品，所缘者，谓依凡夫胜解作意不得聚散、圣者真如作意不见聚散，色等若成若坏，若聚若散，如其数量，不得不见，即真如之上远离成坏所差别之色等。行相者，谓色等名皆无有故，名异流转之不住及同流转之非不住相皆无有。

暖位上品，所缘者，谓色乃至佛之诸法，皆名言假立法。行相者，谓胜义之上善等法，任于何中，亦不可说

癸三、摄义

如是，以是见道无分别智火生起之前兆，故为暖，有上、中、下三品，皆具所缘、行相。

壬二、顶位

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

癸一、本颂

颂曰："顶下品：色等不安住，其体无自性，彼等自性一，不住无常等，顶中品：彼等彼性空，彼等自性一，不执著诸法，顶上品：不见彼相故，智慧所观察，一切无所得。"

癸二、释说

顶位下品，所缘者，谓色等真实义中，远离色等自性，即是无谛实之体性，故由自性空故，不住色等。行相者，谓胜义中，色等诸法，与其各自之空性，彼等自性互为是一，无有相异故。空性之中无有常、无常等，彼等远离戏论故，不住色等若常若无常等。

顶位中品，所缘者，谓由法界离戏体性故，无常等及空性等，皆无自性，故真实义中，无常等与彼空性，自性互为是一。行相者，谓遮我及我所所取体性故，于色等诸法不执我所。

顶位上品，所缘者，谓无自性故，真实义上，不见色等青色、黄色等相。行相者，谓以般若智慧，如实无倒简择观察，故了色等诸法三轮谛实无有所得。

癸三、摄义

如是即至暖以下善根种种摇动之顶，故为顶，有上、中、下三品，皆具所缘、行相。

壬三、忍位

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

癸一、本颂

颂曰："忍下品：色等无自性，彼无即为性，忍中品：无生无出离，清净及忍上品：无

相，由不依彼相，非胜解无想。”

癸二、释说

忍位下品，所缘者，谓相之自性及自性之相，于离戏空性中是一非异，故色等无有谛实自性”。行相者，谓于有所得而耽著之士夫前，色等无实，即为自性”。

忍位中品，所缘者，谓自性无生故，色等无谛实生之轮回，亦无谛实离之涅槃。行相者，谓唯通达诸法自性空，能清净身等三门、相好、刹土等一切相”。

忍位上品，所缘者，谓真实义上，自相共相不成，故诸法无相。行相者，谓由自性，真实义上，不依色等诸相，故胜解作意于相非胜解，真如作意于相全无想。”

癸三、摄义

如是不堕恶趣，堪忍无生大法，故为忍，有上、中、下三品，皆具所缘、行相。

壬四、世第一法

分三：癸一、本颂；癸二、释说；癸三、摄义

癸一、本颂

颂曰：“世第一法下品：正定定作用，世第一法中品：授记尽执著，世第一法上品：三互为一性，正定无分别，是顺决择分，下中上三品。”

癸二、释说

世第一法下品，所缘者，谓真实义上，三摩地与空性无别，应修诸法无生及健行等百余三摩地。行相者，谓由往昔自之愿力、福德、智慧二种资粮，及诸法无自性之法界力故，于具所化之一切世间界，随其善根因缘，无有造作任运而转，即三摩地作用。

世第一法中品，所缘者，谓正趣入三摩地之瑜伽行者，安住世第一法时，为佛授记，此即缘起法性。行相者，谓菩萨入定时，不应起分别心故，菩萨通达三摩地自性，于彼入定，不起念想：“我已入三摩地，我当入三摩地，我今入三摩地。”

世第一法上品，所缘者，谓由法性故，于离戏上，修行之三摩地、修者菩萨、及所修般若波罗蜜多，三者自性，互为是一。行相者，谓所缘境一切法胜义非有，故有境无分别三摩地者，是见道或成就菩提之最胜方便。

癸三、摄义

如是一切有漏世间法中，最为殊胜，自力能引最初无漏，故为世第一法，有上、中、下三品，皆具所缘、行相。

辛三、断诤

分二：壬一、诤；壬二、答

壬一、诤

诤云：除暖位下品处所云“所缘无常等，是四谛等相”，诠说有法之所缘为四谛有依无常等十六

行相，及诠说法之行相为破著等。余之十一所缘及十二行相，虽亦应以诠说所缘、行相差别之有法与法，而作宣说，然于此等一切，唯以诠说所缘、行相差别之法，而为宣说。

壬二、答

答：无过。宗云“诠说有法与法之词，除诠法之词断余之差别、诠有法之词不断余之差别，彼等所诠义无有少别”故。另者，造偈颂时，虽别异而说，然暖位下品行相为“破著等”，真实义上，即与暖位中品行相离遮立义无有别，故唯摄为暖位下品所言苦等谛之所缘行相。后等亦应如是了知。

庚二、广说相应分别差别

分四：辛一、连接；辛二、略示；辛三、广说；辛四、摄义

辛一、连接

复为显明四种分别相应之义，文间颂曰：

辛二、略示

分二：壬一、略示所取分别；壬二、略示能取分别

壬一、略示所取分别

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

“由所依对治，二所取分别，由愚蕴等别，彼各有九种。”

癸二、释说

谓所取分别，由杂染所依之有依，及对治之有依，分为二种，其中杂染所取分别由无明等，及清净所取分别由清净蕴等之差别，各有九种。

壬一、略示能取分别

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

颂曰：“由实有假有，能取亦分二，自在我等体，蕴等依亦尔。”

癸二、释说

谓由缘实有补特伽罗，及缘假有士夫，能取分别亦分二种，其中实有能取分别由缘自在我等，及假有能取分别由缘蕴等，各有九种。

辛三、广说

分二：壬一、广说所取分别；壬二、广说能取分别

壬一、广说所取分别

分二：癸一、广说杂染所取分别；癸二、广说清净所取分别

癸一、广说杂染所取分别

此中所摄义者：一、杂染所依之有依，依所缘门有九种，依次为缘总集一种、缘总苦一种、缘差别

集四种、缘差别苦三种，谓于1、愚昧业因、业果、真如之无明；2、由无明引业所生之色等诸有漏蕴；3、执著名所摄之后四蕴及色蕴为我及我所；4、于萨迦耶见所耽著之境，以边见而贪著为常断二边；5、由是贪著，不知无明乃至老死所有杂染，及发心乃至成佛所有清净；6、由是不知，不住布施乃至不共法等诸圣道；7、由迷于道，故于诸法，颠倒所缘；8、由颠倒所缘，故贪著于我，嗔恚于他等；9、若了受为苦性，则起厌离，执著生清净涅槃等，执是杂染，故应舍弃，所起九种杂染所取分别。

癸二、广说清净所取分别

二、对治之有依，有九种，依次为缘清净所知五种，缘行一种，缘体性三种，谓于1、色等清净五蕴；2、增上缘所摄生门清净六处；3、种族义所摄清净十八界；4、生义所摄清净还灭十二缘起；5、清净空性；6、清净正行六波罗蜜多义；7、断见所断十六智忍之清净见道；8、超越下地静虑无色体性之清净修道；9、圆满有学之清净无学道，执为清净，故应趣入，所起九种清净所取分别。

壬二、广说能取分别

分二：癸一、广说实有能取分别；癸二、广说假有能取分别

癸一、广说实有能取分别

三、实有补特伽罗有依，依境门有九种，谓于1、不观待于他之自在我；2、于自在我执为独一；3、于自在我执为因；4、于自在我执为见乃至知等之我；5、无明乃至老死等三杂染之我；6、以世间静虑无色离下地贪之我；7、现证四谛相之见道者；8、住八解脱门及九次第体性之修道者；9、已办有学义或所为之无学道所依者，执为谛实能受用者，所起九种实有能取分别。

癸二、广说假有能取分别

四、假有士夫有依，依境门有九种，谓于1、色等五蕴；2、眼等六处；3、色界等十八界；4、无明等缘起；5、清净三十七菩提分法；6、三解脱门体性之见道；7、静虑无色之修道；8、证空性故胜声闻之殊胜道；9、十力等无学道，执为假有士夫为所依之能取，能谛实受用，所起九种假有能取分别。

辛四、摄义

如是四种分别，如其数量，由能对治所断，而相应于四顺抉择分。

庚三、广说善知识摄持之差别

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

辛一、连接

问：略示中，于四分别前先说摄持，何故广说中后说摄持？答：略示中先说摄持，是为造颂方便故，若随顺略示之根本颂次第，当应于四分别前先说摄持，然此中后说摄持，乃为显示“如是所说所缘、行相、因、四分别，由彼摄持势力，而成殊胜差别法”，故于四分别后，复以文间颂云：

辛二、本颂

“心不惊怖等，宣说无性等，弃舍所治品，应知为摄持。”

辛三、释说

由令所化心于空性不惊、不恐、怖等善巧方便，随其所化意乐，开示诸法无我，令诸化机不与六度所治品悭吝乃至邪慧等法相应，得趣增上生与决定胜，具此善巧方便差别、说法差别、断违缘差别者，是大乘加行道之善知识，由彼摄持，是为摄持差别。

戊四、正行所依

分二：己一、种性分类；己二、断诤

己一、种性分类

分四：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说；庚四、摄义

庚一、连接

具足修行所依法之住种性者，当生如前所说顺决择分，及余之见道、修道、殊胜道等，故说修行所依。

庚二、本颂

颂云："1-6、通达有六法，7、对治与8、断除，9、彼等皆永尽，10、具智慧悲悯，11、不共诸弟子，12、利他渐次行，13、智无功用转，所依名种性。"

庚三、释说

分三：辛一、体性；辛二、次第；辛三、数量决定

辛一、体性

1-4、初为世间暖、顶、忍、世第一法之四顺决择分等。5-6、其次，出世间之见道、修道。7-8、其次，由彼等六法生起之力，犹如驱贼至外，善闭门户，如是生起断除所断之对治无间道，与灭除所治品所断种子，二者同时。9、其次，由证彼等对治、断除谛实不可得故，断除耽著彼等具足生起对治及灭除所断之谛实分别所知障。10、其次，由昔发愿，及行布施波罗蜜等方便善巧力，故不住轮回、涅槃，相为无自性智慧及大悲方便。11、其次，由生彼等不住轮涅之修行，故是不共声闻、独觉、异生等之方便、智慧诸法。12、其次，如其化机各自意乐，由令入、相、对治、转变等四秘密，以及平等、别义、别时、士夫四种意趣之门，安置于三乘之道，相为利他渐次行。13、其次，生起尽轮回际，无有耽著相而任运成就之利他智故。

辛二、次第

此即相续中生起证悟之次第。

辛三、数量决定

非仅十种教授，由此十三种，亦能圆满士夫成佛一切义利。由加行道力，现见未见之法界；由串习下品修道等，以对治尽断所治品；不著断治，以智慧方便得不共道，故由三乘调伏一切有情而令成佛故。

庚四、摄义

暖乃至智无功用转间，由修行法分位不同之差别，即由十三种不同证悟，故十三种菩萨，唯为如前所说十三种修行法所依之法界体性，说为种性。

己二、断诤

分二：庚一、诤；庚二、答

庚一、诤

分二：辛一、释说；辛二、引颂

辛一、释说

分二：壬一、述所许；壬二、举太过

壬一、述所许

若谓：若唯通达法界，是证得大乘圣者所悟法之因，故具彼法界体性之菩萨，即是无上佛法之自性住种性。

壬二、举太过

若尔，尔时彼法性是总于一切无别共住，不决定为别别种性，故非唯菩萨，声闻等种性，于此亦应许为种性。于起是念，不能现了教义之劣慧士夫前，为断其疑，而说颂曰：

辛二、引颂

法界无差别，种性不应异。

庚二、答

分二：辛一、论答；辛二、世间共许答

辛一、论答

声闻乘、独觉乘及大乘等，随其不同证悟次第而缘法性，如是为证各自圣无漏法，由立法界因之体性，于三乘种性，假立种性之名。

辛二、世间共许答

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

壬一、连接

虽见是答，然于法性，为令易解，故依世间共许之语，别于前说而答。

壬二、本颂

颂云：由能依法异，故说彼差别。

譬如，同一泥土所成，同一外缘火焰所烧，如是无差别之所依瓶等，由盛诸能依蜂蜜、白糖等，而器有别，谓之蜜瓶、糖瓶等。如是，法性虽无差别，然彼所出之能依果法，由三乘所摄之所证，有三种不同，故所缘之所依种性亦别有三种。

戊五、正行所缘

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

问：所说正行所依之所缘谓何？答：所缘。

己二、本颂

颂曰：所缘一切法，此复为 1-3、善等，若 4、世间所知，及 5、诸出世间。6、有漏 7、无漏法，诸 8、有为 9、无为，10、若共弟子法，及 11、佛不共法。

己三、释说

分三：庚一、总标；庚二、广说；庚三、缘之方式

庚一、总标

1-3：初总为善、不善、无记，此三遍诸所缘，如其次第，初为沙门法无漏无间道及持戒等、次为烦恼所起之杀生等十种、末为无记身业、语业、意业、四大、五根等。

庚二、广说

其次，于彼等前三，分世间、出世间等之二种差别，而为四对，故余等如其数量，谓 4、世间者：系属一切愚夫相续之五蕴、界、处、十善、四静虑、四无量、四无色及五神通；5、出世间者：一切圣者相续所摄之四静虑、三十七菩提分法、三解脱门、三根、三三摩地、八解脱、九次第定等；6、有漏者：非是能作补特伽罗我见对治之近取蕴，及界、处、禅定、无量、无色等；7、无漏者：彼补特伽罗我见对治之四念住、四正断等；8、有为：观待因缘之欲界等，乃至佛不共法；9、无为：不观待因之真如、二灭、虚空等。10、共弟子法：一切圣者相续所生之四静虑、四无量、四无色及五神通；11、佛不共法：正等觉佛相续所生有法十力。

庚三、缘之方式

如是等一切法，以如实通达次第而缘，谓于初三，念：我之所取、所舍、等舍者谓何？第四、第五，执前之所取者，念：何者先取，何者后取？即思惟世间道、出世间道；第五、第六，执前之出世间道，念：其之所断谓何？其之体性谓何？而思有漏、无漏，复思有漏乃暂时所取、无漏为究竟所取；第七、第八，执前之无漏，念：无漏所缘谓何？而思有为世俗与无为胜义，缘无为果，而修共与不共。故是十一所缘。

戊六、正行所为

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

问：修行如是所缘，所为谓何？答：所为。

己二、本颂

颂曰：胜诸有情心，及断智为三，当知此三大，自觉所为事。

己三、释说

于道之分际一切种，由悉知为一切相智之门，当生诸佛菩萨，依于胜出一切有情诸大有情众之心大、断我见乃至转法轮见之断大、证如所有、尽所有一切相之证大，如是以慧趣入菩萨正行，是故由具三大，当知所为为三。

戊七、披甲正行

分二：己一、四正行总连接；己二、别说披甲正行

己一、四正行总连接

问：如是已说正行所依、所缘、所为等，其正行之自性云何？

答：若就言诠门，正行有二：一、智境正行：于一切相智、道相智、事智三种一切智境，总以闻思抉择而修，能生一切白法，故为善法所依，二、加行正行：圆满一切相现观、顶现观、渐次现观、刹那现观等四现观，一一现观皆以施等六度为依，如是有境作者之所作即是正行。

己二、别说披甲正行

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

若就体性门，如是正行分四正行：体为加行道、见道、修道、殊胜道，如其正行之相，即是披甲、趣入、资粮、出生正行。彼等之中，初为修善法精进，次为如理趣入实行精进，次不怯弱一切大乘法精进、次是无饱足精进，以是精进体性故，先说披甲正行。

庚二、本颂

颂曰：由彼等别别，皆摄施等六，故披甲修行，六六如经说。

庚三、释说

分三：辛一、布施分六；辛二、显余同彼；辛三、摄义

辛一、布施分六

布施具足六度，谓：1、布施：若行财施、无畏施、法施等布施；2、持戒：断除声闻、独觉等作意；3、安忍：能忍一切士夫恶言辱骂而不嗔恚；4、精进：生起猛利希求善法欲；5、静虑：不杂声闻等余乘，于一切相智心一境性，一切善根回向无上正等菩提；6、般若：此等依次于所施、受者、施者等三轮皆不可得，即布施披甲正行。

辛二、显余同彼

如同布施具足六度而行，余五度亦如是而守护戒律、圆满安忍、发起精进、成就静虑、修习般若，一一皆摄六度。

辛三、摄义

如是施等波罗蜜多，一一皆摄布施等六，故由六六而成三十六种披甲，然布施等六，若约行持，皆从若布施、若持戒等一因所出，为同法故，披甲正行略摄有六。

第二卷

戊八、趣入正行

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

披甲正行后，当生起趣入如是所说之披甲，故第二正行为趣入正行。

己二、本颂

颂曰：1、静虑无色定，2、施等 3、道 4、慈等，5、成就无所得，6、三轮皆清净，7、所为及 8、六通，于 9、一切相智，能趣入正行，当知升大乘。

己三、释说

1、大乘道所依世间道四静虑、四无色等至，2、能得自利证德圆满之施等六度，3、能得自利断德圆满之见、修、无学、殊胜道，4、成办利他方便之慈悲喜舍四无量，5、通达空性清净利他障缚之具足不可得，6、通达 7、善根回向无上菩提之三大所为，8、速疾圆满资粮之方便六神通，9、大乘修行之果一切相智，于彼等九种正住之相者，即是履趣一切大乘因果法之体性，故趣入正行有九。

戊九、资粮正行

分二：己一、总说十七资粮；己二、别说难解

己一、总说十七资粮

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

如是趣入大乘诸法，即生广大二种资粮，故第三正行为资粮正行。

庚二、本颂

颂曰：1、悲及 2-7、施等六，并修 8、止 9、观道，及以 10、双运道，11、诸善权方便，12、智 13、福与 14、诸道，15、陀罗尼 16、十地，17、能对治当知，资粮行次第。

庚三、释说

1、欲令一切有情离苦之大悲，2、成办今世安乐之布施，3、成办后世安乐之持戒，成办一向安乐之 4、安忍，5、精进，6、静虑，7、成办究竟安乐之般若，8、安住利他心一境性之止，9、通达止境不可得之观，10、不堕轮涅二边之止观双运道，11、作意一切相智而利他之善巧方便，12、通达空性之智慧，13、由彼智定能利有情而生之福德，14、由修二资粮而具足之见、修等道，15、咒、义、辞等陀罗尼，16、能为后后功德所依之地，17、能断所治品之对治等，由胜义不可得故，不越世俗谛，修行一切大乘义，如是悲等十七如实成就之体性，能持大菩提果，故大悲等十七是其因位资粮，是故资粮正行有十七种。

己二、别说难解

分三：庚一、智资粮；庚二、地资粮；庚三、对治资粮

庚一、智资粮

分二：辛一、宣说二十空；辛二、颂释二十所空事

辛一、宣说二十空

此中智慧资粮者，谓由 1、内空：眼等内法由眼等空；2、外空：色等外法由色等空；3、内外空：内法由外法空，外法由内法空；4、空空：一切法空由空空，5、大空：东方等十方由东方等空；6、胜义空：涅槃由涅槃空；7、有为空：欲界等三界由欲界等空；8、无为空：无生灭住异之无为由无为空；9、毕竟空：诸法究竟不可得之毕竟由毕竟空；10、无初后际空：无初际后际可得之无际由无际空；11、散无散空：有放有舍可得之散，及无放无舍可得之无散，由散无散空；12、本性空：非余所作之本性由本性空；13、一切法空：蕴界处乃至有为无为一切法由一切法空；14、自共相空：一切法自相、共相由自共相空；15、不可得空：诸法不可得由不可得空；16、无性自性空：诸法无能和合性有所和合性之无性自性由无性自性空；17、有性空：有为法之有性由有情空；18、无性空：无为法之无性由无性空；19、自性由自性空：诸法自性空，此空非智、非见、非余所作；20、他性由他性空：一切法若佛出世，若不出世，法住、法定、法性、法界等，皆由他性空；之差别，为二十种。

辛二、颂释二十所空事

此二十空性，依次破除二十种所破事，于此颂云：1、眼等六根诸内法与 2、色等五境诸外法，3、法处之内外二者及 4、一切法空之空事，5、东西南北等十方，6、涅槃道所得之胜义，7、从缘所生之三界有为及 8、非缘所生之无生无为，9、离常断二边，10、无始际、无后际之轮回，11、无取无舍之无散，12、有为无为之本性，13、蕴界处等所摄之一切法，14、法生灭变碍等自共相，15、过、现、未等三时，16、具足众多因缘和合，17、非具足因缘和合，18、虚空等无为法及 19、非余所作不颠倒性之本空，20、不异于法之他性者，此二十种所破事各各体性空，故许二十空。

庚二、地资粮

分三：辛一、总连接；辛二、因九地修治；辛三、果十地之相

辛一、总连接

地资粮中，为欲显示彼等当为何者修治之法，说此二十三颂。

辛二、因九地修治

分九：壬一、第一地；壬二、第二地；壬三、第三地；壬四、第四地；壬五、第五地；壬六、第六地；壬七、第七地；壬八、第八地；壬九、第九地。

壬一、初地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

颂曰：由十种修治，当能得初地，1、意乐 2、饶益事，3、有情平等心，4、能舍 5、近善友，6、求正法所缘，7、常发出家心，8、爱乐见佛身，9、开阐正法教，10、谛语为第十，彼性不可得，当知名修治。

癸二、释说

如其次第，谓 1、作意一切相智，于成办菩提一切事无有声闻等唯求自利之谄诳意乐，2、饶益自他所须，受持大乘正法，3、于诸有情一心平等，修四无量，4、能舍身、财、受用等一切所有，无有悭吝，5、三门恭敬，承事亲近道之根本善知识，6、勤求三乘正法一切所缘，不堕声闻独觉地，7、恒厌居家，视如牢狱，常乐佛法清净出家，8、爱乐无上佛身，不舍念佛作意，9、为诸有情开阐正法，初中后善，10、誓愿究竟，说谛实语。以如是相之十法，当生一切种，故由修治之因，十种差别体性不可得故，唯以如是所差别相之修治，当得初地极喜地。

壬二、第二地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

颂曰：1、戒 2、报恩 3、安忍，4、极喜及 5、大悲，6、承事 7、敬师闻，8、第八勤施等。

癸二、释说

谓 1、总具清净摄善法戒、饶益有情戒、律仪戒，不起声闻独觉作意，2、念报他恩，纵是小恩，亦当重报，3、安忍他害等，而能于彼无恚害心，4、喜修善法无有懊悔，若见有情成就三乘，最胜欢喜，5、慈悯一切有情，为益一一有情，纵受地狱无量苦事，亦复大悲不舍，6、断除我慢，承事亲教师等，7、视师如佛，修善知识所宣正法，8、为利有情，不顾余事，一心乐修施等六度。如是八种修治相，亦复如前初地所说，当生一切种，以八种修治差别体性不可得故，由所作修治八种差别，当得第二离垢地。

壬三、第三地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

颂曰：1、多闻无厌足，2、无染行法施，3、严净成佛刹，4、不厌倦眷属，及 5、有惭有愧，五种无著性。

癸二、释说

谓 1、勤求多闻十方诸佛所说正法，常无厌足，于所闻法，不著文字，2、以不顾利养等心广宣正法，虽多化导，而不自恃，3、严净自之佛刹能依所依情器世界，4、见有情种种过患而不厌饶益，5、于诸声闻、独觉作意，观待于自而有惭，观待于他而有愧，故终不暂行不善恶法。如是五种修治，亦复如前初地所说，由体不分别无所著性而行修治，当得第三发光地。

壬四、第四地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

1、住林 2、少欲 3、足，4、杜多正律仪，5、不舍诸学处，6、诃厌诸欲乐，7、寂灭

8、舍众物，9、不没 10、无顾恋。

癸二、释说

谓 1、勤求无上正等菩提，超诸声闻、独觉等地住阿兰若，常不舍离，2、未得利养无诸贪欲，常好少欲，3、已得利养不求其余，常好喜足，4、乞食等十二杜多功德能正律仪，5、所受学处纵为命等亦不舍弃，6、于诸欲乐见其过患，不起欲心，深生诃厌，7、随应所化令置寂灭涅槃，8、于内外法皆不摄受，舍一切物，9、于诸识住，曾不起心，修诸善法心不滞没，10、于一切物，曾不思惟，常无顾恋。如是修治，亦复如前所说，由十种故，当登第四焰慧地。

壬五、第五地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

1、亲识及 2、悭家，3、乐猥杂而住，4、自赞及 5、毁他，6、十不善业道，7、憍慢与 8、颠倒，9、恶慧 10、忍烦恼，远离此十事，证得第五地。

癸二、释说

谓 1、为利养故亲识出家、在家等众，2、嫉他利养悭示具信居家，3、乐住人众猥杂聚落等，4、自赞，5、毁他，6、增长十不善业道，7、恃闻等故心举憍慢不敬于他，8、于善不善，不知取舍，颠倒耽著，9、邪见等诸恶慧，10、忍受趣向贪等一切烦恼。远离如是相之十法，引生对治之法，由此十种修治，亦复如前所说，当得第五难胜地。

壬六、第六地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

1、施 2、戒 3、忍 4、精进，5、静虑 6、慧圆满，7-8、于弟子麟喻，舍喜，9、舍怖心，10、见求无愁戚，11、尽舍无忧悔，12、虽贫不厌求，证得第六地。

癸二、释说

谓 1-6、由圆满布施、持戒、安忍、精进、静虑、般若六波罗蜜，能远离六种所治，即能于 7、声闻弟子，8、独觉麟喻地远离喜乐，圆满布施、净戒波罗蜜故，9、于一切法体性不可得远离怖畏，圆满安忍波罗蜜故，10、乞者来求心离愁戚，圆满精进波罗蜜故，11、尽舍资财心离忧悔，圆满静虑波罗蜜故，12、虽贫能离厌求之心，圆满般若波罗蜜故，由如是十二种修治，亦复如前所说，能得第六现前地。

壬七、第七地

分二：癸一、宣说二十所断；癸二、宣说二十对治

癸一、宣说二十所断

分二：子一、本颂；子二、释说

颂曰：1、执我及 2、有情，3、命与 4、数取趣，5、断 6、常及 7、相 8、因，9、蕴 10、界并 11、诸处，12、住三界 13、贪著，14、其心遍怯退，15-17、于三宝 18、尸罗，起彼见执著，19、诤论于空性，20、违空性过失，由离此二十，便得第七地。

子二、释说

谓远离 1-4、执我、有情、命、数取趣，5-6、执断边、常边，7-8、执相、因，9-11、执蕴、界、处，12、执真实应住三界，13、执贪著为真实应舍，14、胜上功德自不能得之心遍怯退，15-17、执著佛、法、僧三宝实有，18、戒起见执，19、颠倒诤论于空性，20、执言空性与缘起相违，由离如是二十过失，义引对治之法，由此二十修治，亦复如前所说，当圆满第七远行地。

癸二、宣说二十对治

分二：子一、本颂；子二、释说

子一、本颂

为说由义所引对治之法，颂云：

1-3、知三解脱门，4、三轮皆清净，5、大悲 6、无执著，7、法平等 8、一理，9、知无生 10、知忍，11、说诸法一相，12、灭除诸分别，13、离想见烦恼，14、奢摩他定思，15、善毗钵舍那，16、内心善调伏，17、一切无碍智，18、非贪地 19、随欲，等游诸佛土，20、一切普现身，共为二十种。

子二、释说

谓 1-3、圆满了知空、无相、无愿三解脱门，对治执我、执有情、执命三种所治，4、现证十善业道中所杀能杀及杀等三轮不可得，皆为清净，对治执数取趣，5、缘一切有情之大悲，对治执著断边，7、诸法皆不可得，故无执著，对治执著常边，7、通达诸法空性平等，对治执有谛舍取舍之相，8、通达唯一大乘之理，对治执究竟三乘之因别别种性，9、了知一切法胜义无生，对治执有谛实五蕴，10、于甚深空性不惊不恐不怖，通达谛察甚深法忍，对治界执，11、由大乘方便门宣说一切所知，无有能所，无实一相，对治处执，12、断除一切实执分别，对治执三界真实应住，13、无有执常乐我净等相想分别，离萨迦耶等五见，断除贪等烦恼，对治贪著应舍，14、修习自在得诸功德之殊胜奢摩他，决定思惟一切相智，对治不得胜上功德之怯退心，15、善巧毗钵舍那所摄殊胜智慧及了缘起如幻之方便，对治执佛实有，16、寂灭心性，对治执法实有，17、于诸色等成就无碍智性，对治执僧实有，18、通达一切皆非贪著地，对治戒见执著，19.、随欲等游诸佛刹土，对治于空性颠倒诤论，20、随应所化普于一切自现其身，对治执空性与缘起相违。以此二十修治，亦复如前所说，当得第七地。

壬八、第八地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

颂曰：1、知诸有情意，2、游戏诸神通，3、修微妙佛刹，4、观故亲近佛，5、知

根 6、净佛土，7、安住如幻事，8、故思受三有，说此八种业。

癸二、释说

谓 1、能如实知一切有情有贪离贪等心行，2、于诸世界种种自在游戏神通，3、佛刹所依能转金等体性，4、于一切相观察诸法承事诸佛，5、生起天眼知根利钝，6、净治佛土能依有情所有过失，7、出定入定一切如幻安住，8、见一切有情义利随思受生。以此八种修治之法，亦复如前所说，当能领证第八不动地。

壬九、第九地

分二：癸一、本颂；癸二、释说

癸一、本颂

颂曰：1、无边诸誓愿，2、了知天等语，3、辩说如悬河，4、入胎最第一，5、种 6、姓 7、族圆满，8、眷属及 9、生身，10、出家 11、菩提树，12、圆满诸功德。

癸二、释说

谓 1、圆满六度故，无边大愿皆令成办，2、由得殊胜词无碍解，了知天等八部人非人等一切有情之语，3、由得殊胜辩无碍解，辩才无尽犹如悬河，4、入诸士夫所赞最胜母胎，5、种圆满住刹那利族等，6、姓圆满生日亲族等，7、族圆满母等善妙姻亲，8、自所教化令住菩提自在眷属圆满，9、帝释天及人王等称赞而生，10、佛及净居天人等劝令出家，11、成办如如意宝之阿输陀树、龙华树等，12、圆满佛法体性一切功德。以如是圆满相之十二种修治，亦复如前所说，由所作修治差别，当证第九善慧地。

辛三、果十地之相

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

壬一、连接

如是因地等诸修治已定了宣说，于果地第十地中不说彼等修治，总摄诸地，即第十地性相。

壬二、本颂

颂曰：超过九地已，若智住佛地，应知此即是，菩萨第十地。

壬三、释说

谓声闻等之种姓、初果预流向、预流、一来、不还、阿罗汉六种，与建立三乘理趣所摄余之三向为一种，及独觉等，如其次第为种姓地、八人地、见地、薄地、离欲地、已办地、声闻地、独觉地等小乘八地，如前所说菩萨九地，仅作一菩萨地，如云："如是九地超已，十地菩萨但应称佛，然非正等觉"，是故当知，若以愿智住彼佛地，彼即菩萨第十地。

庚三、对治资粮

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

辛一、连接

对治资粮中，文间颂曰：

辛二、本颂

见修诸道中，所能取分别，由灭除彼故，说八种对治。

辛三、释说

谓所取分别有二：唯是杂染事及对治为所依者；能取分别有二：实有补特伽罗及假有士夫为所依者，彼四分别一一于见道及修道中断除分别种子与俱生种子，故成八种，为灭除如是八种所取、能取分别，依于胜义世俗二谛行相，由现行所治品之差别，唯于见修二道分位差别，对治有八。

戊十、出生正行

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

积集如是广大二种资粮，定能出生一切相智，故说第四正行出生正行。

己二、本颂

1、所为及2、平等，3、利有情4、无用，5、超二边出生，6、证得相出生，7、一切相智性，8、道有境出生，当知此八种，是出生正行。

己三、释说

谓1、决定出生如前所说三大所为正行，2、决定出生诸法平等性正行，3、决定出生能作一切有情利正行，4、决定出生无相作一切任运无功用转正行，5、决定出生远离断常二边体性差别正行，6、决定出生证得一切三乘义正行，7、决定出生所说一切相智正行，8、决定出生彼之殊胜道正行，如是所出生事，无有余法胜彼，以通达一切法不可得故，为八种出生，故出生正行有八。

丁三、摄品义

《般若波罗蜜多教授现观庄严论》第一品释竟。